

วารสารสังคมภิวัตน์

Journal of Social Synergy

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2564) Vol.12 No.1 (January-April 2021)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขัง : ศึกษากรณีผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครสวรรค์

โดย กรกฎ แนวทัศน์ และ รศ.ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร

รูปแบบการบริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การศึกษาย้อนหลัง 10 ปี ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่น

โดย เยาวเรศ คำมะนาด และ แพทย์หญิงจรรยาภรณ์ รัตนโกศล

การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

โดย ธนิษฐา บุญพูล

การถอดบทเรียน : การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

โดย ผศ.ดร. พรรณพพร ลีวีโรจน์ ทัศนีย์ นิลสูงเนิน และ สมศักดิ์ นัคลาจารย์

ความยากจน COVID-19 บทบาทขององค์กรนานาชาติ และข้อเสนอในการจัดความยากจนของประเทศไทย

โดย กฤษฎา สุขพัฒน์

อนุสัญญา และ กติการะหว่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการในประเทศไทย

โดย กฤษภณ โภยเต็ม

Book Review : Adolescents, families, and Social Development:

How Teens Construct their worlds?

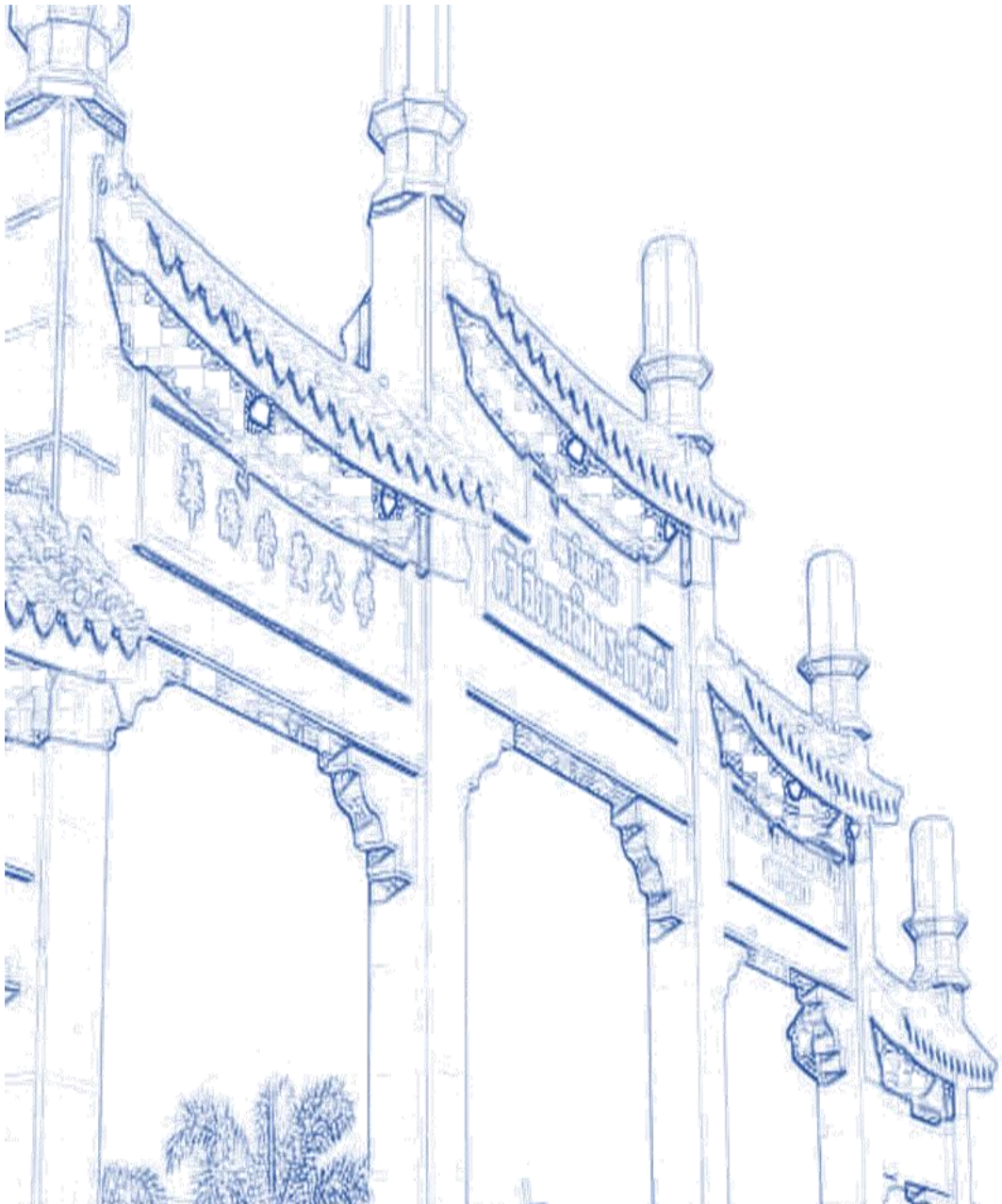
By Judith G. Smetana

โดย พรทิพย์ กิ่งทุ

สังคมนวัตกรรม

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

วารสารสังคมก้าวหน้า

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1

มกราคม-เมษายน 2564

ISSN

1906-8980

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมนักศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศนำผลงานทางวิชาการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชน
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคำความรู้ใหม่ๆ ด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนานโยบายใหม่ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและความมั่นคงทางสังคมโดยส่วนรวม

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

เจ้าของ

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ที่ปรึกษา

คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ ทศนีย์ นิลสูงเนิน

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ยุพา วงษ์ไชย

ศาสตราจารย์ ดร. จรรยา สุวรรณทัต

ศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์

ศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร

Peer Review Committee

ด้านสังคมสงเคราะห์

ศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร

ศาสตราจารย์ ระพีพรรณ คำหอม

รองศาสตราจารย์ ดร. โกนิษฐ์ ศรีทอง

รองศาสตราจารย์ อภิญญา เวชยชัย

รองศาสตราจารย์ สุรางค์รัตน์ วชิณารมณ

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

Peer Review Committee

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณปพร ลีวิโรจน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญมณี บุรณกานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โสภา อ่อนโอภาส

ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล

ดร.นุชนาฏ ยูอินเงาะ

ดร.ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์

ดร.กฤตวรรณ สาทรัมย์

ด้านสวัสดิการสังคม

ศาสตราจารย์ ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะตุล

รองศาสตราจารย์ ดร. ชัตติยา กรรณสูต

รองศาสตราจารย์ ดร. นฤมล นิราธร

รองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย

รองศาสตราจารย์ เล็ก สมบัติ

รองศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษงค์ เสนานุช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ โคตรบึงแก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ น้อยฉิม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ

นพ. ประพจน์ เกตุรากาศ

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมวิวัฒน์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

18/18 ถ.เทพรัตน (บางนา-ตราด) ก.ม.18 ต.บางโฉลง

อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540

โทรศัพท์ 0-2312-6300 ต่อ 1483, 1177

E-mail: palakaz@hotmail.com

URL : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/thaijss/abo>

สารบัญ

บทบรรณาธิการ

- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขัง : ศึกษากรณีผู้ต้องขัง
ในเรือนจำกลางนครสวรรค์ 1
โดย กรกฏ แนวนทัศน์ และ รศ.ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร
- รูปแบบการบริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและการตั้งครกไม่พึงประสงค์
การศึกษาย้อนหลัง 10 ปี ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่น 14
โดย ยยาวเรศ คำมะนาด และ แพทย์หญิงจรรยาภรณ์ รัตน์โกศล
- การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 30
โดย ธนิษฐา บุญพูล
- การถอดบทเรียน : การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ 45
*โดย ผศ.ดร. พรรณปพร สิริโรจน์ ทศนีย์ นิลสูงเนิน และ
สมศักดิ์ นัคลาจารย์*
- ความยากจน COVID-19 บทบาทขององค์กรนานาชาติ และข้อเสนอในการจัด
ความยากจนของประเทศไทย 68
โดย กฤษฎา สุขพัฒน์
- อนุสัญญา และ กติการะหว่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมสำหรับ
คนพิการในประเทศไทย 90
โดย กฤษภณ โภยเต็ม
- Book Review : Adolescents, families, and Social Development: How Teens
Construct their worlds? 105
*By Judith G. Smetana
โดย พรทิพย์ กันทู*

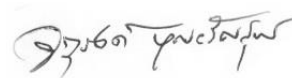
บทบรรณาธิการ

วารสาร “สังคมวิวัฒน์” ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2564) ออกมาในช่วงที่ไวรัส COVID-19 กำลังแพร่ระบาดอย่างหนักระลอกที่ 3 ในประเทศไทย มีผู้ติดเชื้อวันละ 2-3 พันคนในระหว่างเดือนมีนาคม - เมษายน ทำให้มีผู้ติดเชื้อสะสมแล้วกว่าแสนคน

ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ที่ยังคงร้อนแรง วารสารสังคมวิวัฒน์ฉบับนี้มีบทความที่มาจากงานวิจัย 3 เรื่อง คือ (1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขัง : ศึกษากรณีผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครสวรรค์ (2) รูปแบบการบริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและการตั้งครมไม่พึงประสงค์ การศึกษาย้อนหลัง 10 ปี ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่น และ (3) การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ และมีบทความวิชาการ 3 เรื่อง คือ (1) การถอดบทเรียน : การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (2) ความยากจน COVID-19 บทบาทขององค์กรนานาชาติ และข้อเสนอในการจัดการความยากจนของประเทศไทย และ (3) อนุสัญญา และ กติการะหว่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการในประเทศไทย และมี Book Review หนึ่งเรื่อง คือ Adolescents, families, and Social Development: How Teens Construct their worlds?

กองบรรณาธิการหวังว่าความหลากหลายเชิงเนื้อหาของบทความในวารสาร “สังคมวิวัฒน์” ฉบับนี้จะทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากข้อมูลที่หลากหลายและสามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ หรือนำไปอ้างอิงทางวิชาการได้

กองบรรณาธิการใคร่ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยประเมินบทความอย่างเข้มข้น ก่อนที่จะนำบทความทั้งหมดมาลงตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ พร้อมนี้ใคร่ขอเชิญชวนนักศึกษา นักวิชาการ นักวิจัยส่งบทความวิชาการ (Academic Article) บทความวิจัย (Research Article) หรือการวิจารณ์หนังสือ (Book Review) มาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สังคมวิวัฒน์” โดยท่านสามารถศึกษาคำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับจากเว็บไซต์ของวารสารที่ URL <https://www.tci-thaijo.org/index.php/thaijss/about>

บรรณาธิการ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขัง : ศึกษากรณีผู้ต้องขัง ในเรือนจำกลางนครสวรรค์

กรกฎ แนวทัศน์*

รศ.ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความเป็นมา และสภาพของผู้ต้องขัง 2) เพื่อศึกษานโยบายและมาตรการส่งเสริมการออม 3) เพื่อศึกษาระดับความต้องการออมของผู้ต้องขัง 4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขัง 5) เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนา “โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่” และ “โครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)” กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครสวรรค์ที่เข้าร่วม “โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่” หรือ “โครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)” รวม 258 คน

ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ระดับการศึกษามัธยมศึกษา สภาพาสอด มีบุตรนับถือศาสนาพุทธ ไม่มีรายได้ที่มาจากตัวเอง มีรายได้ที่มาจากครอบครัว 3,001 บาทขึ้นไปต่อเดือน ถูกกำหนดโทษมากกว่า 3 ปีขึ้นไป – 5 ปี และมีฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด 2) ผู้ต้องขังเห็นด้วยต่อนโยบายและมาตรการ หลักเกณฑ์ และขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ และโครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และการสนับสนุนทางสังคมของเรือนจำกลางนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก 3) ผู้ต้องขังมีความต้องการออมเงินในระดับมาก และต้องการออมเงินในโครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) มากกว่าโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา รายได้ที่มาจากครอบครัว ฐานความผิด ประเภทการออม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเห็นต่อหลักเกณฑ์และขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และการสนับสนุนทางสังคมของเรือนจำกลางนครสวรรค์ 5) เรือนจำกลางนครสวรรค์ต้องกำกับ ติดตาม และประเมินผลนโยบายและมาตรการส่งเสริมการออม ปลุกฝังค่านิยมการออมและสร้างวินัยจากการออมเงินให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีภายหลังการพ้นโทษ

คำสำคัญ: ผู้ต้องขัง, เรือนจำ, ความต้องการออม, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออม

* นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

** รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเฉลิมพระเกียรติ

Factors Influencing Saving Need of Prisoners

: A case study of Prisoners in Nakhon Sawan Central Prison

Korakod Naewthat

Jaturong Boonyarattanasoontorn

Abstract

The objectives of this quantitative research were 1) to study basic information, background, and status of prisoners, 2) to study policies and measures to promote savings, 3) to study the level of savings demand of prisoners, 4) to study factors influencing the savings demand of prisoners, and 5) to provide recommendations for improvement and development of the "Saving for New Life Project" and "National Savings Fund Project (NSF)". The sample consisted of 258 prisoners in Nakhon Sawan Central Prison who participated in the "Saving for New Life Project" or "National Savings Fund Project (NSF)".

The findings of this study indicated that 1) The majority of the sample were male, secondary education level, single status, having children, Buddhism, without any income from themselves, income from the family which was 3,001 baht or more, punished more than 3 - 5 years, and had a drug-related offense. 2) Prisoners agreed on policies and measures, criteria, and procedures for participating in the Saving for New Life Project, National Savings Fund Project (NSF), and the social support of Nakhon Sawan Central Prison at a high level. 3) Prisoners had a high level of savings and wanted to save more in the National Savings Fund Project (NSF) than the Saving for New Life Project. 4) Factors that influence prisoners' saving demands were gender, age, education level, religion, family income, offense base, type of savings, achievement motivation, opinion on criteria, procedure, participation steps in the National Savings Fund Project (NSF), and social support of Nakhon Sawan Central Prison. 5) Nakhon Sawan Central Prison had to control, monitor, and evaluate policies and measures to promote savings, instill saving values and create discipline from saving money for prisoners, including improving and developing preparedness plans before the release of prisoners to have a good quality of life after the punishment.

Keywords: Prisoners, Prison, Saving Need, Factors Influencing Saving Need

บทนำ

เรือนจำกลางนครสวรรค์มีผู้ต้องขังจำนวน 3,619 คน แบ่งออกเป็นชาย 3,152 คน และหญิง 467 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 22 ธันวาคม 2562) เป็นหน่วยงานราชการหนึ่งที่อยู่ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ ได้จัดทำ “โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่” และสนับสนุนให้ผู้ต้องขังเข้าร่วม “โครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.))” ซึ่งอยู่ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ กองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. 2562-2565 ถือเป็น การจัดสวัสดิการประเภทหนึ่งที่เรือนจำกลางนครสวรรค์ได้เห็นความสำคัญ และเป็นแห่งเดียวในขณะนี้ที่ดำเนินการสนับสนุนให้มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการออมเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ต้องขังออมเงินในระหว่างที่ถูกคุมขัง และมีเงินทุนเพื่อนำไปประกอบอาชีพเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ รวมถึงการมีเงินออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน และช่วยลดปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน

เรือนจำกลางนครสวรรค์จึงส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ต้องขังออมเงิน เพราะการออมเงินเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดี และเป็นการนำเอาศักยภาพของผู้ต้องขังมาสร้างสวัสดิการที่ทำให้เกิดความมั่นคงในการสร้างอาชีพ มีหลักประกันที่แน่นอนในการดำเนินชีวิตหลังจากการพ้นโทษ เป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ต้องขังมีขวัญและกำลังใจที่ดีในระหว่างถูกคุมขัง มองเห็นคุณค่าของตัวเอง มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีได้ มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ มีคุณสมบัติที่พึงปรารถนาตามบรรทัดฐานของสังคม ดำเนินชีวิตใน

สังคมได้อย่างเป็นปกติสุข และสามารถปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีการออมนั้น มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขัง เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงและพัฒนา “โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่” และ “โครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.))” ของเรือนจำกลางนครสวรรค์ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขัง และเกิดประโยชน์ต่อผู้ต้องขังเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความเป็นมา และสภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครสวรรค์
- (2) เพื่อศึกษานโยบายและมาตรการส่งเสริมการออมของเรือนจำกลางนครสวรรค์
- (3) เพื่อศึกษาระดับความต้องการออมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครสวรรค์
- (4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครสวรรค์
- (5) เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนา “โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่” และ “โครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.))” ของเรือนจำกลางนครสวรรค์

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสวัสดิการสังคม (Social Welfare Administration)

การบริหารสวัสดิการสังคม เป็นการบูรณาการความรู้ในการบริหารองค์การเข้ากับหลักการในงานสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์ในการวางแผนงานโครงการกิจกรรมหรือบริการสวัสดิการสังคม ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย โดยมองว่าองค์การเหล่านั้นทำหน้าที่ทางสังคม (Social Function) ในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่หรือทำกิจการอยู่ การบริหารสวัสดิการสังคมจึงใช้หลักการและวิธีการร่วมกับการบริหารทรัพยากรในองค์การ ได้แก่ บุคลากรงบประมาณ และวิธีการดำเนินงาน ซึ่ง “งานสวัสดิการสังคม” เป็นภารกิจหนึ่งของเรือนจำหรือทัณฑสถานในฐานะที่เป็นองค์กรภาครัฐ (Public Sector or Government Organization - Go) ที่อยู่ในสังกัดของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม โดยมีบทบาทที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 เพื่อมุ่งตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับความเป็นธรรมและเป็นไปตามมาตรฐาน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ควรจะได้รับในฐานะที่เป็นประชาชน การจัดสวัสดิการสังคมดังกล่าวจึงต้องเป็นไปตามหลักการที่สอดคล้องกับความเป็นสากล ได้แก่ สิทธิมนุษยชน (Human Right) ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) การมีส่วนร่วมของคนในสังคมทุกระดับ (Participation) และความโปร่งใส (Transparency)

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการออม

การที่คนเรามี “เป้าหมาย” อย่างหนึ่งอย่างใดในอนาคตกำหนดไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ก็จะทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะเก็บออมมากขึ้น เป้าหมายของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกัน แล้วแต่ความจำเป็นและความต้องการ และยังขึ้นอยู่กับความหวังและความทะเยอทะยานในชีวิตด้วย (นคร ศิริอนันต์เจริญ, 2557) โดยทั่วไปการออมมีวัตถุประสงค์ 7 ประการ 1) เพื่อสร้างหลักประกันชีวิตในระหว่างยังทำงานและความมั่นคงทางการเงิน 2) เพื่อให้มีเงินไว้ใช้ในวัยชราไม่เป็นภาระต่อลูกหลานและสังคม 3) เพื่อไว้ใช้ทางการศึกษาในการนำมาสร้างความรู้ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและสร้างเงินในอนาคต 4) เพื่อไว้เป็นมรดกให้ลูกหลานและสังคม 5) เพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพหรือเปลี่ยนอาชีพ 6) เพื่อไว้ใช้จ่ายนอกเหนือจากรายจ่ายประจำ และ 7) เพื่อไว้ใช้จ่ายฉุกเฉินและยามเจ็บป่วย (บุญรุ่ง จันทร์นาค, 2554)

เรือนจำกลางนครสวรรค์จึงส่งเสริมให้ผู้ต้องขังนำรายได้ทั้งที่มาจากการทำงานของผู้ต้องขังในระหว่างที่ต้องโทษ และจากรายได้ที่ญาติส่งมาให้ ในส่วนที่เหลือจากการบริโภคและการใช้จ่ายที่จำเป็นแล้ว มาเก็บไว้เป็นเงินออมภายใต้โครงการที่จัดทำและสนับสนุนให้เกิดขึ้นในเรือนจำกลางนครสวรรค์ เพื่อนำไปใช้จ่ายได้ในอนาคต ซึ่งเป็นการสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการนำไปใช้เป็นเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ผู้ต้องขังและครอบครัวภายหลังการพ้นโทษ

ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์

มนุษย์มีความต้องการอยู่ตลอดเวลา และความต้องการเป็นปัจจัยพื้นฐานของการเกิดพฤติกรรม หากความต้องการในระดับต่ำยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการในระดับที่สูงกว่าจะไม่เกิดขึ้น ซึ่งการมีงานทำและรายได้ ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) ถือเป็นความต้องการเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต เพราะต้องการค่าจ้างเพื่อสนองความต้องการทางสรีระ เช่น ความหิว ความกระหาย ฯลฯ มากกว่าอย่างอื่น และทฤษฎี ERG (ERG Theory) เคลย์ตัน แอลเดอร์เฟอร์ (Clayton Alderfer) ถือเป็นความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต เพราะเป็นความต้องการทางกายภาพและความต้องการทางวัตถุที่ช่วยให้มนุษย์มีชีวิตอยู่รอดได้ สำหรับงานวิจัยครั้งนี้จะเน้นศึกษาเฉพาะความต้องการขั้นพื้นฐาน หรือความต้องการทางกายภาพ หรือความต้องการทางด้านสรีระ (Physiological Needs) ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) และความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต ตามทฤษฎี ERG (ERG Theory) เคลย์ตัน แอลเดอร์เฟอร์ (Clayton Alderfer)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกษมสันต์ ดวงกลาง และสุวิชา ปัทมจิตร (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมจำนวน 369 คน ผลการศึกษาพบว่าผู้ต้องขังที่มีอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน

ต่างกันมีความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขังแตกต่างกัน ข้อเสนอแนะ คือ เรือนจำควรจัดนิเทศงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และจัดสวัสดิการผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ควรสนับสนุนด้านงบประมาณให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการด้านพื้นฐาน (ปัจจัย 4) ด้านอนามัย และควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องสวัสดิการ

ศตวรรษ ท่าช้าง (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “แบบแผนการออมของกลุ่มพนักงานสถาบันการเงินในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงประมาถน พนักงานสถาบันการเงิน จำนวน 340 คน ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีการออมเงินในประเภททางตรงและทางอ้อม ทั้ง 2 ประเภท ซึ่งอยู่ในรูปของเงินฝากแบบออมทรัพย์ เนื่องจากเป็นวิธีการออมที่ง่ายและสะดวกสบาย มีความเสี่ยงต่ำ ก่อให้เกิดรายได้ สามารถเปลี่ยนมาเป็นเงินสดได้ง่าย และรายได้มีอิทธิพลต่อการออม ข้อเสนอแนะ คือ ประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่สนใจการออม ควรจะมีการกระจายการออมไปยังการออมประเภทต่างๆ ทั้งประเภททางตรงและทางอ้อม และกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ควรมีการกำหนดระดับเงินออมที่ประชาชนต้องจ่ายให้มีความเหมาะสม และหลากหลาย เนื่องจากรายได้ของประชาชนนั้นมีความแตกต่างกัน และผู้ที่มีรายได้น้อยก็สามารถที่จะทำการออมได้

สุดารัตน์ กาญจนานนท์ และวิทยา จิตนุพงศ์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา”

เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิง และผู้คุมทัณฑ์สถานหญิงสงขลา ผลการศึกษาพบว่า หลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑ์สถานหญิงสงขลา มีความต้องการที่จะกลับไปหาครอบครัวและกลับไปประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อเลี้ยงครอบครัว และจะไม่กลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีกแล้ว โดยการใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวัง ไม่ประมาท เพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาดกับชีวิตอีก ข้อเสนอแนะ คือ กรมราชทัณฑ์ควรมีนโยบายกำหนดให้เรือนจำ/ทัณฑ์สถานทั่วประเทศมีการให้ความรู้เรื่องการจัดการปัญหาการใช้ชีวิต โดยเฉพาะเรื่องการใช้อย่างประหยัด การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ และการจัดการปัญหาความวุ่นวายในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิง

ธรัชพร วงอภัย (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร” เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังพ้นโทษของผู้ต้องขัง คือ ต้องการกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัว ประกอบอาชีพสุจริต เป็นคนดีของสังคม และความคาดหวังต่อครอบครัวและสังคมให้การยอมรับ ให้คำปรึกษาแนะนำและให้กำลังใจ ข้อเสนอแนะ คือ ภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่พัฒนาผู้พ้นโทษโดยเฉพาะ และนำภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ รวมทั้งกระทรวงยุติธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงแรงงาน ควรร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้พ้นโทษอย่างจริงจัง

ไกรวิชญ์ ประชุมพันธ์, ธนสุวิทย์ ทับทิมรัญ รักษ์ และสุนทร ศรีอ่อนน้ำคำ (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของผู้บริโภคเพื่อใช้จ่ายในอนาคตของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของผู้บริโภคในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการโฆษณาและสิ่งจูงใจมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านรายได้ ด้านค่าใช้จ่าย ข้อเสนอแนะ คือ ธนาคารหรือสถาบันการเงินควรมีโปรโมชั่นเรื่องอัตราดอกเบี้ย เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ออมเงิน ให้การศึกษาและให้ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงในการลงทุน (Risk) ปรับปรุงและพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะการสื่อสารของพนักงานให้พร้อมปฏิบัติงาน ปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาดให้มีความหลากหลาย และเพิ่มช่องทางการโฆษณาให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความต้องการสวัสดิการสังคมด้านพื้นฐาน (ปัจจัย 4) มากที่สุด แต่ระดับความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขังแตกต่างกันไปตามลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล ความต้องการและความคาดหวังของผู้ต้องขังภายหลังการพ้นโทษ คือ ผู้ต้องขังอยากกลับไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัว ประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นคนดีของสังคม และจะไม่กลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมหรือกระทำผิดซ้ำอีก

สำหรับผลงานวิจัยเกี่ยวกับการออม สามารถสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการออมเงินส่วนใหญ่เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันในอนาคต หรือใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน โดยมีการออมเงิน 2 ประเภท คือ ทางตรงและทางอ้อม แต่การออมเงินที่นิยมมากที่สุด คือ การออมเงินประเภทฝากแบบออมทรัพย์ เพราะเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกสบาย มีความเสี่ยงต่ำ และสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมมากที่สุด คือ การโฆษณาอย่างใดก็ตามรายได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการออม

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ต้องขังที่อยู่ในความควบคุมของเรือนจำกลางนครสวรรค์ และเป็นผู้ที่เข้าร่วม “โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่” หรือ “โครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.))” จำนวน 258 ตัวอย่าง โดยใช้หลักเกณฑ์และขั้นตอนการเลือกตัวอย่าง คือ การเลือกในระดับพื้นที่ จะใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการเลือกระดับบุคคล จะใช้วิธีการสุ่มแบบเป็นระบบ (Systematic sampling) เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จากนั้นวิเคราะห์ผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ (Statistic Package for

Social Science: SPSS) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Analysis) ได้แก่ T-Test, One-way ANOVA (F-test) และ Scheffe’

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1) ข้อมูลพื้นฐาน ความเป็นมา และสภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครสวรรค์

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในเรือนจำกลางนครสวรรค์ที่เข้าร่วมโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ หรือโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 80.6 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษา (สายสามัญ) จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5 สถานภาพโสด จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 53.1 มีบุตรจำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 93.4 ไม่มีรายได้ที่มาจากตัวเอง จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 51.2 มีรายได้ที่มาจากครอบครัว 3,001 บาทขึ้นไปต่อเดือน จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 ถูกกำหนดโทษมากกว่า 3 ปีขึ้นไป – 5 ปี จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 31.4 ฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 64.7 และเข้าร่วมการออมประเภท

โครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 65.5

2) นโยบายและมาตรการส่งเสริมการออมของเรือนจำกลางนครสวรรค์

เรือนจำกลางนครสวรรค์ เป็นหน่วยงานราชการหนึ่งในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ที่มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการออม โดยจัดทำเป็นโครงการออมเพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีเงินทุนไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ซึ่งดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2559 – 2562 ได้แก่ “โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่” ตามภารกิจก้าวที่ 5 นโยบายของกระทรวงยุติธรรม รวมทั้งนโยบายเน้นหนักของกรมราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ในข้อ 4 SUCCESS คือ มีความสำเร็จของงาน สามารถคืนคดีสู่สังคม และยังสามารถสนับสนุนให้เข้าร่วมโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) ซึ่งอยู่ภายใต้แผนยุทธศาสตร์กองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. 2562-2565 โดยจัดทำเป็น “โครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ”

นโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของเรือนจำกลางนครสวรรค์ มีลักษณะของการผสมผสานระหว่างการควบคุมผู้กระทำผิดมิให้หลบหนีและการแก้ไขอบรมผู้กระทำผิดเรื่องของการมองไปในอนาคต ที่สำคัญคือ การฝึกอบรมอาชีพให้สามารถมีความรู้ความชำนาญในการทำงานติดตัวออกไปประกอบอาชีพในสังคมภายหลังพ้นโทษได้ (อัจฉริยา ชุตินันท์, 2555) แต่ปัญหาสำคัญที่พบ

คือ เมื่อพ้นโทษแล้วไม่รู้จะไปไหน และไม่สามารถหางานทำได้ เพราะสังคมมีอคติไม่ยอมรับผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกแล้ว กฎหมายบางฉบับก็ยังมีลักษณะกีดกันผู้พ้นโทษให้ไม่สามารถประกอบอาชีพในบางประเภท สิ่งที่ต้องตระหนักอย่างยิ่ง คือ การจะคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืนนั้น ผู้พ้นโทษสมควรที่จะได้รับโอกาสให้สามารถประกอบอาชีพมีรายได้พึงพียงตัวเองได้อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ และกิริยา กุลกลการ, 2562) ดังนั้นการออมเงินในระหว่างที่ถูกคุมขังจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ต้องขัง มีเงินทุนตั้งตัวเพื่อใช้สำหรับประกอบอาชีพเมื่อได้รับการปล่อยตัวเมื่อพ้นโทษ

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยต่อนโยบาย และมาตรการของเรือนจำกลางนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.87 อยู่ในระดับมาก เห็นด้วยต่อหลักเกณฑ์และขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.95 อยู่ในระดับมาก เห็นด้วยต่อหลักเกณฑ์และขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.05 อยู่ในระดับมาก และเห็นด้วยต่อการสนับสนุนทางสังคมของเรือนจำกลางนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.89 อยู่ในระดับมาก

3) ระดับความต้องการออมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครสวรรค์

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการออมเงินในโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) ค่าเฉลี่ย

4.09 มากกว่าโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ ค่าเฉลี่ย 3.88 เพราะโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) เป็นโครงการที่เกิดขึ้นภายใต้แผนยุทธศาสตร์กองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. 2562-2565 ซึ่งเป็นระบบบำนาญของประเทศไทยที่มีกรอบการดำเนินงานครบถ้วน และรัฐมีส่วนร่วมในการจ่ายเงินสมทบตามระดับอายุของสมาชิก และเป็นอัตราส่วนเท่ากับจำนวนเงินสะสม ในขณะที่โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ ไม่มีเงินสมทบ จึงเป็นปัจจัยจูงใจ (Motivator) ที่กระตุ้นเร้าและการชี้แนะแนวทางพฤติกรรมไปยังเป้าหมาย (Goal) หรือไปสู่สิ่งล่อใจ (Incentives) ตามทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Motives and Motivation) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไกรวิชญ์ ประชุมพันธ์, ธนสุวิทย์ ทับทิมรัญรักษ์ และ สุคนธ์ เครือน้ำคำ (2561) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของผู้บริโภคเพื่อใช้จ่ายในอนาคตของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า “พฤติกรรมการออมเงินของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เพื่อต้องการดอกเบี่ย และเก็บกำไรมากที่สุด” ทั้งนี้แม้ว่าผู้ต้องขังมีระดับการความต้องการออมเงินที่ต่างกัน แต่สิ่งที่มีเหมือนกัน คือ แรงจูงใจใฝ่ความมั่นคง (Security Motive) เพราะการได้รับประโยชน์จากทั้ง 2 โครงการ

4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการออมของผู้ต้องขังภายในเรือนจำกลางนครสวรรค์

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในเรือนจำกลางนครสวรรค์ สามารถแบ่งประเด็นอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

ด้านเพศ พบว่า เพศชายมีความต้องการออมเงินในโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ และโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) มากกว่าเพศหญิง เพราะส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นหัวหน้าครอบครัว และมีหน้าที่ต้องประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวเป็นหลัก ดังนั้น การออมเงินจึงเป็นส่วนช่วยทำให้ผู้ต้องขังมีเงินทุนสำหรับนำไปใช้เพื่อประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้ในอนาคต

ด้านอายุ พบว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุ 31 – 40 ปี มีความต้องการออมเงินในโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่มากกว่าผู้ต้องขังที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป เพราะเป็นกลุ่มช่วงวัยแรงงาน ซึ่งมีโอกาสที่จะนำเงินออมที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ไปลงทุนประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ มากกว่าผู้ต้องขังที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป เพราะเป็นกลุ่มที่กำลังก้าวเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุ ไปจนถึงกลุ่มวัยสูงอายุ สอดคล้องกับผลการศึกษาของเกษมสันต์ ดวงกลาง และสุวิชชา ปัทมจิตร (2550) เรื่องความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม พบว่า “ผู้ต้องขังในเรือนจำคลองเปรมที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการแตกต่างกัน”

ด้านระดับการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (สายสามัญ) และระดับการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และอนุปริญญา (สายอาชีพ) มีความต้องการออมเงินในโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่มากกว่าผู้ต้องขังที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี เพราะจะมุ่งเน้นไปที่ การประกอบอาชีพอิสระมากกว่า เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านวุฒิการศึกษาใน

การสมัครเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐและเอกชน ดังนั้น เงินทุนสำหรับนำไปใช้เพื่อประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้ในอนาคต จึงเป็นหลักประกันที่แน่นอนในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ

ด้านศาสนา พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา คือ อิสลาม คริสต์ และผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาต่างกัน มีความต้องการออมเงินในโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ และโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากหลักคำสอนทางศาสนาที่แตกต่างกัน

ด้านรายได้ที่มาจากครอบครัว พบว่า รายได้ที่มาจากครอบครัวของผู้ต้องขังที่ต่างกัน มีความต้องการออมเงินในโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษากษมสันต์ ดวงกลาง และสุวิชา ปัทมจิตร (2550) เรื่องความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม พบว่า “ผู้ต้องขังในเรือนจำคลองเปรมที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการแตกต่างกัน”

ด้านฐานความผิด พบว่า ฐานความผิดของผู้ต้องขังที่ต่างกัน มีความต้องการออมเงินในโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) แตกต่างกัน

ด้านประเภทการออม พบว่า ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ และโครงการสร้างหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) มีพฤติกรรมการออมเงินที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ตาม

แนวความคิดพื้นฐานของมาสโลว์ (Maslow) (Boeree. 2006) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่กล่าวไว้ว่า “ความต้องการเป็นปัจจัยจุดพื้นฐานของการเกิดพฤติกรรม”

ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่า ผู้ต้องขังที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับมาก มีความต้องการออมเงินในโครงการออมเพื่อชีวิตใหม่มากกว่าผู้ต้องขังที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับปานกลาง เพราะพฤติกรรมมนุษย์ทุกพฤติกรรม ล้วนต้องมีสาเหตุ และสิ่งที่เป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งคือ แรงจูงใจ (จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์, 2556)

ด้านความเห็นต่อหลักเกณฑ์ และขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) พบว่า ผู้ต้องขังที่มีความเห็นต่อหลักเกณฑ์ และขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) อยู่ในระดับมากที่สุด และมาก มีความต้องการออมเงินในโครงการหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) มากกว่าผู้ต้องขังที่มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นไปตามทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม (Social Support) ในการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม หรือที่เฮ้าส์ (House, 1981 อ้างถึงใน ยศยง จันทรวงศา, 2558) กล่าวว่า เป็นการสนับสนุนทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ (Instrumental Support) ทั้งนี้ส่งผลทางจิตใจของผู้ต้องขัง เกิดความรู้เป็นเจ้าของร่วม และเกิดผลทางพฤติกรรมที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ

หลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.))

ด้านการสนับสนุนทางสังคมของเรือนจำกลางนครสวรรค์ พบว่า ผู้ต้องขังที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมของเรือนจำกลางนครสวรรค์อยู่ในระดับมากที่สุด มีความต้องการออมเงินในโครงการหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) มากกว่าผู้ต้องขังที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมของเรือนจำกลางนครสวรรค์อยู่ในระดับปานกลาง เพราะการสนับสนุนทางสังคมที่ได้รับจากเรือนจำกลางนครสวรรค์ ในฐานะที่เป็นกลุ่มทุติยภูมิ (secondary group) มีความใกล้ชิดกับผู้ต้องขังมากที่สุดในห้วงเวลาที่อยู่ระหว่างการต้องโทษ สิ่งเหล่านี้จึงช่วยให้เกิดการรับรู้ และความเข้าใจถึงการเอาใจใส่ การเห็นคุณค่า และการได้รับการยอมรับจากสังคม (จิวิธนา พิเศษพัฒน์ และคณะ. 2554) นั่นหมายถึงเรือนจำกลางนครสวรรค์ ผู้ต้องขังจึงมีความเชื่อมั่นต่อประโยชน์ที่จะได้จากโครงการหลักประกันการเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) และมีความต้องการที่จะเป็นสมาชิก กอช. เพื่อหวังผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1) กระทรวงยุติธรรม ควรผลักดันให้มีการยกเลิกออกกฎหมายใดๆ ทุกระดับที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคิด “การคืนคนดีสู่สังคม” ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

2) กระทรวงยุติธรรม ควรทบทวนและปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย หรือกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทั่วไป ที่มีลักษณะกีดกันผู้พ้นโทษให้ไม่สามารถประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้รับโอกาสสามารถประกอบอาชีพได้ โดยไม่ต้องถูกลิดรอนสิทธิการประกอบอาชีพจากสังคมที่มีอคติไม่ยอมรับผู้ที่เคยต้องโทษ เว้นแต่เป็นกฎหมาย หรือกฎหมายขององค์กรวิชาชีพเฉพาะที่กำหนดไว้เป็นหลักประกันในการปฏิบัติงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพนั้นให้กับสังคมทั่วไป

3) กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ควรเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศมีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการออมให้แก่ผู้ต้องขัง โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ และมีโครงการที่ชัดเจน พร้อมทั้งกำกับ ติดตาม ประเมินผลให้มีความโปร่งใส และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

- 1) เรือนจำกลางนครสวรรค์ ต้องมีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลนโยบายและมาตรการส่งเสริมการออมให้แก่ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง และศึกษาเป็นงานวิจัย และพัฒนาเรือนจำกลางนครสวรรค์ให้เป็นหน่วยงานต้นแบบด้านการส่งเสริมการออมแก่ผู้ต้องขัง และเป็นศูนย์การเรียนรู้
- 2) เรือนจำกลางนครสวรรค์ ต้องปลูกฝังค่านิยมการออมและสร้างวินัยจากการออมเงินให้แก่ผู้ต้องขัง พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการออม
- 3) เรือนจำกลางนครสวรรค์ ต้องปรับปรุงและพัฒนาแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว

ผู้ต้องขังให้มีประเด็นเกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิตที่ดี ภายหลังการพ้นโทษ การสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง แนวทางการประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษ หลักการการบริหารจัดการธุรกิจ หลักการทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย และหลักการตลาดเพื่อรองรับธุรกิจ เป็นต้น

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ต้องขังที่เคยเข้าร่วมโครงการ ออมเพื่อชีวิตใหม่ และโครงการสร้างหลักประกัน การเลี้ยงชีพในวัยสูงอายุ (กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)) และพ้นโทษแล้ว

2) ควรมีการศึกษาเรื่องความเป็นไปได้ของ ประเภทธุรกิจกับจำนวนเงินลงทุน ที่ผู้ต้องขัง สามารถนำเงินออมไปใช้เพื่อลงทุนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

เกษมสันต์ ดวงกลาง และสุวิชา ปัทมจิ. (2550). *ความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ไกรวิทย์ ประชุมพันธ์, ธนสุวิทย์ ทับทิมรักรักษ์ และสุคนธ์ เครือ่น้ำคำ. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของผู้บริโภคเพื่อใช้จ่ายในอนาคตของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 14(2): 313-330.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2556). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธรรภัทร วงอภัย. (2560). *การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยรังสิต.

นคร ศิริอนันต์เจริญ. (2557). อภินิหารเงินออม: วิธีเก็บเงินไปท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2563 จาก http://pajareep.blogspot.com/2014/01/blog-post_25.html

บุญรุ่ง จันทร์นาค. (2554). การออม. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2563 จาก <https://www.sites.google.com/site/boonrung02/home/hnwy-thi-3-kar-xxm>

ยศยง จันทรวงศา. (2558). *การสนับสนุนทางสังคม ความเหมาะสมกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมและความผูกพันในงาน: กรณีศึกษาพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบนสายการบินแห่งหนึ่ง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศตวรรษ ท่าช้าง. (2554). *แบบแผนการออมของพนักงานสถาบันการเงินในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สรารุทธ์ ไพฑูรย์พงษ์ และกิริยา กุลกลการ. (2562). *ผู้พ้นโทษไร้สิทธิประกอบอาชีพ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2563 จาก <https://tdri.or.th/2019/02/career-for-penalty/>

สุดารัตน์ กาญจนานนท์ และวิทยา จิตนุพงษ์. (2559). *การจัดการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2563 จาก <http://www.islocal.ru.ac.th/images/ispdf/is59/sudarat.pdf>

อัจฉริยา ชูตินันท์. (2552). *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

Boeree, C. G. (2006). *Personality Theories: Hans Eysenck and Others*. Retrieved January 20, 2020, from <http://www.ship.edu/%7Ecgboree/perscontents.html>

รูปแบบการบริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การศึกษาย้อนหลัง 10 ปี ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่น

เยาวเรศ คำมะนาด*

แพทย์หญิงจรรยาภรณ์ รัตนโกศล**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยรูปแบบการบริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การศึกษาย้อนหลัง 10 ปี ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ข้อมูลความรุนแรงในครอบครัว และการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ที่ผ่านมาของศูนย์พึ่งได้ นำผลการศึกษาไปปรับปรุงงานบริการด้านคลินิกศูนย์พึ่งได้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วิธีการวิจัยเป็นการศึกษาเชิงพรรณนา เก็บข้อมูลระหว่างเดือนระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม 2552 ถึง 30 กันยายน 2562 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำแบบบันทึกเวชระเบียนและโปรแกรมบันทึกข้อมูลเด็กแลสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงออนไลน์มาวิเคราะห์ความสมบูรณ์ของเนื้อหา จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำมาพรรณนาอธิบายและสรุป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 6,299 คน เป็นเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว จำนวน 5,841 รายและผู้หญิงตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ จำนวน 458 ราย ผลการศึกษาพบว่า เด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงทางเพศมารับบริการมากที่สุด รองลงมาทางร่างกาย รูปแบบการบริการเป็นแบบสหวิชาชีพ ได้แก่ 1) ด้านการแพทย์ การรักษาอาการบาดเจ็บกรณีถูกทำร้ายร่างกาย การตรวจประเมินกรณีกระทำรุนแรงทางเพศ/การตรวจทางเพศ การตรวจประเมินการตั้งครรภ์ และการให้รับยาป้องกันการตั้งครรภ์ การตรวจทางห้องปฏิบัติการ สรุบบไคติและเก็บหลักฐานนิติเวช 2) ด้านจิตใจ บำบัดเยียวยาจิตใจ ครอบครัวบำบัด 3) ด้านสังคม การให้คำปรึกษาสร้างเสริมพลังอำนาจ การประเมินความเสี่ยงต่อการถูกกระทำซ้ำ การประเมินความพร้อมและการให้คำปรึกษาครอบครัว การประชุมทีมสหวิชาชีพ/ประชุมทีมสหวิชาชีพ ส่งพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองตามพ.ร.บ. คุ้มครองเด็กและพรบ. คุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวแยกผู้ป่วยออกจากครอบครัว การสงเคราะห์เครื่องอุปโภคบริโภค สงเคราะห์ค่าพาหนะเดินทางกลับบ้าน และสงเคราะห์ครอบครัว ส่วนรูปแบบการหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ 1) การให้คำปรึกษาทางเลือก 1.1) หลังการให้คำปรึกษาทางเลือกตัดสินใจตั้งครรภ์ต่อมีบริการรองรับ ดังนี้ สนับสนุนด้านสวัสดิการสังคม เครื่องอุปโภค/บริโภค นมผง ปัจจัยสี่อื่นๆ คูกำเนิดหลังคลอด ติดตามเยี่ยมหลังคลอด ส่งบ้านพักเด็กและครอบครัวระหว่างที่ตั้งครรภ์ ผ่าบุตรไว้ชั่วคราวที่สถานสงเคราะห์หลังคลอด 1.2) หลังให้คำปรึกษาทางเลือกตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์มีบริการรองรับ ดังนี้ ยุติการตั้งครรภ์ในโรงพยาบาล ส่งต่อ/แนะนำเครือข่ายยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย ให้คำแนะนำการคุมกำเนิดหลังยุติและคุมกำเนิดหลังยุติการตั้งครรภ์ ติดตามเยี่ยมหลังยุติการตั้งครรภ์ ให้การสงเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการยุติการตั้งครรภ์

คำสำคัญ : เด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว, หญิงตั้งครรภ์ไม่พร้อม, ศูนย์พึ่งได้

* นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการกลุ่มงานสังคมสงเคราะห์โรงพยาบาลขอนแก่น

** นายแพทย์เชี่ยวชาญกลุ่มงานสูติกรรมโรงพยาบาลขอนแก่น

The study of Service Models for Child and Women Abused and Unwanted Pregnancy. A Retrospective Descriptive Study in the past 10 years: One-Stop Crisis Center, Khon Kaen Hospital

Yaowaret Khammanat
Dr.Junyapron Ratanakosol

Abstract

The study of service models for child and women abused and unwanted pregnancy. A retrospective descriptive study in the past 10 years: One-Stop Crisis Center Khon Kaen hospital there are objectives to study the violent situations and unwanted pregnancy in the family in the past to take the results to improve the services of One-Stop Crisis Center to gain more efficiency. The research method is a retrospective descriptive study through the database of One-Stop Crisis Center and Medical record in the hospital, as well as the data recording online program of services for child and women, abused and unwanted pregnancy from Health Administration Division of Ministry of Public Health between October 1st, 2009 to September 30th, 2019. The study uses the sample group of 6,299 persons including children and women was abused in a family of 5,841 people and unwanted pregnancy of 458 people. The study results founded that children and women who were sexual violence victims came to the One-stop crisis center the most and physical violence victims respectively. The service models which are multidisciplinary team include: 1) Medical services: Treatment from physical violence cases, Sexual violence cases assessment, Pregnancy assessment and providing contraceptive pills, Laboratory investigation, and Forensic and medical evidence. 2) Psychological services: Psychotherapy and Family therapy, 3) Medical social work services: Empowerment counseling, Risk assessment of repeat violence and Family readiness assessment after getting medical treatments, Coordination toward the related organization outside the hospital and the staffs of The Child Protection Act and Victims of Domestic Violence Victim Protection Act. The services of unwanted pregnancy include 1) Option counseling 1.1) Post-alternative counseling and decided to continue pregnant, there are services provided including social welfare supporting and consumer goods, contraceptive, Home health care, and temporary adoption referral for the child after birth at the Children home welfare. 1.2) Post-alternative counseling and decided to get an abortion, there are services provided including abortion in Hospital, providing the referral of safe abortion network, providing the suggestion for contraceptive after abortion, home visiting and supporting payment in the abortion.

Keywords: child and women abused and unwanted pregnancy, One Stop Crisis Center

บทนำ

องค์การอนามัยโลก ระบุว่า ประมาณ 1 ใน 3 หรือร้อยละ 30.0 ของผู้หญิงทั่วโลกได้รับความรุนแรงทางกายและทางเพศจากคู่อริ และผู้หญิงร้อยละ 35.6 ถูกกระทำรุนแรงจากคู่อริ และถูกกระทำรุนแรงทางเพศที่ไม่ใช่จากคู่อริ และร้อยละ 42 ได้รับบาดเจ็บจากการใช้ความรุนแรงและร้อยละ 38 ของการฆาตกรรมของผู้หญิงทั่วโลกเกิดจากชายคนใกล้ชิด องค์การอนามัยโลก ระบุว่า เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ ผู้หญิงที่เคยถูกกระทำรุนแรงจากครอบครัว มีปัญหาสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยงมากกว่าผู้หญิงที่ไม่เคยถูกกระทำรุนแรง เช่น ภาวะซึมเศร้า ทำแท้ง ติดเชื้อซิฟิลิส และเชื้อเอชไอวี ทุกๆ ปีทั่วโลก มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีประมาณ 41,000 คน ตกเป็นเหยื่อของการถูกฆาตกรรม ร้อยละ 23 ถูกกระทำทารุณกรรมทางกาย ร้อยละ 36 ถูกกระทำทารุณกรรมทางจิตใจ ร้อยละ 16 ถูกทารุณกรรมทางเพศและถูกปล่อยปละละเลย ส่วนใหญ่ผู้กระทำจะเป็นผู้ปกครอง ผู้ดูแล เพื่อน ทั้งนี้ ประสบการณ์การถูกกระทำ ความรุนแรงในวัยเด็กส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพในระยะยาว รวมถึงการเกิดภาวะซึมเศร้า พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และการใช้สารเสพติด ที่สำคัญเด็กที่พบเห็นความรุนแรงมาโดยตลอด เมื่อโตขึ้นมักจะใช้ความรุนแรงและเป็นผู้กระทำ ความรุนแรงเอง หรือใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา (WHO, Global and regional estimates of violence against women: prevalence and

health effects of intimate partner violence and non partner sexual violence, 2014).

ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กผู้หญิงและบุคคลในครอบครัว เป็นปรากฏการณ์ที่พบได้ในทุกสังคม มีหลายรูปแบบ (1) ทางกาย (Physical) หมายถึง การใช้กำลังหรืออุปกรณ์ใดๆ เป็นอาวุธทำร้ายร่างกาย เกินกว่าเหตุ มีผลทำให้ร่างกายได้รับบาดเจ็บ พิการ หรือเสียชีวิต (2) ทางเพศ (Sexual) หมายถึง การกระทำที่มีผลให้ผู้ถูกกระทำได้รับความเสียหาย เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ได้แก่ การข่มขืน กระทำชำเราและอนาจาร เป็นต้น (3) ทางจิตใจ (Psychological) หมายถึง การกระทำใดๆ ที่มีผลให้ผู้ถูกกระทำได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจ หรือเสียสิทธิเสรีภาพ ได้แก่ การทอดทิ้ง การดูถูกเหยียดหยาม เป็นต้น (4) การทอดทิ้ง (Deprivation or Neglect) หมายถึง ผู้หญิงทุกกลุ่มอายุ ที่ถูกทอดทิ้ง หรือผู้ที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้มีจิตฟั่นเฟือน เป็นต้น (5) ล่อลวง/บังคับ แสวงหาผลประโยชน์การใช้ผู้หญิงในกิจกรรมซึ่งสนองประโยชน์แก่คนอื่นไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ด้านการเงิน ด้านเพศ หรือด้านอำนาจทางการเมือง โดยเป็นกิจกรรมซึ่งบั่นทอนความเป็นอยู่ที่ดีทางร่างกาย และจิตใจของผู้หญิง และร้ายแรงถึงขั้นคุกคามต่อความปลอดภัยของผู้หญิงด้วยกิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การค้า การใช้แรงงาน การค้าประเวณี การผลิตสื่อลามกที่เกี่ยวกับผู้หญิง

สถิติของศูนย์พึ่งได้ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า เด็กและผู้หญิงถูกกระทำ ความรุนแรงในปี 2562 จำนวน 11,624 ราย เฉลี่ย 31 ราย/วัน โดยทุกๆ 1 ชั่วโมงจะมีเด็กและผู้หญิงถูกทำร้าย 1.2 คน

สำหรับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงอายุ 10-19 ปี จำนวน 72,566 คน หรือเฉลี่ย 199 คน/วัน

โรงพยาบาลขอนแก่น ได้จัดตั้งศูนย์คุ้มครองเด็กและสตรีในาร่องแห่งแรกของประเทศไทยในปี 2542 ซึ่งต่อมาใช้ชื่อ “ศูนย์พึ่งได้” (One stop crisis center: OSCC) เป็นหน่วยงานบริการด้านเด็กและผู้หญิง และผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวและตั้งครรภ์ไม่พร้อมในภาวะวิกฤต มีการทำงานแบบสหสาขาวิชาชีพในโรงพยาบาล รูปแบบการช่วยเหลือแบบเบ็ดเสร็จ จัดสถานที่ที่เป็นสัดส่วนเพื่อผู้รับบริการมีความรู้สึกปลอดภัย สะดวก ผ่อนคลาย ใ้วางใจ และมีการรักษาความลับรักษาพยาบาลตามมาตรฐานวิชาชีพ การช่วยเหลือด้านการแพทย์ ด้านสังคม และการประสานส่งต่อระหว่างสหวิชาชีพภายนอก ด้านการสงเคราะห์ การคุ้มครองสวัสดิภาพ และด้านกฎหมาย

จากประสบการณ์การให้บริการพบว่า ยังมีผู้รับบริการอีกมากที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการ ขาดโอกาสที่ได้รับการช่วยเหลือแบบครบวงจร ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษาสถานการณ์ข้อมูลความรุนแรงต่อเด็กและผู้หญิง ความรุนแรงในครอบครัวและการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ รูปแบบการบริการศูนย์พึ่งได้ ที่ผ่านมาย้อนหลัง 10 ปี เพื่อนำข้อมูลการวางแผนการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ข้อมูลความรุนแรงในครอบครัว และการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ย้อนหลัง 10 ปี

2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของศูนย์พึ่งได้

3. เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงงานบริการด้านคลินิกศูนย์พึ่งได้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินงานวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบย้อนหลัง ระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม 2552-30 กันยายน 2562 ย้อนหลัง 10 ปี เก็บข้อมูลจากแบบรายงานทะเบียนบุคคลบริการศูนย์พึ่งได้ ซึ่งหน่วยงานให้การช่วยเหลือเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ จัดทำขึ้นโดย กลุ่มงานพัฒนาระบบบริการกลุ่มเฉพาะ กองบริหารการสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข version 1 และแบบรายงาน

ทะเบียนบุคคลโปรแกรมการบันทึกข้อมูลบริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ออนไลน์ จากกลุ่มงานพัฒนาระบบบริการกลุ่มเฉพาะ กองบริหารการสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข version 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ มีทั้งหมด 6,299 ราย จำแนกเป็นผู้รับบริการเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว จำนวน 5,841 ราย และผู้รับบริการตั้งครรภ์ไม่ประสงค์ จำนวน 458 ราย

เครื่องมือในการทำวิจัย

แบบรายงานทะเบียนบุคคล บริการศูนย์พึ่งได้ ซึ่งหน่วยงานให้การช่วยเหลือเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง และแบบรายงานโปรแกรมการบันทึกข้อมูลบริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง ออนไลน์ จากกองบริหารการสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุขจัดทำขึ้น

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยเรื่องนี้ผ่านรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลขอนแก่น เลขที่ KEXP 62036 และขั้นตอนการรักษาความลับ ต้องใช้รหัสที่ผู้ดูแลระบบกำหนดและอนุญาตเฉพาะผู้รับผิดชอบเข้าถึงข้อมูลเท่านั้น ส่วนผู้วิจัยไม่สามารถเข้าชื่อ สกลุ เลขประจำตัวผู้ป่วย ของผู้รับบริการได้ จึงไม่สามารถอ้างอิงถึงผู้รับบริการได้ ข้อมูลที่ได้ จะรับการพิทักษ์สิทธิ ไม่เปิดเผยให้ เกิดผลเสียหายทั้งหน้าที่การงาน และโดยส่วนตัว และการนำเสนอข้อมูลจะนำเสนอแต่ในภาพรวมเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS/PC+ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ทำการแปลผล 5 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทางคลินิกที่บันทึกไว้ในรายงานศูนย์พึ่งได้ (แพทย์ พยาบาล ผลทางห้องปฏิบัติการ นักจิตวิทยา)

2. การบาดเจ็บ ข้อมูลด้านการแพทย์ และบริการด้านคลินิก

3. ข้อมูลด้านกฎหมาย การดำเนินคดี

4. ข้อมูลความรุนแรง และข้อมูลประเภทผู้กระทำ (OSCC) พฤติกรรมจากผู้กระทำ สาเหตุประเภทของการกระทำรุนแรงที่เป็นเหตุหลักให้มาขอรับบริการ ได้แก่ ทางร่างกาย, ทางเพศ, ทางจิตใจ, การละเลยทอดทิ้งและล่อลวง บังคับแสวงหาผลประโยชน์

5. การช่วยเหลือทางสังคมสงเคราะห์และการส่งต่อและการติดตาม

ผลการศึกษาวิจัย

ส่วนที่ 1 ผู้รับบริการเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ผลการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 5,668 คิดเป็นร้อยละ 97.04 อายุ 11-18 ปี จำนวน 2,294 คน คิดเป็นร้อยละ 39.27 ระดับการศึกษาของผู้รับบริการ พบว่า ไม่ได้ศึกษา/ไม่มีวุฒิการศึกษา จำนวน 2,360 คน คิดเป็นร้อยละ 40.40 ส่วนใหญ่อาศัยพ่อบ้าน จำนวน 2,391 คน คิดเป็นร้อยละ 40.93 รองลงมาอาศัยนักเรียน/นักศึกษา/ในปกครอง/เณร จำนวน 2,102 คน คิดเป็นร้อยละ 35.99 มีสถานภาพโสด จำนวน 3,900 คน คิดเป็นร้อยละ 66.77 สถานภาพคู่/แต่งงาน/จดทะเบียนสมรส จำนวน 1,754 คน คิดเป็นร้อยละ 30.03 ลักษณะความรุนแรงทางเพศ จำนวน 2,379 คน คิดเป็นร้อยละ 40.73 ทางร่างกาย จำนวน 2,224 คน คิดเป็นร้อยละ 38.08 และทางจิตใจ จำนวน 976 คน คิดเป็นร้อยละ 16.71 ตามลำดับ

จำแนกลักษณะการบาดเจ็บพบว่า ต่อย/เตะ/ตบ/กัด/ช่วน จำนวน 972 คน คิดเป็นร้อยละ 30 มารับบริการเป็นประเภทผู้ป่วยนอกมากที่สุด จำนวน 5,026 คน คิดเป็นร้อยละ 86.05 ส่วนใหญ่มารับบริการช่วงเวลาบ่าย จำนวน 2,162 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.02 ส่วนระยะเวลาที่โรงพยาบาลหลังเกิดเหตุการณ์ภายใน 24 ชั่วโมง จำนวน 4,273 คน คิดเป็นร้อยละ 73.15 สถานที่เกิดเหตุการณ์มากที่สุดคือบ้านที่ผู้ถูกกระทำอยู่อาศัย จำนวน 4,066 ราย คิดเป็นร้อยละ 69.61 รองลงมาสวนสาธารณะ จำนวน 697 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.93 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถูกกระทำ เป็นคนในครอบครัวและใกล้ชิด และคนรู้จัก จำนวน 5,553 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.06 สาเหตุ/ปัจจัยเกิดจากการตีมีสุรา จำนวน 1,706 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.21 รองลงมาเกิดจากการทะเลาะวิวาท จำนวน 1,443 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.70 ส่วนมีการดำเนินคดีทั้งหมด 1,520 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.02 ผลการรักษาพยาบาลมีอาการทุเลา/ดีขึ้น จำนวน 5,606 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.98 ส่งต่อการรักษา จำนวน 122 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.09 และตายจำนวน 75 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.29

ตารางที่ 1 ข้อมูลลักษณะความรุนแรงจำแนกประเภทผู้ป่วยของผู้มารับบริการศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่นปี พ.ศ.2552-2562

ข้อมูลรายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
	(n= 5,841)	
การจำแนกประเภทที่ผู้ถูกกระทำรุนแรง		
ทางเพศ	2,379	40.73
ทางร่างกาย	2,224	38.08

ข้อมูลรายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
	(n= 5,841)	
ทางจิตใจ	976	16.71
ทอด้ทั้ง	161	2.76
ล่อดวงบ้งค้บแสดวงหาประโยชน์	101	1.73
ลักษณะการบาดเจ็บ		
ต่อย/เตะ/ตบ/กัด/ช่วน	972	30.39
ตีพาดด้วยไม้/ของแข็ง	499	15.59
ยิง	15	0.48
สาดน้ำกรด -สารพิษ	26	0.8
ของมีคมแทง/ฟัน	175	5.47
รัดคอดด้วยเชือก/สายรัด	26	0.8
อื่นๆ (ธนู/ลูกดอก/หนังสือตึก)	10	0.32
รอยตัด*/.....รอยถูกแทง	62	1.93
รอยฉีกขาด	540	16.88
รอยข้้า/ถลอก/กัด/ช่วน	473	14.79
รอยไหม้	5	0.16
กระดูกหัก	15	0.48
กะโหลกร้าว	10	0.32
เลือดออกในตา/หู/ปาก/จมูก	57	1.77
เลือดออกภายในช่องท้อง/ช่องอก	5	0.16
เลือดออกภายในสมอง	5	0.16
ได้รับสารพิษ	304	9.49
ความสัมพันธ์กับผู้กระทำ		
พ่อ	318	5.44
แม่	3	0.05
พ่อ/แม่เลี้ยง	8	0.14

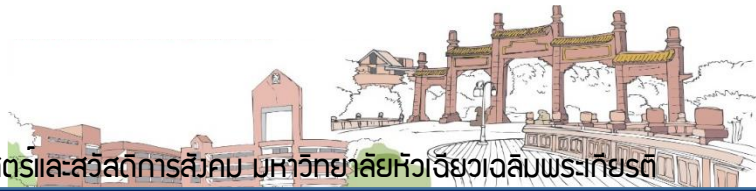
ข้อมูลรายละเอียด	จำนวน (n= 5,841)	ร้อยละ
พ่อ/แม่บุญธรรม	10	0.17
พี่/น้อง	34	0.58
ญาติ	35	0.60
แฟน	731	12.51
สามี	1,595	27.31
เพื่อน	54	0.92
เพื่อนร่วมงาน	4	0.07
เพื่อนบ้าน	6	0.10
ครู	5	0.9
พระ/นักบวช	1	0.02
คนไม่รู้จักรัก/คนแปลกหน้า	232	3.97
นายจ้าง/คนรู้จัก/คนใกล้ชิด	2,473	42.34
พ่อและแม่	10	0.17
ปู่/ย่า	7	0.12
ตา/ยาย	19	0.33
บุตร	6	0.10
ภรรยา	2	0.03
อื่นๆ	271	4.64
ไม่ระบุ	17	0.29
สาเหตุ/ปัจจัย		
ดื่มสุรา	1,706	29.21
เสพยาบ้า/สารเสพติด	136	2.33
นอกใจ/หึงหวง	535	9.16
ทะเลาะวิวาท	1,443	24.70
สื่อลามก	473	8.10
ปัญหาเศรษฐกิจ/ยากจน	55	0.94
เจ็บป่วยเรื้อรัง	24	0.41
พิการ/ปัญญาอ่อน	32	0.55

ข้อมูลรายละเอียด	จำนวน (n= 5,841)	ร้อยละ
เป็นโรคจิต	60	1.03
ครอบครัวแตกแยก	172	2.94
ใกล้ชิด/โอกาสเอื้ออำนวย	284	4.86
อื่นๆ	921	15.77
การดำเนินคดี		
แจ้งความดำเนินคดี	1,520	26.02
ไม่แจ้งความดำเนินคดี	4,321	73.98
ผลการรักษาพยาบาล		
มีอาการทุเลา/ดีขึ้น	5,606	95.98
ส่งต่อการรักษาที่อื่น	122	2.09
ตาย	75	1.29

รูปแบบการบริการศูนย์พึ่งได้ ผู้รับบริการเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

สำหรับการบริการด้านการแพทย์พบว่า มีการรักษาอาการบาดเจ็บกรณีถูกทำร้ายร่างกาย จำนวน 2,131 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.48 การประเมินพัฒนาการ จำนวน 94 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.61 และการตรวจประเมินอายุ 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.09 การตรวจทางเพศ จำนวน 2,379 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.73 การตรวจประเมินการตั้งครรภ์ จำนวน 902 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.44 และการได้รับยาป้องกันตั้งครรภ์จำนวน 867 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.84

การตรวจทางห้องปฏิบัติการของผู้รับบริการที่เข้ารับบริการในศูนย์พึ่งได้ ของโรงพยาบาลขอนแก่น การตรวจทางห้องปฏิบัติการ (LAB) จำนวน 2,178 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.29 สรุบบทคดี จำนวน 1,520 ราย คิดเป็นร้อยละ

26.02 และเก็บหลักฐานนิติเวช จำนวน 1,010 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.29 การบริการช่วยเหลือบำบัดทางด้านจิตใจ ของผู้รับบริการที่เข้ารับบริการในศูนย์พึ่งได้ของโรงพยาบาลขอนแก่น การให้คำปรึกษา (Counseling) จำนวน 3,841 รายคิดเป็นร้อยละ 65.76 บำบัดเยียวยาจิตใจ (Psycho Therapy) จำนวน 976 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.71 และครอบครัวบำบัด (Family Therapy) จำนวน 124 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.12 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริการผู้รับบริการที่เข้ารับบริการศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่น ในด้านการบริการช่วยเหลือด้านสังคม ให้คำปรึกษาสร้างเสริมพลังอำนาจ (Empowerment counseling) จำนวน 4,199 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.89 ประเมินความเสี่ยงต่อการถูกกระทำซ้ำ จำนวน 4,162 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.25 และการประเมินความพร้อมของครอบครัว จำนวน 2,391 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.93 การจัดการรายกรณี ติดตามญาติและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1,170 คน คิดเป็นร้อยละ 20.03 รองลงมา การประสานงานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกโรงพยาบาล เช่น พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองตาม พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก และ พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว จำนวน 627 คน ร้อยละ 10.73 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ สงเคราะห์เครื่องอุปโภคบริโภค จำนวน 110 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.88 สงเคราะห์ค่าพาหนะเดินทาง จำนวน 36 คิดเป็นร้อยละ 0.62 และสงเคราะห์ครอบครัว จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.09 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รูปแบบการบริการศูนย์พึ่งได้โรงพยาบาลขอนแก่น ปี พ.ศ.2552-2562

รูปแบบการบริการด้านการแพทย์	จำนวน (n= 5,841)	ร้อยละ
การประเมินร่างกาย		
การตรวจการบาดเจ็บกรณีถูกทำร้ายร่างกาย	2,131	36.48
การตรวจประเมินอายุ	5	0.09
การประเมินพัฒนาการ	94	1.61
การประเมินกรณีกระทำรุนแรงทางเพศ		
การตรวจทางเพศ	2,379	40.73
การตรวจประเมินการตั้งครรภ์	902	15.44
การได้รับยาป้องกันการตั้งครรภ์	867	14.84
การได้รับยาป้องกันไวรัสเอดส์	361	6.18
การได้รับยาป้องกันการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์	343	5.87
ยุติการตั้งครรภ์	149	2.55
การตรวจทางห้องปฏิบัติการ		
การตรวจทางห้องปฏิบัติการ (LAB)	2,178	37.29
เก็บหลักฐานนิติเวช	1,010	17.29
สรุบบไคคดี	1,520	26.02
การบริการช่วยเหลือบำบัดด้านจิตใจ		
การประเมินจิตใจ (Psycho test) PTSD ภาวะซึมเศร้า	61	1.04
การฆ่าตัวตาย		
ประเมิน IQ test	32	0.55
การให้คำปรึกษา (Counseling)	3,841	65.76

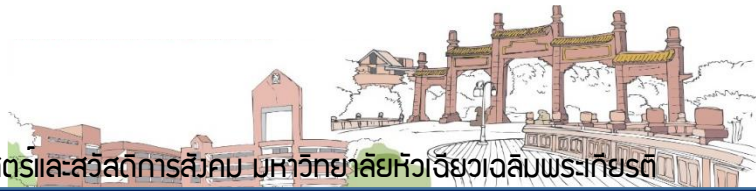

รูปแบบการบริการด้าน การแพทย์	จำนวน (n= 5,841)	ร้อยละ
บำบัดเยียวยาจิตใจ (Psycho Therapy)	976	16.71
ครอบครัวบำบัด (Family Therapy)	124	2.12
บำบัดความคิดและ พฤติกรรม (CBT)	2	0.03
การบริการช่วยเหลือด้านสังคม (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ประเมินความพร้อมของ ครอบครัว	2,391	40.93
ประเมินความเสี่ยงต่อการถูก กระทำซ้ำ	4,162	71.25
ประเมินความพร้อมกลับสู่ สังคม	947	16.23
ให้คำปรึกษาด้านสวัสดิการ สังคม	890	15.24
ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย เบื้องต้น	953	16.31
ให้คำปรึกษาครอบครัว (Family counseling)	1,666	28.52
ให้คำปรึกษาสร้างเสริมพลัง อำนาจ (Family counseling)	4,199	71.89
การจัดการรายกรณี		
ประสานการประชุมทีมสห วิชาชีพ/ประชุมทีมสหวิชาชีพ	561	9.60
ติดตามเยี่ยมบ้าน	624	10.68
ส่งเสริมการประกอบอาชีพ	24	0.41
ส่งเสริมทางด้านการศึกษา/ จัดหาที่เรียน	82	1.40
หาที่อยู่ชั่วคราว	378	6.47

รูปแบบการบริการด้าน การแพทย์	จำนวน (n= 5,841)	ร้อยละ
ติดตามญาติและผู้ที่เกี่ยวข้อง	1,170	20.03
การประสานงานส่งต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอก โรงพยาบาล	627	10.73
ส่งพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครอง ตามพรบ.คุ้มครองเด็ก และ พรบ.คุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำ รุนแรงในครอบครัว แยกผู้ป่วย ออกจากครอบครัว	412	7.05
บริการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ		
สงเคราะห์ค่าพาหนะเดินทาง	36	0.62
สงเคราะห์เครื่องอุปโภค บริโภค	110	1.88
สงเคราะห์ครอบครัว	5	0.09

ส่วนที่ 2 ผู้รับบริการตั้งครรถ์ไม่พึงประสงค์

ข้อมูลทั่วไปมีจำนวนผู้รับบริการจำนวน 458 ราย พบว่าอายุระหว่าง 11-18 ปี มากที่สุด จำนวน 184 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.17 ส่วนใหญ่ทำงานแล้วจำนวน 323 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.5 การศึกษาสูงสุด อนุปริญญา/ปวส. จำนวน 252 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.5 สถานภาพโสด จำนวน 270 ราย คิดเป็นร้อยละ 59 อาชีพรับจ้าง จำนวน 225 ราย คิดเป็นร้อยละ จำนวน 49.1 อาศัยอยู่อยู่กับพ่อแม่ จำนวน 377 ราย คิดเป็นร้อยละ 82.3 ไม่ได้วางแผนครอบครัว ถึงร้อยละ 98.47 ข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งครรถ์ครั้งแรกอายุน้อยที่สุดตอนอายุ 12 ปี จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.4 อายุมากที่สุดขณะตั้งครรถ์แรกอายุ 38 ปี จำนวน 1 ราย คิดเป็น

ร้อยละ 0.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ครั้งแรกส่วนใหญ่อายุ 16-18 ปี จำนวน 269 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.73 อายุครรภ์ปัจจุบัน (สัปดาห์) ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ 39 สัปดาห์ จำนวน 94 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.5 การตัดสินใจมารับบริการปรึกษาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมสาเหตุจากการถูกกระทำชำเรา จำนวน 2 ราย ร้อยละ 0.43 ส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจต่อการเลี้ยงดูบุตร จำนวน 89 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.4 รองลงมาเป็นปัญหาการเลี้ยงดูบุตร จำนวน 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.6 และเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน จำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.5 ตามลำดับ ปัญหาสุขภาพ จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.27 สาเหตุปัญหาอื่นๆ โดยส่วนใหญ่เป็นทารกในครรภ์ผิดปกติ จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.8 และทารกเสียชีวิตในครรภ์ จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.3 ตามลำดับ

สาเหตุจากปัญหาครอบครัว/สังคม/เศรษฐกิจ มีปัญหาด้านเศรษฐกิจต่อการเลี้ยงดูบุตร จำนวน 89 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.4 ปัญหาด้านการเลี้ยงดูบุตร จำนวน 85 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.6 เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน จำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.5 อาชีพไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 79 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.2 ครอบครัวไม่ยอมรับ จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.1 ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบ จำนวน 58 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.7 ไม่สามารถเปิดเผยการตั้งครรภ์ต่อสังคมได้ จำนวน 52 ราย 11.4 เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.8 และครอบครัวใช้ความรุนแรงขณะตั้งครรภ์ จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.5

สาเหตุจากปัญหาสุขภาพของมารดาและทารกในครรภ์ ส่วนใหญ่เป็นโรคดาวน์ซินโดรม (Down syndrome) จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.7 รองลงมาเป็นโรคหัวใจ จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.4 และเป็นโรคทางพันธุกรรม โรคกรรมมีภาวะบวม น้ำ โรคธาลัสซีเมีย โรคเกร็ดเลือดต่ำ โรคสะเกร็ดเงิน และลมชัก โรคซึมเศร้า จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.2 และสาเหตุจากการถูกกระทำชำเรา จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

สาเหตุปัญหาอื่นๆ จำนวน 458 ราย ส่วนใหญ่เป็นทารกในครรภ์ผิดปกติ จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.8 และทารกเสียชีวิตในครรภ์ จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.3 ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงคุณลักษณะทั่วไปผู้รับบริการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่น ปี พ.ศ .2552 – 2562

ข้อมูลผู้รับบริการ	จำนวน	ร้อยละ
	(n= 458)	
อายุ		
11-18 ปี	184	40.1
19-29 ปี	68	36.5
30-39 ปี	88	19.1
40-49 ปี	18	4.0
50-59 ปี	-	-
60 ปีขึ้นไป	-	-
สถานภาพการศึกษา		
กำลังศึกษา	133	29.0
จบการศึกษา	324	70.7
ไม่ได้รับการศึกษา	1	0.2
กำลังศึกษา	133	29.0

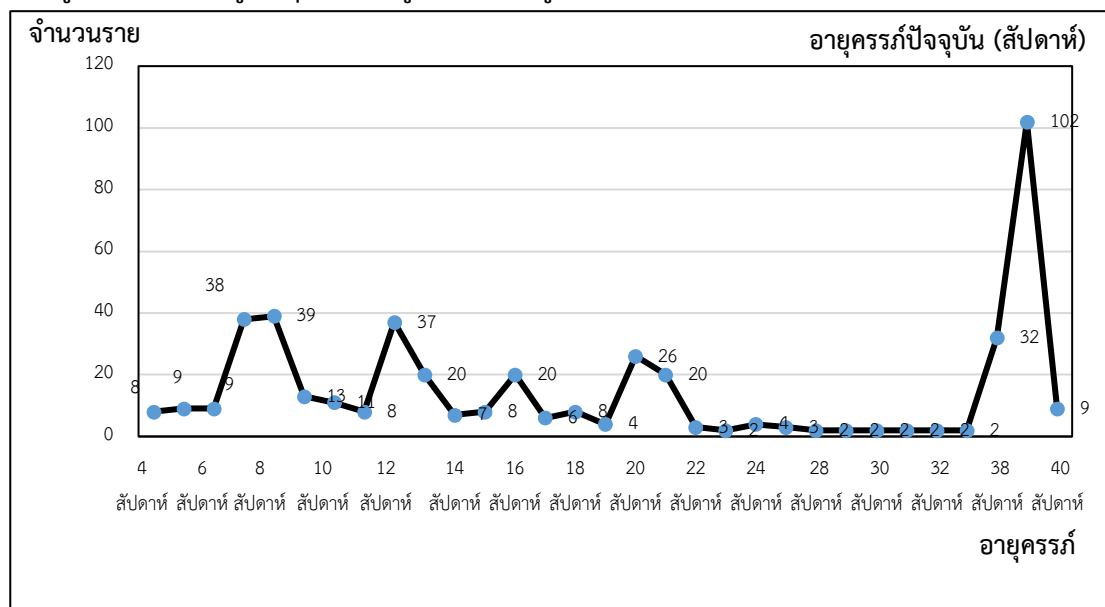
ข้อมูลผู้รับบริการ	จำนวน (n= 458)	ร้อยละ	ข้อมูลผู้รับบริการ	จำนวน (n= 458)	ร้อยละ
การศึกษาสูงสุด			โรคเกร็ดเลือดต่ำ	1	0.2
ประถมศึกษา	5	1.1	โรคสะเก็ดเงิน และลมชัก	1	0.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	151	33.0	โรคหัวใจ	2	0.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ อาชีวะ/ปวช.	20	4.4	โรคดาวน์ซินโดรม	3	0.7
อนุปริญญา / ปวส.	252	55.0	โรคซึมเศร้า	1	0.2
ปริญญาตรี	22	4.8	สาเหตุจากปัญหาครอบครัว/สังคม/เศรษฐกิจ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)		
สูงกว่าปริญญาตรี	8	1.7	ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบ	58	12.7
สถานภาพ			ครอบครัวไม่ยอมรับ	60	13.1
สมรส (จดทะเบียน)	103	22.5	ครอบครัวใช้ความรุนแรงขณะ ตั้งครรภ์	7	1.5
สมรส (ไม่จดทะเบียน)	44	9.6	ปัญหาด้านการเลี้ยงดูบุตร	85	18.6
โสด	270	59.0	เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา	45	9.8
หม้าย	3	0.7	เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน	80	17.5
หย่า	38	8.3	อาชีพไม่เหมาะกับการเลี้ยงดู เด็ก	79	17.2
สถานภาพการทำงาน			ไม่สามารถเปิดเผยการ ตั้งครรภ์ต่อสังคมได้	52	11.4
ทำงาน	323	70.5	มีปัญหาด้านเศรษฐกิจต่อ การเลี้ยงดูบุตร	89	19.4
ไม่ได้ทำงาน	135	29.5	จากการถูกระงับทำของเรา	4	0.8
อาชีพเกษตรกร	3	0.7	สาเหตุปัญหาอื่น ๆ		
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	2	0.4	ทารกในครรภ์ผิดปกติ	22	4.8
ค้าขาย	6	1.3	ทารกเสียชีวิตในครรภ์	6	1.3
ธุรกิจส่วนตัว	3	0.7	ทารกในครรภ์มีสภาวะบวมน้ำ	1	0.2
นักเรียน/นักศึกษา	134	29.3	อายุครรภ์ปัจจุบัน (สัปดาห์) ส่วนใหญ่จะ อยู่ในช่วงอายุครรภ์ 4-12 สัปดาห์ จำนวน 96 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.96 อายุครรภ์ 38-40 สัปดาห์ จำนวน 117 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.54 และอายุ		
แม่บ้าน	79	17.2			
รับจ้าง	225	49.1			
ว่างงาน	6	1.3			
สาเหตุจากปัญหาสุขภาพของมารดา					
โรคทางพันธุกรรม	1	0.2			
โรคธาลัสซีเมีย	1	0.2			

ครรภ์ 39 สัปดาห์ จำนวน 94 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.5 รองลงมาช่วงอายุครรภ์ 38 สัปดาห์ จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.1 และอายุครรภ์ 40 สัปดาห์ จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.0 ตามลำดับ

การวางแผนครอบครัว จำนวน 458 ราย ส่วนใหญ่จะไม่คุมกำเนิด จำนวน 448 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.8 รองลงมาคุมกำเนิด จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.5 และใส่ถุงยางอนามัย จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.7 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 2 แสดงข้อมูลอายุครรภ์ของผู้มารับบริการศูนย์พึ่งได้โรงพยาบาลขอนแก่น ปี พ.ศ.2552-2562

รูปแบบการบริการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

การให้บริการปรึกษาทางเลือก

การบริการปรึกษาทางเลือก คือการ จัดบริการปรึกษาแก่ผู้ที่ประสบปัญหาการตั้งครรภ์ ไม่พึงประสงค์ เป็นวิธีการที่มุ่งเน้นการช่วยเสริมสร้างพลังและความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการได้พิจารณา ทางเลือกต่างๆ และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง โดยผู้ให้ คำปรึกษาจะช่วยให้ข้อมูลรอบด้าน เพื่อสนับสนุน การตัดสินใจเลือกทางนั้นๆ เช่น การตัดสินใจ ตั้งครรภ์ต่อ หรือยุติการตั้งครรภ์

บริการหลังการตัดสินใจตั้งครรภ์ต่อ

การตัดสินใจตั้งครรภ์ต่อหลังรับบริการให้

คำปรึกษาทางเลือก พบว่ามีรูปแบบการบริการ รองรับ ดังนี้ สนับสนุนด้านสวัสดิการสังคม จำนวน 316 ราย คิดเป็นร้อยละ 69 ฝากครรภ์ต่อที่แผนก ฝากครรภ์ในโรงพยาบาล จำนวน 309 ราย คิดเป็น ร้อยละ 67.5 คุมกำเนิดหลังคลอด จำนวน 307 ราย คิดเป็นร้อยละ 67 ติดตามเยี่ยมหลังคลอด 305 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.6 ส่งบ้านพักเด็กและครอบครัว ระหว่างการตั้งครรภ์ จำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ

5 ยกบุตรให้ผู้อื่นอุปการะ จำนวน 3 ราย คิดเป็น ร้อยละ 0.7 ผากบุตรไว้ชั่วคราวหลังคลอด 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.2

บริการหลังการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์

การตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์หลังรับบริการ ให้คำปรึกษาทางเลือกพบว่า มีรูปแบบการบริการ รองรับ ดังนี้ บริการยุติการตั้งครรภ์ในโรงพยาบาล จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.4 ส่งต่อ/แนะนำ เครือข่ายยุติการตั้งครรภ์ จำนวน 96 ราย คิดเป็น ร้อยละ 21 รับบริการคุมกำเนิดหลังยุติการตั้งครรภ์ จำนวน 147 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.1 ติดตามเยี่ยม หลังยุติการตั้งครรภ์ จำนวน 144 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.4 ให้คำแนะนำในการคุมกำเนิดหลังยุติการ ตั้งครรภ์ จำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.9 และให้ การสงเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการยุติการตั้งครรภ์ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.2 ตารางที่ 4

ตารางที่ 4 บริการปรึกษาทางเลือกปัญหาการตั้งครรภ์ไม่ พังประสงค์และต้องการยุติการตั้งครรภ์ ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลขอนแก่น ปี พ.ศ.2548 – 2558

ข้อมูลผู้รับบริการ	จำนวน	ร้อยละ
(n = 458)		
ผลการตัดสินใจของผู้รับบริการหลังให้ การปรึกษาทางเลือกตั้งครรรภ์ต่อหลังให้ การปรึกษาทางเลือกรูปแบบบริการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ฝากครรภ์ต่อโรงพยาบาล	309	67.5
สนับสนุนด้านสวัสดิการสังคม	316	69.0

ข้อมูลผู้รับบริการ	จำนวน	ร้อยละ
(n = 458)		
ส่งบ้านพักเด็กและครอบครัว	25	5.0
ระหว่างการจัดตั้งครรรภ์		
ยกบุตรให้ผู้อื่นอุปการะ	3	0.7
ฝากบุตรไว้ชั่วคราวหลังคลอด	1	0.2
ติดตามเยี่ยมหลังคลอด	305	66.6
คุมกำเนิดหลังคลอด	307	67.0
ยุติการตั้งครรรภ์ หลังให้การปรึกษาทางเลือก รูปแบบบริการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
บริการยุติการตั้งครรรภ์ใน โรงพยาบาล	52	11.4
ส่งต่อ/แนะนำเครือข่ายยุติ การตั้งครรรภ์	96	21.0
ติดตามเยี่ยมหลังยุติการ ตั้งครรรภ์	144	31.4
ให้การสงเคราะห์ค่าใช้จ่ายใน การยุติการตั้งครรรภ์	1	0.2
ให้คำแนะนำในการคุมกำเนิด หลังยุติการตั้งครรรภ์	27	5.9
คุมกำเนิดหลังยุติการตั้งครรรภ์	147	32.1

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา พบว่า

รูปแบบการให้บริการของศูนย์พึ่งได้ ส่วน ใหญ่ยังเป็นบริการภายในโรงพยาบาล แบบเฉพาะ รายกรณี ขาดรูปแบบการทำงานเชิงป้องกันและการ ติดตามฟื้นฟู นอกหน่วยงานหรือชุมชน ซึ่งสอดคล้อง กับผลการวิจัย การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์ พึ่งได้ (one stop crisis center) โรงพยาบาล ปทุมธานี ของ พรทิพย์ คะนิงบุตร , ดรุณี ชูณะวัต

และ พัชรินทร์ นินทจันทร์ (2554) พบว่า การติดตามดูแลต่อเนื่องภายหลังที่ออกจากโรงพยาบาลแล้วยังไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมในผู้ป่วยทุกราย ส่วนรูปแบบการช่วยเหลือ ผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พบว่า มีการบริการเป็นงานระดับหลายภาคส่วน (Multi-sectoral) ซึ่งร่วมผู้ปฏิบัติงานเป็นสหวิชาชีพ (Multidisciplinary team) และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งรูปแบบดังกล่าวรวมถึงการบริการบำบัดทั้งทางด้านกาย จิต สังคม มีการประสานส่งต่อระหว่างสหวิชาชีพ ด้านสังคมสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพ และด้านกฎหมาย การดูแลแบบการจัดการรายกรณี (Case Management) การมารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ ตั้งแต่ การบาดเจ็บเล็กน้อย จนกระทั่งรุนแรงเสียชีวิต ปัญหาทั้งหมดมาจากการถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจยังอยู่ฝั่งลึกยากที่จะแก้ไข ดังนั้นการให้คำปรึกษา (Counseling) จึงเป็นบทบาทที่เด่นและให้ความสำคัญมากที่สุด ให้คำปรึกษาสร้างเสริมพลังอำนาจ (Empowerment counseling) คิดเป็นร้อยละ 71.89 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย กิ่งกาญจน์ คงสาคร (2559) ผลของโปรแกรมเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการถูกกระทำรุนแรง ในสตรีตั้งครรภ์ : การวิจัยเชิงทดลองแบบสุ่ม พบว่า โปรแกรมเสริมสร้างพลังอำนาจสตรีตั้งครรภ์ที่ถูกกระทำรุนแรงมีผลให้การถูกกระทำรุนแรงลดลง

นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีที่ถูกกระทำรุนแรง ร้อยละ 95 อยู่ในวัยแรงงานและวัยเจริญพันธุ์ สถานที่เกิดเหตุที่พบมากที่สุด ได้แก่ บ้านที่พักอาศัย ดังนั้น “บ้าน” ไม่ใช่สถานที่ปลอดภัยและเต็มไปด้วยความสุขอย่างที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ยัง

พบว่า ผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นคนใกล้ชิดและคนรู้จักถึงร้อยละ 95 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธวัชวงศ์สง่า (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการกระทำรุนแรงของบิดามารดาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า แรงจูงใจทางวัฒนธรรมพบว่าผู้กระทำรุนแรงที่มีความเชื่อในอำนาจของตนเองว่าสามารถกระทำรุนแรงต่อบุตรของตนเองได้ มีแนวโน้มที่จะกระทำรุนแรงต่อบุตรสูงกว่าบิดาหรือมารดาที่ไม่มีความเชื่อในอำนาจของตนเอง

รูปแบบบริการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

รูปแบบที่นอกจากการบริการด้านการแพทย์ ได้แก่ การให้คำปรึกษาทางเลือก และผลการตัดสินใจตั้งครรภ์ต่อ ยังมีรูปแบบการบริการรองรับ ดังนี้ สนับสนุนด้านสวัสดิการสังคม (เครื่องอุปโภค บริโภค นมผง ปัจจัยสี่อื่น ๆ) ฝากครรภ์ในโรงพยาบาล คุณแม่หลังคลอด การติดตามเยี่ยมหลังคลอด การส่งบ้านพักระหว่างการตั้งครรภ์ ตลอดจนยกบุตรให้ผู้อื่นอุปการะ หรือฝากบุตรไว้ชั่วคราวหลังคลอด เป็นต้น ส่วนการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์พบว่า มีรูปแบบการบริการรองรับ บริการยุติการตั้งครรภ์ในโรงพยาบาล ส่วนใหญ่ส่งต่อ/แนะนำเครือข่ายยุติการตั้งครรภ์ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการให้คำปรึกษาทางเลือกสำหรับวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ ของศิริพร จิรวัดน์กุล (2559) พบว่า การปรึกษาทางเลือกแก่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในประเทศไทย ซึ่งทางเลือกสำหรับวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์มี 3 ทาง คือ 1) ตั้งครรภ์ต่อแล้วเลี้ยงลูกเอง 2) ตั้งครรภ์ต่อแล้วยกลูกให้คนอื่น และ 3) ยุติการตั้งครรภ์โดยที่การให้คำปรึกษาทางเลือกแก่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ มีเป้าหมาย

เพื่อให้วัยรุ่นได้ข้อมูลสำหรับการเลือก ตัดสินใจเลือก ทางออกที่เหมาะสมกับสถานการณ์เฉพาะของตนเองด้วยตนเอง และได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินตามทางเลือกที่ตัดสินใจเลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่วนการรับบริการคุมกำเนิดหลังยุติการตั้งครรภ์ มีเพียงร้อยละ 32.1 และติดตามเยี่ยมหลังยุติการตั้งครรภ์ คิดเป็นร้อยละ 31.4 ให้คำแนะนำในการคุมกำเนิดหลังยุติการตั้งครรภ์ ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ขาดการบันทึกข้อมูล การติดตามประเมินผลลัพธ์การดูแลรายกรณี หลังการมารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ และกลับสู่ครอบครัวและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุธน ปัญญาดีกล และเรณู ชูนิล (2554) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเป็นการเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน และระบบการติดตามการคุมกำเนิดในมารดาวัยรุ่นหลังคลอด และการส่งต่อข้อมูลระหว่างหน่วยบริการยังไม่ดีพอทำให้ขาดการติดตาม วัยรุ่นกลับจากโรงพยาบาลไปแล้วไม่ได้คุมกำเนิด จึงควรขยายผลบริการในการติดตามคุณภาพชีวิตและประเมินผลลัพธ์ระบบบริการต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดทำข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อจังหวัด ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม และสภาเด็กและเยาวชน เสนอให้ผู้บริหารองค์กรกำหนดนโยบายและแผนงานรองรับการทำงานเชิงระบบแบบบูรณาการ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการเครือข่ายการทำงาน เครือข่ายระดับจังหวัดแผนระยะ 5 ปี เพื่อกำหนด

เป็นแนวทางการทำงานบูรณาการเป็นประเด็นร่วมกัน “ไม่เสพ ไม่ติดเชื้อ ไม่รุนแรง และไม่ท้อง”

2. ควรประสานภาคีเครือข่าย กลุ่มผู้นำสตรี และชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดขอนแก่น มีครอบคลุมทุกหมู่บ้านในจังหวัดขอนแก่น เป็นผู้คิดริเริ่มและต่อยอดกิจกรรมด้วยตนเองโดยมีผู้แทนจากหน่วยงานเจ้าภาพหลักเป็นที่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาพัฒนาทักษะและความรู้ สามารถจัดทำกิจกรรมที่ต่อเนื่องและจัดทำแผนงบประมาณการสนับสนุนประจำปีในชุมชน เพื่อเกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรพัฒนารูปแบบ การติดตามฟื้นฟูระยะยาว รวมถึงการติดตามคุณภาพชีวิต ภายหลังจากการบำบัดเยียวยา และหลังจากออกโรงพยาบาล กลับคืนครอบครัวและชุมชน

2. มีผู้หญิงจำนวนมากที่ถูกกระทำรุนแรงจากครอบครัว รู้สึกอับอายหรือกลัวที่จะยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น ยังทำให้เข้าไม่ถึงระบบการบริการ ควรมีมาตรการ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน ร่วมมือการประชาสัมพันธ์ การรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการ การจัดการของศูนย์พึ่งได้

3. บริการเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและการตั้งครรภ์ไม่พร้อม เป็นเรื่องละเอียดอ่อนมีปัญหาความซับซ้อนและมีผลกระทบหลายด้าน ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้เทคนิคทักษะเฉพาะทาง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดการด้านความรู้ และจัดทำหลักสูตรอบรมเชี่ยวชาญเฉพาะ

ด้านความรุนแรงในประเทศไทย เพื่อการช่วยเหลือผู้รับบริการได้อย่างรอบด้านตามมาตรฐานวิชาชีพ

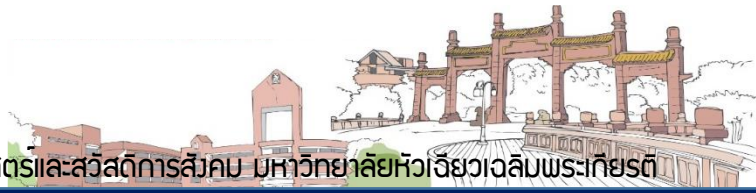
4. ควรพัฒนาเครื่องมือการคัดกรอง การประเมิน การบำบัด การฟื้นฟู และการเยียวยาให้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ร่วมทั้งสร้างเครื่องมือในการติดตามประเมินผลลัพธ์การดูแลรายกรณี หลังการมารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ และกลับสู่ครอบครัวและชุมชน ซึ่งควรทำเป็นงานศึกษาวิจัยและนวัตกรรมในโอกาสต่อไป

5. ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูล กลุ่มเปราะบางที่เข้าถึงบริการสุขภาพและด้านสังคมให้เป็นฐานข้อมูลระบบเดียวกัน โดยขอความร่วมมือ

ให้ทุกองค์กรออกความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเนื่องโดยมองเห็นประโยชน์สูงสุดที่เกิดขึ้นร่วมกัน รวมถึงการพัฒนาการเชื่อมโยงฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศของสหวิชาชีพ ทำเป็นการจัดการความรู้และการวิจัยในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

- กิ่งกาญจน์ คงสาคร. (2559). ผลของโปรแกรมเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการถูกระทำรุนแรงในสตรีที่ตั้งครรภ์ : การวิจัยเชิงทดลองแบบสุ่ม. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 26*(1): 27-39.
- ธวัช วงศ์สง่า. (2543). *แรงจูงใจทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการกระทำรุนแรงของบิดามารดาในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ คะนิงบุตร , ดรุณี ชุมพะวัต และ พัชรินทร์ นินทจันทร์. (2554). การประเมินผลการดำเนินงาน ศูนย์พึ่งได้ (One Stop Crisis Center) โรงพยาบาลปทุมธานี. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 25*(1): 75-86.
- ศิริพร จิรวัดน์กุล. (2559). การให้คำปรึกษาทางเลือกสำหรับวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์. *วารสารสภาการพยาบาล, 31*(2): 5-16.
- สุธน ปัญญาติลล และเรณู ชูนิล. (2554). *โครงการวิจัยการบริหารจัดการระบบการวางแผนครอบครัวของ ประเทศไทย*. นนทบุรี : สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กระทรวงสาธารณสุข.
- World Health Organization. (2014). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and nonpartner sexual violence*. Geneva, World Health Organization; 32 -50.

การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ธนัชฐา บุญพูล*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงสิทธิ และปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุในการเข้าถึงสิทธิในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการศึกษาวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เฉพาะผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 310 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรด้วยการหาค่า t-test และ F-test/One – way ANOVA เมื่อพบความต่างจะหาความต่างรายคู่ด้วยวิธีทดสอบเชฟเฟ (Scheffe) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการวิเคราะห์ มีดังนี้ ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่มีอาชีพ มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 1,000 บาท จากเบี้ยยังชีพจากราชการ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 4 คน และอาศัยอยู่กับบุตรมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และมีปัญหาและอุปสรรคในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กับการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ และปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และจำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนที่แตกต่างกันมีการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในภาพรวมแตกต่างกัน และอาชีพที่ต่างกันมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบาย จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และของบประมาณสนับสนุนสวัสดิการด้านอื่นๆ สำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยการบูรณาการความร่วมมือเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องผู้สูงอายุ 6S 4C มาเป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ นอกจากนี้ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน สิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุตามที่กฎหมายกำหนด และจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ, ปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุในการเข้าถึงสิทธิ

* นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

The Access to the Rights of the Elderly in Tha Phon Subdistrict Municipality, Mueang District, Phetchabun Province

Thanittha Bunpool

Abstract

The study of “The Access to the Rights of the Elderly in Tha Phon Subdistrict Municipality, Mueang District, Phetchabun Province” aimed to study the access of rights, problems, and obstacles in elderly in accessing rights in Tha Phon Subdistrict Municipality, Mueang District, Phetchabun Province. This study is quantitative research, a questionnaire was used as an instrument for data collection of elderly who lived in Tha Phon Subdistrict Municipality, Mueang District, Phetchabun Province, specifically, the elderly who received the elderly subsistence allowance of 310 persons, data was analyzed by using descriptive statistics including frequency, percentage, mean and standard deviation, and inferential statistics, for example, the difference between variables was analyzed by t-test and F-test / One-way ANOVA. When the differences were found and determined by the Scheffe test due to a statistically significant level of 0.05. The analysis is as follows.

The personal information of the sample found that most of the participants were female, age range from 60 to 69 years old, have marital status, primary education, and no occupation. Have a monthly income of not more than 1,000 baht from the subsistence allowance from the government. The sample consisted of three to four family members and lived with the most children. The sample group had the least access to the rights of the elderly and had problems and obstacles in the overall perspective at a high level. The results of comparing the differences between the data of the sample group and the access to rights of the elderly and problems and obstacles to accessing rights of the elderly found that the education level, monthly income, and the number of members family who lives in different households have different overall in access to the rights of the elderly, and different occupations have different problems and obstacles to overall in accessing the rights of the elderly with statistical significance at level 0.05.

Suggestions showed that the local government organization should formulate a policy to formulate an annual action plan and request a budget to support welfare for the elderly that area by integrating information cooperation between relevant agencies and implementing national agenda-driven measures, the story of the elderly 6S 4C as a framework and guideline for the development of the elderly. Moreover, local government personnel should study and understand the authority of the organization, elderly benefits as required by law, and organize activities to build knowledge understanding for the elderly.

Keywords: the access to the rights of the elderly, problems and obstacles to accessing rights of the elderly

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยใน ค.ศ. 2016 มีประชากรโลกจำนวน 7,433 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 929 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด (United Nations, 2016) ซึ่งประชากรรวมทุกอายุของโลกเพิ่มช้าลงด้วยอัตราเพิ่มเพียงร้อยละ 1.1 ต่อปี ในขณะที่ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป กลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราสูงมากถึงร้อยละ 3.1 ต่อปี (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ในส่วนของประเทศไทยนั้น พ.ศ. 2559 มีประชากรอาศัยอยู่ทั้งหมดประมาณ 68.9 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรไทย 65.9 ล้านคน ซึ่งมีผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ในขณะที่ประชากรรวมของประเทศไทยกำลังเพิ่มด้วยอัตราที่ช้าลงอย่างมาก จนเหลือเพียงร้อยละ 0.4 ต่อปี แต่ประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงมากถึงร้อยละ 5 ต่อปี และประชากรอายุ 80 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นด้วยอัตราสูงมากกว่า ร้อยละ 6 ต่อปี ทำให้แต่ละ

ประเทศต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนกฎหมายหรือโครงสร้างพื้นฐานให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559)

สำหรับประเทศไทย ได้กลายเป็นสังคมสูงอายุมาตั้งแต่ปี 2548 และกำลังจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ภายในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า จึงได้มีกฎหมายด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ ได้แก่ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือประสบปัญหาความทุกข์ยาก ลำบาก ยากจนไม่มีที่อยู่อาศัย หรือไม่สามารถอาศัยอยู่กับครอบครัวได้ ต้องการบริการทางสังคม เพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือยากจน และเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมอันเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเหมาะสม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากการที่ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการ

แก้ไขปัญหามือสูงอายุ จึงได้มีการออกกฎหมายระเบียบ และแผนงานต่างๆ ขึ้นอย่างหลากหลายเพื่อดูแลส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- 2) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)
- 3) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 – 2564
- 4) ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2560 – 2564
- 5) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 และ
- 6) แผนกลยุทธ์กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ศ. 2560 - 2564) เป็นต้น

ในขณะที่ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ โดยอาศัยพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ซึ่งเทศบาลตำบลท่าพลได้มีการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยอาศัยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ที่กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศรีเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ และตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 กำหนดอำนาจหน้าที่ของเทศบาลไว้หลายประการ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการส่งเสริมการพัฒนาศรีเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ โดยจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการประมวลภาพรวมเกี่ยวกับการบริการสวัสดิการสังคมที่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้สูงอายุ ตามบทบาทหน้าที่ในการ

ดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการผู้สูงอายุได้ ไม่ว่าจะเป็นเงินสงเคราะห์ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การดูแลด้านสุขภาพ และการรักษาพยาบาล การให้ความมั่นคงทางด้านสังคม รวมถึงด้านสิทธิต่างๆที่ผู้สูงอายุพึงมีพึงได้ และยังมีข้อจำกัดและปัญหาหลายประการ ทำให้การดำเนินงานไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างครบถ้วนและทั่วถึง (สุदारัตน์ สุดสมบูรณ์, 2559) ซึ่งการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการผู้สูงอายุยังเป็นประเด็นที่ทำทนายของการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประชากรที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปร้อยละ 28.17 จากประชากรทั้งหมด ซึ่งเทศบาลตำบลท่าพลได้ดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การฝึกอาชีพ การอบรมให้ความรู้ด้านสวัสดิการสังคม การส่งเสริมสุขภาพที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัย เป็นต้น (สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลท่าพล, 2563) แต่ผู้สูงอายุบางส่วนก็ยังไม่เข้าถึงสิทธิการให้บริการสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลท่าพล ทั้งนี้เนื่องจากไม่ทราบว่าตนเองมีสิทธิหรือปัญหาด้านสุขภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงสิทธิดังกล่าวได้ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในประเด็นของการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อนำผลจากการศึกษาไปวางแผน โครงการหรือเสนอนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดบริการ

สวัสดิการสังคมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ และบริบทชุมชนเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุในการเข้าถึงสิทธิในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ครอบคลุมเรื่องการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ เขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 12 ชุมชน
3. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เฉพาะผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 1,556 คน

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุและสิทธิของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546) ซึ่งเป็น

วัยที่ร่างกายและจิตใจมีการเสื่อมถอยในทุกๆ ด้าน (United Nations, 1995) ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม เป็นต้น (อารีย์ เสนาชัย, 2559) ซึ่งมีผลต่อความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น การจัดสวัสดิการให้ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุจะต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุและจัดสวัสดิการตามความเหมาะสมของผู้สูงอายุแต่ละคน ดังนั้น การให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสวัสดิการหรือเข้าร่วมกิจกรรม จึงต้องคำนึงถึงความต้องการ ศักยภาพ และปัญหา เพื่อให้ผู้สูงอายุทุกคนสามารถเข้าถึงได้ โดยไม่แบ่งแยกการศึกษา ศาสนา หรือเพศ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

แนวคิดการเข้าถึงบริการ

การเข้าถึงบริการ หมายถึง หนทาง วิธีการ ความสามารถในการเข้าใช้บริการต่างๆ หรืออีกนัยยะหนึ่ง คือ ความเพียงพอของการบริการ (Machanic,1972 อ้างถึงใน สมคิด สีหสิทธิ์, 2546) ซึ่งสามารถประเมินการเข้าถึงบริการได้จาก 5 มิติ คือ ความพร้อมในการให้บริการ (Availability) การเข้าถึงแหล่งบริการ (Accessibility) ความเพียงพอ (Adequacy) ความสามารถของผู้ใช้บริการในการจ่ายค่าบริการ (Fordability) และการยอมรับ (Acceptability) (Penchansky and Thomas, 1981 อ้างถึงใน อุบลพันธ์ วัฒนา, 2547)

นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546, แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2560 (ราชกิจจานุเบกษา,2546; ราชกิจจานุเบกษา,2553; ราชกิจจานุเบกษา

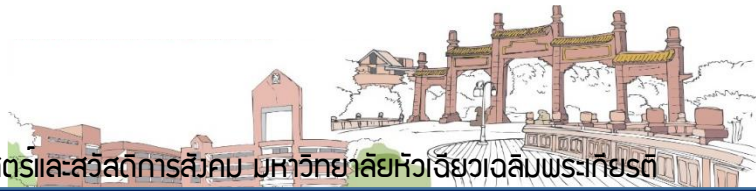

,2560) ได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุไว้ใน มาตรา 11 ที่ระบุว่าผู้สูงอายุ มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ 13 ด้าน ได้แก่ 1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข 2) การศึกษา การศาสนาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต 3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม 4) การพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน 5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น 6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม 7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ 8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง 9) การให้คำแนะนำปรึกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในทางการแก้ไขปัญหาคอครบถ้วน 10) การจัดที่พักอาศัยอาหารและและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง 11) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม 12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี และ 13) การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยการกำหนดมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องสังคมผู้สูงอายุ 6 Sustainable 4 Change (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) เป็นกรอบในการทำงานเพื่อเป็นการเตรียม

ความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และรองรับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากได้รับการถ่ายโอนภารกิจเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งปัจจุบันส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ทั้งในด้านของการแพทย์และสาธารณสุข การศึกษาทั้งในและนอกระบบ การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งการประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพที่เหมาะสม การพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม รวมถึงการรวมกลุ่มเครือข่ายหรือชุมชน หรือการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุในด้านต่างๆ และการช่วยเหลือในกรณีที่ประสบปัญหาทางสังคม รวมถึงการสนับสนุนและส่งเสริมให้สามารถเข้าถึงสิทธิที่ควรจะได้รับตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ตำบลท่าพล ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 17 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 5.93 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและที่ราบเชิงภูเขา มีเทือกเขาเพชรบูรณ์ (เขาค้อ) ทอดเป็นแนวยาวอยู่ทางทิศตะวันตก และมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านทางด้านทิศตะวันออก ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 7,637 คน (สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลท่าพล, 2563) แรงงานของส่วนใหญ่เป็นด้านการเกษตร ประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนประชากร และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากเป็นเส้นทางผ่านไปอำเภอหล่มสัก และอำเภอเขาค้อ ประชาชนและนักท่องเที่ยวสามารถแวะพักรับประทานอาหารหรือซื้อของฝาก เช่น มะขามหวาน ก่อนเดินทางไปท่องเที่ยวยังอำเภออื่น (งานวิเคราะห์นโยบายและแผน เทศบาลตำบลท่าพล, 2560)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมของนักวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีการเข้าถึงสิทธิแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย คือ 1) ปัจจัยในระดับบุคคล 2) ปัจจัยจากองค์กร 3) ปัจจัยโครงสร้างทางสังคมที่ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์ 4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และ 5) ปัจจัยทางสังคมจิตวิทยา ซึ่งการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐจะต้องทั่วถึงเสมอภาคและเท่าเทียม ในส่วนของปัญหาการเข้าไม่ถึงสิทธิของผู้สูงอายุ พบว่า

ผู้สูงอายุจะมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิหลักๆ 5 ด้าน คือ 1) ด้านการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร 2) ด้านครอบครัว/ผู้ดูแล 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านสุขภาพ และ 5) ด้านองค์กร/หน่วยงานภาครัฐ จะเห็นได้ว่าการเข้าถึงและปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธินั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ และส่งผลกระทบต่อกัน ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ จึงต้องให้ความสำคัญกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ และการคำนึงถึงการระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ตามที่กฎหมายกำหนดได้

วิธีการในการศึกษา

การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เฉพาะผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 310 ราย โดยมี การทดสอบหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม พบว่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) มีค่ามากกว่า 0.5 ในทุกข้อคำถาม จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบความได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัก (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.805 ซึ่งแสดงว่าแบบทดสอบมีความเชื่อมั่นที่จะสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ได้

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บแบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 310 ชุด ซึ่งได้แบบตอบรับคืน คิดเป็นร้อยละ 100 และนำข้อมูลมาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรด้วยการหาค่า t-test และ F-test/One – way ANOVA เมื่อพบความต่างจะหาความต่างรายคู่ด้วยวิธีทดสอบเชฟเฟ (Scheffe) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

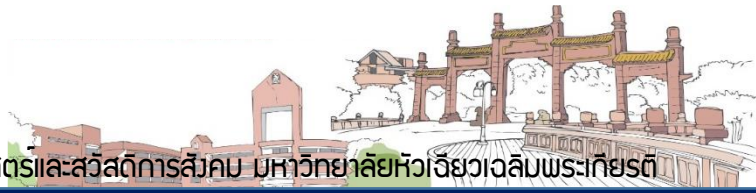
กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่มีอาชีพ มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 1,000 บาท จากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 4 คน และอาศัยอยู่กับบุตรมากที่สุด

ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึงสิทธิการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมากที่สุด รองลงมามีการเข้าถึงสิทธิบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข และมีการเข้าถึงสิทธิการยกเว้นค่าเช่าชมสถานที่ของรัฐน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการเข้าถึงและความพึงพอใจต่อบริการตามสิทธิผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไข

เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ของ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) ที่ศึกษาการใช้บริการตามสิทธิต่างๆ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อบริการตามสิทธิฯ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้บริการ และความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาบริการตามสิทธิฯ ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุฯ พบว่าผู้สูงอายุใช้สิทธิรับเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ เมื่อพิจารณารายละเอียดการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุแต่ละด้าน พบว่า การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1. สิทธิที่กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงได้ในระดับมากที่สุด คือ สิทธิการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องมากที่สุด ซึ่งการที่กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงสิทธิการจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมนั้น สอดคล้องกับ แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดภารกิจการถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการสงเคราะห์ผู้สูงอายุเป็นภารกิจหน้าที่หนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริหารสาธารณะเพื่อประชาชนซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542
2. สิทธิที่กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงได้ในระดับมาก คือ สิทธิการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงการให้บริการทางการแพทย์ (บริการด้านสุขภาพ) ช่องทางพิเศษหรือทางลัดเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด ซึ่งสอดคล้อง

กับที่กฎหมายกำหนดสิทธิของผู้สูงอายุไว้ในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 ที่ระบุว่าผู้สูงอายุ มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข โดยผู้สูงอายุได้รับการจัดช่องทางพิเศษเฉพาะ โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ และการจัดให้มีการบริการคลินิกสำหรับผู้สูงอายุ

3. สิทธิที่กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงได้ในระดับน้อย มีทั้งหมด 7 ด้าน ซึ่งมีประเด็นการเข้าถึงสิทธิที่น่าสนใจ ดังนี้

สิทธิการอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยให้แก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงการอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยให้แก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น มากที่สุด และได้รับการจัดยานพาหนะอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุ สิทธิให้ขึ้นเครื่องบินเป็นลำดับแรกน้อยที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ภายในชุมชน ไม่ค่อยได้เดินทางไปพื้นที่อื่น และจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดที่เคยมีสนามบินเปิดให้บริการ แต่ปัจจุบันปิดให้บริการ จึงอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าถึงสวัสดิการในด้านนี้ได้น้อย

สิทธิการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ มาก

ที่สุด และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ในการประสานให้สามารถเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐ/สถานประกอบการน้อยที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งไม่ช่วยแรงงานที่หน่วยงาน หรือสถานประกอบการส่วนใหญ่ต้องการจ้างมาเป็นแรงงาน ประกอบกับผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในด้านสุขภาพทั้งจากความเสื่อมถอยของร่างกาย ทำให้อาชีพที่สามารถประกอบหรือฝึกได้มีจำกัด

4. สิทธิที่กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงได้ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ สิทธิการอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด สิทธิการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม สิทธิการช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม และสิทธิการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ ซึ่งมีประเด็นการเข้าถึงสิทธิที่น่าสนใจ ดังนี้

สิทธิการช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงการลดหย่อนค่าโดยสารยานพาหนะสาธารณะ ได้แก่ รถโดยสาร เรือ รถไฟ เครื่องบิน BTS และ MRT มากที่สุด และได้ใช้สิทธิลดหย่อนค่าโดยสารยานพาหนะสาธารณะ ได้แก่ รถโดยสาร เรือ รถไฟ เครื่องบิน BTS และ MRT น้อยที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากบริการของรัฐสามารถครอบคลุมได้ เฉพาะผู้สูงอายุ ในกรุงเทพมหานครหรือเมืองใหญ่ เช่น การลดค่าโดยสาร รถไฟฟ้า รถไฟฟ้าใต้ดิน แต่ผู้สูงอายุในจังหวัดที่อยู่ห่างไกลจากเมือง ห่างไกลความเจริญ ไม่สามารถที่จะเข้าถึงบริการที่รัฐจัดให้ได้อย่างเต็มที่

(ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และวรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2551)

สิทธิการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐสำหรับผู้สูงอายุ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์ สวนสัตว์ สถานที่ท่องเที่ยวขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และองค์การสวนพฤกษศาสตร์มากที่สุด และได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐสำหรับผู้สูงอายุน้อยที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากตำบลท่าพลนั้นไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวของรัฐที่ให้การลดหย่อนค่าเข้าชมแก่ผู้สูงอายุ และสถานที่ท่องเที่ยวของรัฐอื่นๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ก็มีระยะทางที่ห่างไกลจากตำบลท่าพล โดยในปี 2563 มีเพียงโครงการจัดงานนมัสการปิดทองรอยพระพุทธรูปจำลองวัดโพธิ์กลาง (เทศบาลตำบลท่าพล, แผนการดำเนินงานประจำปี, 2563) ที่ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว แผนงานการศาสนาวัฒนธรรมและนันทนาการงานศาสนาวัฒนธรรมท้องถิ่น (งานวิเคราะห์นโยบายและแผน เทศบาลตำบลท่าพล, 2560) เพียงโครงการเดียว จึงอาจทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิทธิการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐได้น้อยที่สุด

เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างกับการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และจำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนที่แตกต่างกัน มีการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในภาพรวมแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.000^*$, $p=0.006^*$ และ $p=0.004^*$) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และวรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2551) ที่ศึกษาเรื่องการเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ของผู้สูงอายุ ที่พบว่า รายได้และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม มีความสัมพันธ์กับการรับรู้และการใช้บริการ ในขณะที่เพศ อายุ สถานภาพสมรส และอาชีพที่แตกต่างกันมีการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.435$, $p=0.228$, $p=0.407$ และ $p=0.720$) ตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องปัญหาและความต้องการบริการจากชุมชนของผู้สูงอายุ ตำบลมารวิชัย อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของ ปราบธนา ละอองเอี่ยม (2555) ที่พบว่าอายุ และสถานภาพสมรสที่ต่างกันมีการได้รับบริการของผู้สูงอายุในตำบลมารวิชัย ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการเข้าถึงบริการสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของ อัจฉรีย์ เชิดชู (2561) ที่พบว่า เพศและอายุมีความสัมพันธ์กับระดับการเข้ารับบริการสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในภาพรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาด้านองค์กร/หน่วยงานภาครัฐมากที่สุด รองลงมา

ปัญหาด้านการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูล ข่าวสาร และมีปัญหาด้านเศรษฐกิจน้อยที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน ผลปรากฏดังนี้

ปัญหาด้านองค์กร/หน่วยงานภาครัฐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาหน่วยงานที่ให้บริการ ผู้สูงอายุมีขั้นตอนวิธีการหรือกฎเกณฑ์การให้บริการ ที่มากจนเกินไปมากที่สุด รองลงมามีปัญหาบุคลากร ที่ให้บริการในหน่วยงานขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิทธิสวัสดิการของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยเรื่องการเข้าถึงและความพึงพอใจต่อบริการ ตามสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ของ กรมกิจการผู้สูงอายุ (2559) ที่พบว่า ปัญหาและ อุปสรรคของการใช้บริการของผู้สูงอายุเกิดจาก ปัญหาการจัดบริการของหน่วยงานภาครัฐ เช่น ไม่มีการปิดประกาศสิทธิ หรือประกาศมีขนาดและสีของ ตัวอักษรไม่เหมาะสม เจื่อนไซในการลดหย่อน ค่าบริการไม่ครอบคลุม ขั้นตอนการใช้สิทธิมีความ ซับซ้อนและยุ่งยาก และบุคลากรภาครัฐปฏิเสธการ ให้บริการ หรือไม่เต็มใจให้บริการ ซึ่งข้อจำกัดของ หน่วยงานและองค์กรภาครัฐที่พบจากการศึกษาวิจัย ฉบับนี้ สามารถดำเนินการแก้ไขได้โดยอาศัยการบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเข้ามาเพิ่มเติม ในจุดที่องค์กรขาด โดยอาศัยการขับเคลื่อนผ่าน มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง ผู้สูงอายุ 6S 4C (6 Sustainable 4 Change) กรม กิจการผู้สูงอายุ (2562) เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุและคนทุกวัย และเพื่อยกระดับขีด ความสามารถสู่การบริหารจัดการภาครัฐ

ปัญหาด้านการรับรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหา การไม่รู้หนังสือ (ไม่สามารถอ่านหรือเขียนเอกสาร ต่างๆ) ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ มากที่สุด รองลงมามีปัญหาการไม่มีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุส่ง ผลกระทบต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ และมี ปัญหาการไม่ทราบสถานที่ให้บริการของหน่วยงาน ภาครัฐ ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ น้อยที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาปัญหาและ อุปสรรคที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าใช้บริการใน ทัตชนะของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และวรรณลักษณ์ เมียนเกิด (2551) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาการ รับรู้และความเข้าใจต่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ เกี่ยวกับการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุ และการทำ ความเข้าใจในการใช้บริการ ซึ่งประเด็นปัญหาที่ สำคัญ คือ การรับรู้ข่าวสาร และการจัดบริการที่ไม่ ครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจากช่องทางการเผยแพร่ ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิมีน้อยเกินไป ทำให้ ผู้สูงอายุไม่ทราบข่าว หรือการประชาสัมพันธ์ที่ เกี่ยวข้อง จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงบริการ

ปัญหาด้านสุขภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมี ปัญหาด้านการได้ยิน เช่น หูอื้อหรือหูตึง ทำให้ไม่ สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ รายละเอียดหรือการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุมากที่สุด รองลงมามี ปัญหาด้านการมองเห็น เช่น ต้อกระจก ต้อหิน จอ ประสาทตาเสื่อม ทำให้เกิดปัญหาการมองเห็นลดลง ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ และ มีปัญหาอาการเจ็บป่วยและโรคประจำตัวเช่น

โรคเบาหวาน ความดัน ภาวะกระดูกพรุน ข้อเสื่อม กล้ามเนื้อลีบลง แขนขาอ่อนแรง และการกลั่นกรอง ขับถ่ายไม่อยู่ ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุวัยที่น้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (Biological Change) ที่ อิดารัตน์ มิ่งสมร (2561) ได้กล่าวถึงเอาไว้ว่า ระบบต่าง ๆ ของร่างกายผู้สูงอายุทำงานได้ลดลง ส่งผลให้ร่างกายเสื่อมถอยลง และสอดคล้องกับข้อมูลสถานะสุขภาพผู้สูงอายุในงานวิจัยของ อัจฉรีย์ เชิดชู (2561) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุไทยมีปัญหาด้านสุขภาพจากโรคเบาหวาน และความดันเลือดสูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนความสามารถในการมองเห็น ได้ยิน และเคี้ยวอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น มักถดถอยไปตามอายุที่เพิ่มขึ้น

ปัญหาด้านครอบครัว/ผู้ดูแล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาครอบครัว/ผู้ดูแลไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านสิทธิของผู้สูงอายุจึงไม่สามารถถ่ายทอดให้ท่านเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุได้มากที่สุด และครอบครัว/ผู้ดูแลไม่ทราบข้อมูลข่าวสารบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุวัยที่น้อยที่สุด การที่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบุตร/หลาน และมีบุตร/หลานเป็นผู้ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ และการติดต่อหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงสิทธิประโยชน์ หากบุตร/หลาน หรือครอบครัวผู้สูงอายุขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ ก็จะเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้ คือ เทศบาลตำบลท่า

พล จึงมีบทบาทในการส่งเสริมให้ครอบครัวและผู้ดูแลผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะและสิทธิสำหรับผู้สูงอายุ โดยทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ที่มีภารกิจในการส่งเสริมความรู้ให้ประชาชนตระหนักและเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุนั้น

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาการมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพจนเกิดปัญหาหนี้สิน ส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุมากที่สุด รองลงมามีปัญหาไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพเป็นเพราะการเข้าไม่ถึงสิทธิของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยปี พ.ศ. 2559 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561 อ้างถึงใน อัจฉรีย์ เชิดชู, 2561) ที่พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 มีผู้สูงอายุมากถึงหนึ่งในสาม (ร้อยละ 34.3) มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน กล่าวคือผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,647 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ 31,764 บาทต่อคนต่อปี แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องทางเศรษฐกิจจากการที่รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ซึ่งอาจส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิ หรือบริการทางสังคมต่างๆ ได้

เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างกับปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันมี ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.028^*$) ในขณะที่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และจำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนที่แตกต่างกัน

มีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ ในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.931$, $p=0.165$, $p=0.082$, $p=0.354$, $p=0.089$ และ $p=0.091$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องปัญหาและความต้องการบริการจากชุมชนของผู้สูงอายุ ตำบลมารวิชัย อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของ ปรรารถนา ละออเอี่ยม (2555) ที่พบว่า เพศ สถานภาพสมรส และสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกันมีปัญหาของผู้สูงอายุในตำบลมารวิชัยในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความต้องการบริการด้านสุขภาพและบริการด้านสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองในพื้นที่ของศูนย์บริการสาธารณสุข 14 แก้ว สีบุญเรือง สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ของ ชนิษฐา ศุภศรี (2557) ที่พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงบริการของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบาย จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และขอ

งบประมาณสนับสนุนสวัสดิการด้านอื่นๆ สำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อกระจายและส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ ประกอบกับการบูรณาการความร่วมมือด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลรายครัวเรือนมาใช้ประโยชน์ในการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ และใช้มาตรการ 6S 4C มาเป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน สิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุตามที่กฎหมายกำหนด และจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยอาศัยเครือข่ายในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนสวัสดิการผู้สูงอายุ เช่น ให้ผู้นำชุมชน ประชาสัมพันธ์สิทธิผู้สูงอายุผ่านเสียงตามสายภายในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังควรมีการสำรวจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้สามารถจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในข้อจำกัดด้านงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). การเข้าถึงและความพึงพอใจต่อบริการตามสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563, จาก https://www.dop.go.th/download/knowledge/knowledge_th_20162508151939_1.pdf

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชนิษฐา ศุภศรี. (2557). ความต้องการบริการด้านสุขภาพและบริการด้านสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองในพื้นที่ของศูนย์บริการสาธารณสุข 14 แก้ว สีบุญเรือง สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร. (สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทศบาลตำบลท่าพล. (2563). *แผนการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2563*. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.thaphon.go.th/post/000000112-a57cb32c70989824fe9062adc4a177f4.pdf>
- จิตรรัตน์ มิ่งสมร. (2561). *ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2563, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/41684->
- ปรารธนา ละออเอี่ยม. (2555). ปัญหาและความต้องการบริการจากชุมชนของผู้สูงอายุ ตำบลมารวิชัย อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- งานวิเคราะห์นโยบายและแผน เทศบาลตำบลท่าพล. (2560). *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2561-2565*. เพชรบูรณ์: เทศบาลตำบลท่าพล.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. (2546, 31 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก. หน้า 1-8.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553. (2553, 15 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 127 ตอนที่ 56 ก. หน้า 1-3.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560. (2560, 27 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 131 ก. หน้า 36-39.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559*. พิมพ์ครั้งที่1. นครปฐม: พรินท์เอร์รี่.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และวรรณลักษณ์ เมียนเกิด. (2551). *การเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ของผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก๊อปปี.
- สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลท่าพล. (2563). *สถิติประชากร แยกรายละเอียด*. เพชรบูรณ์: สำนักทะเบียนเทศบาล ตำบลท่าพล.
- สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2559). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุไทย. *วารสารเทคโนโลยี ภาคใต้*, 9(1), 121-128.
- สมคิด สีหสิทธิ์. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีมวลกาย การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน การเข้าถึงบริการสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคมกับภาวะสุขภาพและระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่สอง. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). การคาดประมาณประชากรของในประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583 (ฉบับปรับปรุง) (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

อาจารย์ เชิดชู. (2561). การเข้าถึงบริการสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อารีย์ เสนาชัย. (2559). การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2563, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/32432>

อุบลพันธ์ วัฒนา. (2547). การเข้าถึงบริการตามหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในจังหวัดนครนายก พ.ศ. 2546. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

United Nations, ESCAP. (1995). Population Ageing and Development. *In Asian Population Studies Series, 140(1):20-22.*

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2016). *World Population prospect: The 2015 Revision.* United Nations: Department of Economic and Social Affairs.

การถอดบทเรียน : การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

ผศ.ดร.พรรณปพร ลีวิโรจน์*

ทัศนีย์ นิลสูงเนิน**

สมศักดิ์ นัคลาจารย์***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการถอดบทเรียน (การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์) ผลการจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์) ที่มีส่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ด้วยการเล่าเรื่อง (Story Telling) จากการนำความรู้ที่ได้เรียนไปประยุกต์ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในหน่วยงาน กับนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม ในวิชา SW 4279 การฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ตามความสนใจเฉพาะทางและวิชา SW 4141 สัมมนาสังคมสงเคราะห์

ผลการถอดบทเรียน พบว่า นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการ วิธีการ เทคนิคและทักษะการทำงานสังคมสงเคราะห์เป็นอย่างดี และลงฝึกปฏิบัติงานทำให้เข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกและครั้งที่สองมีบริบทที่แตกต่างกันของแหล่งฝึก ทำให้มีความประหม่าและความไม่มั่นใจในการทำงาน เพราะไม่เคยทำงานมาก่อนจึงมีปัญหาการปรับตัว ประกอบกับวิชาที่เรียนมายังไม่มาก จึงอาจจะทำให้ไม่สามารถนำความรู้ที่เรียนมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ แต่อาจารย์ภาคสนามและอาจารย์ในคณะได้ให้คำแนะนำและฝึกงานให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น และเมื่อได้ฝึกครั้งที่ 3 ได้เรียนครบทุกวิชาทำให้มีความรู้และผ่านการฝึกงานได้อย่างมั่นใจในการฝึกงานมากขึ้น นอกจากนี้อาจารย์ภาคสนามและอาจารย์ในคณะยังคอยสนับสนุนการฝึกอยู่ตลอดเวลา จึงสามารถเข้าใจการทำงานสังคมสงเคราะห์และสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ เมื่อได้ผ่านฝึก 3 ครั้ง และมีกรอบความคิดที่ได้สะสมมาจากการเรียนตลอดระยะเวลา 4 ปี ทำให้มีทักษะและทัศนคติในการทำงานสังคมสงเคราะห์และมีความพร้อมที่สามารถไปปฏิบัติงานได้ทันที สิ่งสำคัญนักศึกษาต้องการที่จะเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพเพื่อช่วยเหลือสังคมต่อไป ข้อเสนอแนะ ด้านการการสอนทักษะการสอนจากสถานการณ์จริงหรือให้จินตนาการได้จริง ด้านการฝึกควรมีการเตรียมความพร้อมการปรับตัวก่อนไปฝึกปฏิบัติงานในหน่วยงาน

คำสำคัญ : การถอดบทเรียน, การเล่าเรื่อง, การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

*,**,*** อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Lesson Learned: Knowledge management from theory to social work practice

Assistant Professor Dr Panpraporn Leeviroj

Tussanee Nilsoongnoen

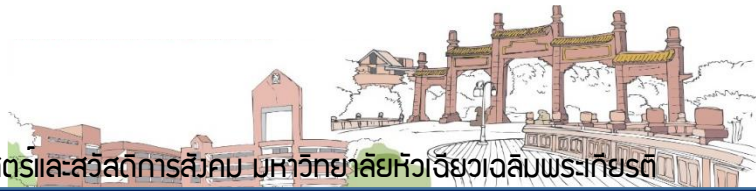
Somsak Nakhajarn

Abstract

The objective of this article is to present Lesson Learned (Knowledge management from theory to social work practice), results from Lesson Learned contributing to the optimization of teaching and learning management and development of the Bachelor of Social Work program in Huachiew Chalermprakiet University, by stories telling from the knowledge learned to apply in social work practice that creates interactions between the individual and the environment in the organization, with students from the Faculty of Social Work and Social Welfare, In subject SW4279 (Field Work Practice in Interested Social Work) and SW4141 (Seminar in Social Work).

The results of the Lesson Learned showed that the students learned the process, method, technique and social work skills very well. However, the first and second practice sessions have different contexts of the training source, causing nervousness and insecurity in the work. Because they have never worked before, resulting in adjustment problems. Including not enough subjects learned. Therefore, it may not be possible to apply the knowledge learned to work in practice, but the field teachers and faculty teachers gave advice and internships to be more visible. When they went to an internship 3, they had completed all subjects, thus they gained knowledge and passed an internship with more confidence in the internship. In addition, field teachers and faculty members are constantly supporting the practice, thus understanding social work and being able to apply the knowledge learned to work. After practicing 3 times and having a concept that has been accumulated from learning over a period of 4 years, they have skills and attitudes in social work and ready to be able to go to work immediately. Important: Students want to continue to be professional social workers to help society. Suggestions, learning that requires skill training should be taught based on real situations or imaginative. For the practice, it should be prepared for the adaptation before going to the training agency every time.

Keywords: Lesson Learned, Story Telling, Social Work Practice

บทนำ

หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต (Bachelor of Social Work: B.S.W.) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ทั้งในภาครัฐและองค์กรเอกชน ภายใต้การกำกับดูแลใน พระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พุทธศักราช 2556 ที่กำหนดให้วิชาชีพสังคมสงเคราะห์เป็น “วิชาชีพสังคมสงเคราะห์รับอนุญาต” และต้องขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตเป็น “ผู้ประกอบการวิชาชีพสังคมสงเคราะห์รับอนุญาต” จากสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ได้มาตรฐานและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เทียบเท่าานานาอารยประเทศ ดังนั้น คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จึงเป็นองค์กรหนึ่งที่สนับสนุนผลิตบัณฑิตให้ได้มาตรฐานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พุทธศักราช 2556 ด้วยการเปิดสอนหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ด้วยปรัชญาที่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณของการเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ (ปรัชญาของหลักสูตร พ.ศ. 2555 และ 2560) พร้อมทั้งสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยคือ ผลิตบัณฑิตเพื่อรับใช้สังคม หลักสูตรมุ่งมั่นพัฒนาองค์ความรู้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและการปฏิบัติงาน เพื่อให้บัณฑิตได้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพ

สังคมสงเคราะห์ตามมาตรฐานแล้ว สามารถนำความรู้และทักษะในวิชาชีพไปช่วยเหลือสังคม ในการพัฒนาประชากรและกลุ่มด้อยโอกาสในสังคม มีสิทธิ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในสังคม ภายใต้ปรัชญาของงานสังคมสงเคราะห์ “การช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาช่วยตัวเองได้” (Help them to help themselves) ที่สนับสนุนให้ภาพรวมประชากรของประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ที่เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์รับอนุญาต”

การดำเนินการใช้หลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคมได้มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพสร้างคนทำงานเพื่อสังคมที่อยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์รับอนุญาต คณะวิชาได้มีกระบวนการทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในความสำเร็จของการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพตรงตามหลักสูตรและความต้องการของสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและภายนอก รวมถึงแนวโน้มจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งข้อมูลจากการวิเคราะห์การใช้หลักสูตรทั้งในช่วงก่อน-ระหว่าง-หลังใช้หลักสูตรเหล่านี้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและทันการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการผลิตนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มีเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่ถึงพร้อมในการเป็นผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพของบุคคล ครอบครัว กลุ่มบุคคล

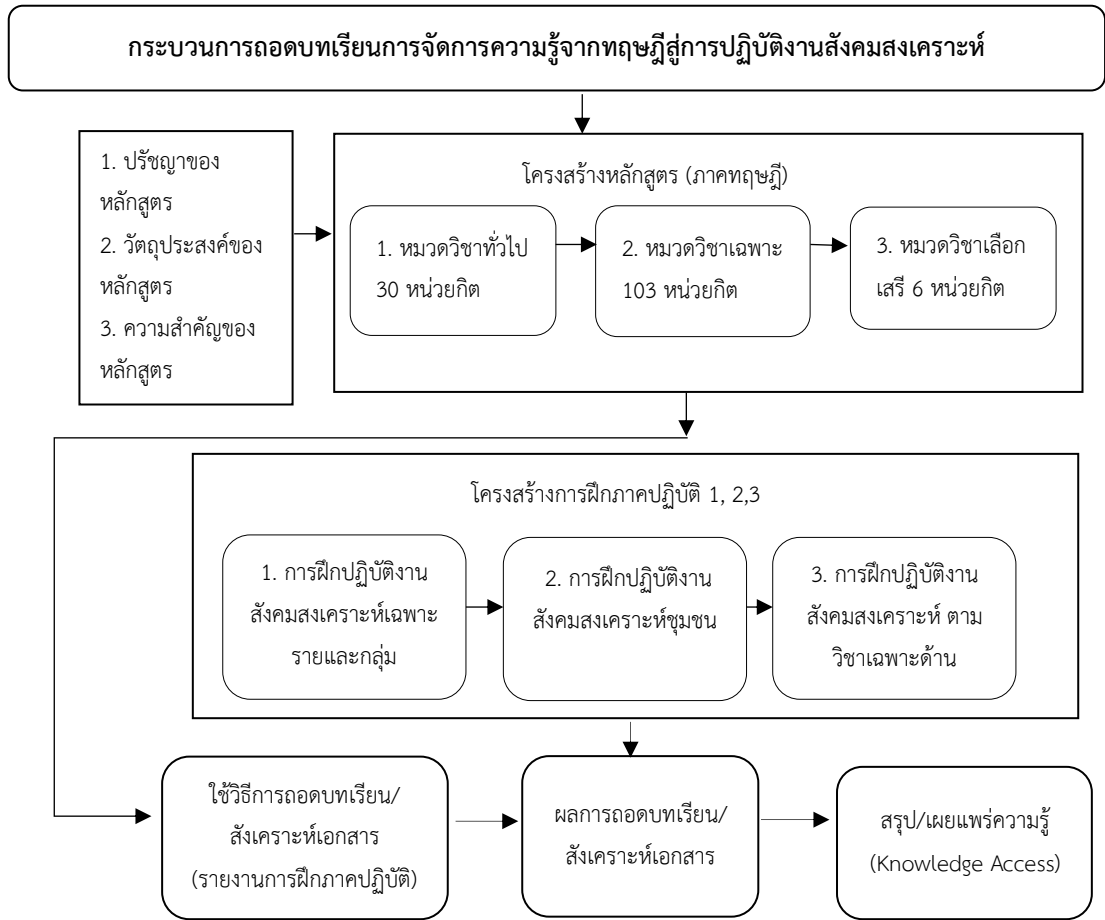

และชุมชน ที่ประสบภาวะยากลำบากให้มีศักยภาพเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมได้ และสามารถส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงบริการสังคมตามนโยบายสวัสดิการสังคมเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา พัฒนา และส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และโอกาสการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ ทั้งนี้ นักศึกษาต้องศึกษาและสอบผ่านรายวิชาตามหลักสูตรทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีหน่วยกิตสะสมไม่น้อยกว่า 139 หน่วยกิต ภายหลังจากผ่านการเรียนวิชาภาคทฤษฎีครบถ้วน นักศึกษาต้องผ่านการฝึกปฏิบัติการสังคมสงเคราะห์ตามวิชาเฉพาะด้านในภาคการศึกษาสุดท้ายของการศึกษาตามหลักสูตร ทั้งนี้ เพื่อเป็นการประเมินผลว่าเมื่อผู้เรียนได้ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติครบถ้วนตามหลักสูตรก็จะมีความพร้อมทั้งด้านความรู้ภาคทฤษฎีและทักษะวิชาชีพสามารถปฏิบัติงานในฐานะของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพได้ในทันที

ในบทความนี้จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลผลที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาภายหลังจากผ่านการเรียนมาตลอดหลักสูตร ในวิชา SW 4279 การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะด้าน และวิชา SW 4141 สัมมนาสังคมสงเคราะห์ ในหลักสูตร พ.ศ. 2555 ที่เป็นวิชาสุดท้ายก่อนที่จะจบในหลักสูตรนี้ไป โดยใช้กระบวนการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ถอดบทเรียน) และสังเคราะห์เอกสาร (รายงานการฝึกภาคปฏิบัติ) เพื่อให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อนและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้บัณฑิตถึงพร้อมของการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์

รับอนุญาตที่มีคุณภาพ ในขณะที่เรียนอาจมีบางสิ่งที่ทำให้บัณฑิตไม่สามารถไปสู่เป้าหมายของหลักสูตรได้ อันเนื่องมาจากหลายปัจจัยทั้งปัจจัยภายในและภายนอกหรืออิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ ทำให้สถานการณ์ทางสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ถ้าหลักสูตรได้รับรู้ถึงปัจจัยต่างๆ ได้ จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรหรือถ้าดีอยู่แล้วจะได้พัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้น

ดังนั้น การถอดบทเรียนจึงเป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ และการสร้างการเรียนรู้ (Garfield, 2018) ด้วยการดึงเอาความรู้ และประสบการณ์จากการปฏิบัติงานออกมาใช้เป็นทุนในการยกระดับทำงานให้ดียิ่งขึ้น การถอดบทเรียนจึงเป็นการสกัดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นบทเรียน/ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ซึ่งผลที่ได้จากการถอดบทเรียนและสังเคราะห์เอกสาร ทำให้ได้บทเรียนในรูปแบบชุดความรู้อย่างเป็นรูปธรรม และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันนำมาซึ่งการปรับวิธีคิด และเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น ฉะนั้น การถอดบทเรียนครั้งนี้ มีกรอบกระบวนการที่ค้นภายใต้ “ปรัชญาของหลักสูตร” วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร (ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ) ผลผลิตของความรู้ จึงมีความแตกต่างจากองค์ความรู้และบทความอื่นๆ ตามกรอบการถอดบทเรียนการจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบการถอดบทเรียนการจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการถอดบทเรียน

ความหมายของการถอดบทเรียน

Garfield, S. (2018) ได้ให้ความหมายของการถอดบทเรียน คือ สิ่งที่คุณคิดหรือกลุ่มคนได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากที่ได้เรียนรู้ของพวกเขา โดยใช้เอกสารการนำเสนอ การอภิปรายและการ

บันทึกเรื่องราว รวมถึงสิ่งที่ได้สำเร็จ สิ่งที่ไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องทำ สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง ปัญหาที่ต้องเผชิญ วิธีแก้ไขปัญหา สิ่งที่ได้แตกต่างจากที่เป็นมาอย่างไร และข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญ การเล่าเรื่องถึงความสำเร็จนั้นง่ายกว่าการเล่าเรื่องถึงความล้มเหลว แต่มักจะมีอะไรให้เรียนรู้มากกว่านี้

พิสิฐ โองเจริญ (2560) ได้ให้ความหมายของการถอดบทเรียน คือ กระบวนการสกัดความรู้ ประสบการณ์ จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ แล้วนำมาเขียนรายงานเกิดเป็นองค์ความรู้ หรือชุดความรู้สำหรับดำเนินการต่อไป และมีการติดตามดำเนินการนำผลการถอดบทเรียนไปใช้

มารุต พัฒผล (2562) ได้ให้ความหมายของการถอดบทเรียน คือ เป็นทั้งแนวคิดและเครื่องมือเพื่อสร้างการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้ โดยเป็นกระบวนการดึงเอาความรู้จากการทำงานออกมาใช้เป็นทุนในการทำงานเพื่อยกระดับให้ดียิ่งขึ้น การถอดบทเรียนจึงเป็นการสกัดความรู้ ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นบทเรียน/ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ซึ่งผลที่ได้จากการถอดบทเรียน ทำให้ได้บทเรียนในรูปแบบชุดความรู้ (ที่เป็นรูปธรรม) และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วมกระบวนการอันนำมาซึ่งการปรับวิธีคิด และเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น การถอดบทเรียนแบบเรื่องเล่า (Storytelling) เป็นการจัดการความรู้ที่ใช้ในการสื่อสารที่แบ่งปัน ความรู้ ประสบการณ์ และ Best Practice โดยกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้บุคคลเล่าความทรงจำเกี่ยวกับประสบการณ์ของการเรียนรู้และการทำงานที่ภาคภูมิใจให้บุคคลอื่นฟัง

เพื่อทำให้ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างมีคุณค่าต่อไป

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และคณะ (2563) ได้ให้ความหมายของการถอดบทเรียน คือ การทบทวนประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา เพื่อให้เหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว หรือการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดผลการปฏิบัติงานและความรู้ใหม่ ๆ ทำให้ได้บทเรียนในรูปแบบชุดความรู้ที่เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย มาปรับวิธีคิด และเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งเผยแพร่สิ่งที่ได้เรียนรู้

สรุปได้ว่า การถอดบทเรียน หมายถึง วิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้ จะเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่ได้สร้างการเรียนรู้จากในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ผลที่ได้จากการถอดบทเรียนด้วยการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดผลการปฏิบัติงานและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันมาเป็นแนวทางในการปรับความรู้ วิธีคิด และเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งเผยแพร่สิ่งที่เรียนรู้ได้ สำหรับวิธีการถอดบทเรียนมีหลายรูปแบบ ในการถอดบทเรียนที่กล่าวถึงในบทความนี้ ใช้วิธีการถอดบทเรียนแบบ

เล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการจัดการความรู้ที่ใช้ การแบ่งปัน ความรู้ ประสบการณ์ และ Best Practice ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลเล่า ประสบการณ์ของการเรียนรู้และการทำงานให้บุคคล อื่นฟัง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้และนำไป ประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

ความสำคัญของการถอดบทเรียนและ ลักษณะของการถอดบทเรียน

ความสำคัญของการถอดบทเรียนมี เป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม วิธีคิด ระบบ คุณค่า การเรียนรู้ (Learning: Reception, Comprehension) ที่เชื่อมโยงจากสิ่งที่รับรู้กับ ความรู้เดิมและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Transformation) ที่เป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้ ลักษณะของบทเรียนสามารถจำแนกตามบุคคล กลุ่ม หรือโครงการ ได้แก่ บทเรียนจากปัจเจกบุคคล บทเรียนจากกลุ่มหรือบทเรียนของโครงการ

องค์ประกอบของการถอดบทเรียน ประกอบด้วย 1) การถอดบทเรียนเป็นวิธีวิทยา ประเภทหนึ่งที่สามารถสังเคราะห์ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ทั้งในแง่ลบ และบวกไปสู่การมี “ความรู้” และการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ 2) การถอดบทเรียน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อ พฤติกรรม เจตคติที่มีผลระยะยาวต่อการ คิดวิเคราะห์ และพฤติกรรมต่าง ๆ ในมนุษย์ โดย

มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ 3) การถอด บทเรียนไม่ใช่ชุดความรู้ใดความรู้หนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่ มนุษย์ลงมือปฏิบัติให้เกิดขึ้นทั้งในตัวเองและผู้อื่น เป็นผลจากที่มนุษย์ตีความให้คุณค่า ให้ความหมายที่ ตอบสนองต่อประสบการณ์ของตนเอง ทั้งที่ตัวเองรู้ และไม่รู้ ตัว และ 4) การถอดบทเรียน ต้องมี วัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่เจาะจง การเรียนรู้ ต้องมีมุมมองวงจรชีวิต เช่น การพัฒนา บุคลิกภาพ การพัฒนาความรู้ เพื่อความอยู่รอดทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นองค์ประกอบ สำคัญในการถอดบทเรียน ต้องสามารถสังเคราะห์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน และ อนาคตด้วยตนเอง ด้วยการตีความให้คุณค่า ให้ความหมายที่ตรงกับประสบการณ์ที่เรียนรู้ เพื่อ ความอยู่รอดของชีวิตทั้งในด้านปัญญา กาย ใจ และ จิตวิญญาณ (อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และคณะ, 2563)

วิธีการถอดบทเรียนเป็นวิธีการจัดการ ความรู้ (KM) มีหลายวิธี (Garfield, 2018, มาร์จูด พัฒผล, 2562; กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริม การเกษตร, 2554 และ พิสิฐ โองเจริญ, 2560) ได้แก่

1) การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) ที่ได้รับการพัฒนาและยังมีการใช้อย่างแพร่หลาย เพื่อรวบรวมบทเรียนที่ได้ เรียนรู้ทั้งในระหว่างกิจกรรมและหลังกิจกรรมหรือ โครงการ เป็นการรวบรวมความรู้ที่เกิดขึ้นระยะสั้นๆ ภายหลังจากการทำการกิจกรรม นำผลที่ได้ไปวางแผน ปรับปรุงในการดำเนินการครั้งต่อไป ทำให้ผู้เข้าร่วม

รู้สึกตื่นตัวและมีความผูกพันกับงาน โดยโครงการ/กิจกรรมที่ทำครั้งเดียวแล้วจบ ไม่จำเป็นต้องทำ AAR

2) การถอดบทเรียนด้วยการเรียนรู้จากเพื่อน (Peer Assist - PA) เป็นเครื่องมือที่พัฒนาการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นก่อนลงมือทำกิจกรรมหรือโครงการ โดยเป็นการเรียนรู้จากผู้อื่นและผู้อื่นเรียนรู้จากเรา ทั้งเราและเขาเรียนรู้ร่วมกัน และสิ่งที่เราาร่วมกันเกิดเป็นความรู้ใหม่ อาจจะเป็นการประชุมหรือประชุมเชิงปฏิบัติก็ได้

3) การถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) เป็นการประชุมเพื่อรวบรวมความรู้เมื่อสิ้นสุดโครงการ การถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) เป็นการประชุมถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เป็นการรวบรวมความรู้ในระยะยาวสำหรับคณะทำงานเพื่อการมองไปในอนาคตและทำทันทีที่เสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละครั้ง เพื่อรวบรวมความรู้ก่อนที่กลุ่มจะแยกย้ายกันไป หรือการทบทวนแผนและกระบวนการทั้งหมด เพื่อจะดำเนินการต่อไปให้ดีขึ้นอย่างไร ด้วยวิธีใดเพื่อเอาความรู้ที่ได้ไว้สำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

4) การถอดบทเรียนแบบเล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการเรียนรู้ก่อน หรือระหว่างทำกิจกรรม/โครงการ ด้วยการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมปลดปล่อยความรู้ที่มีอยู่ในตัวตน ออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้เล่าจะเล่าถึงความรู้ที่สะสมอยู่

ในตัวตนและที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ผู้ฟังก็สามารถตีความได้โดยอิสระ และเมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนผลการตีความแล้ว จะทำให้ได้ความรู้ที่สามารถบันทึกไว้เป็นชุดความรู้ ซึ่งการถอดบทเรียนในลักษณะนี้ จะเป็นการสกัดความรู้จากเรื่องที่เล่าออกมา ว่ามีคุณค่าและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ไม่ใช่เป็นเพียงการเล่าเรื่องในอดีต

5) การถอดบทเรียนจากวิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Good/ Best Practice) เป็นแนวคิดที่มาจากทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by doing) เป็น Approach มิใช่เป็นเพียง Tool และจะเกี่ยวข้องกับคุณภาพ (Quality) คือการทำสิ่ง ที่ถูกต้องและปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยการร่วมกันในวัตถุประสงค์ รายละเอียด และเกณฑ์ที่ใช้ ให้กลุ่มได้นำเสนอผลของโครงการ กลุ่มช่วยกันสรุปกระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอนของโครงการ ที่ประสบผลสำเร็จเพื่อหาส่วนที่ดีที่สุด เน้น “How to”

การศึกษานี้ได้ทำการถอดบทเรียนจากนักศึกษา จำนวน 8 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและทำการสนทนากลุ่มด้วยการใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกนำไปจำแนกแยกแยะและจัดเป็นหมวดหมู่ จากนั้นเชื่อมโยงกัน อย่างเป็นเหตุเป็นผลด้วยการตีความ (Interpretation) ตามขอบเขตเนื้อหาจากเรื่องราวที่ปรากฏและเชื่อมโยงความเกี่ยวข้องกัน เพื่อให้เข้าใจข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์อย่างชัดเจน โดย

การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อให้การถอดบทเรียนหลังการฝึกปฏิบัติงานทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ของนักศึกษาในระยะต่อไปมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือสื่อสารแนวคิด ความเชื่อ ประวัติส่วนตัว และบทเรียนชีวิตผ่านการเล่าเรื่องในรูปแบบบันทึกขบวนให้ประทับใจ ซึ่งถือเป็นวิธีดั้งเดิมในการส่งผ่านข้อมูลซับซ้อนและหลากหลายมิติ ดังที่ Caine et al. (2005 อ้างใน พัชรา วาณิชชิติน, 2562) กล่าวว่า เทคนิคการเล่าเรื่องนับเป็นวิธีแรกๆ ที่ผู้คนสามารถเข้าถึง แสดงออกและเก็บข้อมูลหรือองค์ความรู้ต่างๆ ไว้ได้ โดยเรื่องที่น่ามาเล่านั้นเกี่ยวกับการเล่าประสบการณ์ส่วนตัว เหตุการณ์ในชีวิตและสถานการณ์ต่างๆ นอกจากนี้ มีการนำเทคนิคการเล่าเรื่องมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในหลากหลายรูปแบบเพื่อช่วยอธิบายประเด็นที่ซับซ้อน บอกเล่าเหตุการณ์ นำเสนอมุมมองที่แตกต่าง อีกทั้งการใช้เทคนิคเรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสอนเพื่อจัดการความรู้ เนื่องจากเทคนิคนี้ช่วยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งเคล็ดลับต่างๆ เพื่อสื่อสารบทเรียน ประเด็นซับซ้อน แนวคิดและการเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุเป็นผล เนื่องจากเทคนิคนี้เป็นวิธีจัดการความรู้จากประสบการณ์ในบริบทจริง รวมทั้งช่วยหล่อเลี้ยงและเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ (พัชรา วาณิชชิติน, 2562) ฉะนั้น ในบทความนี้ได้ใช้วิธีการถอดบทเรียนแบบเล่าเรื่อง คือ ให้นักศึกษาชั้นปีสุดท้ายเล่าความรู้ที่มีอยู่ในตัวตน ออกมา

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยเล่าถึงความรู้ที่สะสมอยู่ที่ได้จากการเรียนและการปฏิบัติงานมาตลอดระยะเวลา 4 ปี เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ใช้หลักสูตร นำความรู้ที่ได้จากการถ่ายทอดประสบการณ์ไปบันทึกไว้เป็นชุดความรู้เพื่อการพัฒนาการจัดกระบวนการฝึกภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อไป

บทเรียนรู้จากหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต

รายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตร

ปรัชญาของหลักสูตร : มุ่งให้บัณฑิตมีความรู้ทักษะทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของการเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพเพื่อรับใช้สังคม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร : เพื่อผลิตนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรสามารถปฏิบัติงานให้ผู้ใช้บริการมีการพัฒนาและมีความพึงพอใจรวมทั้งทำงานร่วมกับสหวิชาชีพอื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของหลักสูตร : เป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพให้เป็นผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ให้บรรลุเป้าหมาย 2 ประการคือ 1) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลรอบคร้วกลุ่มบุคคลและชุมชนที่ประสบภาวะยากลำบากให้มีศักยภาพเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองและมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมได้และ 2) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงบริการสังคมตามนโยบายสวัสดิการสังคมเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหา

พัฒนาและส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิที่ประชาชนจะพึงได้รับ และโอกาสการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

โครงสร้างหลักสูตร : โครงสร้างหลักสูตรมีจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 139 หน่วยกิต แบ่งเป็นหมวดวิชาดังนี้ หมวดวิชาทั่วไป มี 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ 8 หน่วยกิต 2) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ 6 หน่วยกิต 3) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 7 หน่วยกิต และ 4) กลุ่มวิชาภาษา 9 หน่วยกิต

หมวดวิชาเฉพาะ มี 3 กลุ่ม คือ 1) วิชาพื้นฐานวิชาชีพ 21 หน่วยกิต 2) วิชาชีพ 64 หน่วยกิต (วิชาบังคับภาคทฤษฎี 12 หน่วยกิต, วิชาบังคับภาคปฏิบัติ 22 หน่วยกิต) และ 3) วิชาเฉพาะด้าน 18 หน่วยกิต 3 หมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต

รายวิชาบังคับภาคปฏิบัติ : นักศึกษาสังคมสงเคราะห์ต้องผ่านการฝึกภาคปฏิบัติ 3 รายวิชา ดังนี้

(1) ฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและกลุ่ม : เป็นรายวิชาฝึกภาคปฏิบัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศึกษานำความรู้ หลักการและวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ขั้นพื้นฐานไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหน่วยงานที่ให้บริการในระดับบุคคล ครอบครัว และกลุ่มโดยศึกษานโยบาย บทบาทและหน้าที่ขององค์กรร่วมปฏิบัติงานและเรียนรู้กระบวนการทำงานกับนักสังคมสงเคราะห์

วิชาชีพในองค์การ ฝึกให้เกิดทักษะ การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึก การเยี่ยมบ้าน การให้คำปรึกษา การประสานงานในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ การส่งต่อ การพิทักษ์สิทธิ การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น พร้อมทั้งวิเคราะห์วิธีการให้บริการขององค์การอย่างมีระบบ และนำผลการฝึกปฏิบัติมาจัดอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสรุปบทเรียนร่วมกันทั้งในระหว่างและสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและกลุ่มรายวิชานี้ นักศึกษาต้องศึกษาให้ผ่านในรายวิชาที่เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ คือ พฤติกรรมมนุษย์ในสังคม, การให้การปรึกษาในงานสังคมสงเคราะห์, ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย และทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์กลุ่ม

(2) การฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

ชุมชน : เป็นรายวิชาฝึกภาคปฏิบัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศึกษานำความรู้ หลักการและวิธีการสังคมสงเคราะห์ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานระดับชุมชน โดยเริ่มจากการศึกษานโยบาย บทบาทและหน้าที่ขององค์กรร่วมปฏิบัติงานและเรียนรู้กระบวนการทำงานขององค์กร พร้อมทั้งศึกษารวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน ทำการประสานและระดมทรัพยากรทั้งในและนอกชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการ

ทำงานทั้งในเชิงป้องกัน แก้ไขปัญหา พื้นฟู และพัฒนาชุมชนในรูปแบบการให้บริการโดยตรง พร้อมทั้งจัดทำโครงการและประเมินผล และนำผลการฝึกปฏิบัติมาจัดอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสรุปบทเรียนร่วมกันทั้งในระหว่างและสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน รายวิชานี้ นักศึกษาต้องศึกษาให้ผ่านในรายวิชาที่เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานร่วมกับชุมชนและสังคม คือ การฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและกลุ่ม, การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ และทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน

(3) การฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ตามวิชาเฉพาะด้าน : เป็นรายวิชาฝึกภาคปฏิบัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาได้บูรณาการความรู้ ทักษะ และวิธีการสังคมสงเคราะห์ที่เรียนมาตลอดหลักสูตรไปฝึกปฏิบัติงานเต็มเวลาตลอดภาคการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในฐานะนักวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาเรียนรู้หน่วยงานอย่างวิเคราะห์ ร่วมปฏิบัติงานกับองค์กรเพื่อตอบสนองนโยบายขององค์กรและร่วมผลักดันให้เกิดการพัฒนาบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม พร้อมทั้งจัดทำโครงการและประเมินผล และนำผลการฝึกปฏิบัติมาจัดอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสรุปบทเรียนร่วมทั้งใน

ระหว่างและสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ถูกต้อง และได้ภาพรวมงานสวัสดิการสังคม รายวิชานี้ นักศึกษาต้องศึกษาให้ผ่านทุกรายวิชาของหมวดวิชาเฉพาะตามหลักสูตร และต้องเรียนวิชาการสัมมนาสังคมสงเคราะห์ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติงานในรายวิชานี้ด้วย

สรุปบทเรียนรู้จากหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต

การวิเคราะห์ข้อมูลหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2555 ประมวลผลได้ว่า หลักสูตรมีจุดเน้นในด้านการมุ่งผลิตบัณฑิตให้ตอบสนองตามปรัชญาทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นมาตรฐานตามพื้นฐานในทางวิชาชีพ ทั้งนี้ในระหว่างการใช้หลักสูตรดังกล่าว กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันได้มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเป็นผลให้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาตินั้นต้องปรับให้เทียบเคียงได้กับสากล และมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานของผู้สอน ดังนั้น ในการผลิตนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตร ตลอดจนการดำเนินการใช้หลักสูตรดังกล่าวจึงได้ให้ความสำคัญต่อการกำหนดหลักสูตรให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (TQF) และในการจัดการศึกษาผู้สอนได้มุ่งเน้นผลการเรียนรู้ (learning outcomes) ของผู้เรียนโดยปรับจุดเน้นจากการพิจารณาเนื้อหาของหลักสูตร วัตถุประสงค์

ความสำคัญของหลักสูตร จากนั้นกำหนดผลการเรียนรู้ว่าแท้จริงแล้วผู้เรียนควรได้เรียนรู้ในประเด็นใด และควรมีความสามารถด้านใดบ้างในทางวิชาชีพ ซึ่งจะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับความหมายของคุณวุฒิที่ได้รับให้มีความเชื่อมโยงกันด้วย

ในการดำเนินการใช้หลักสูตรมีข้อได้เสียเปรียบที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายใน ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการของหลักสูตร คือ ปัญหาของนักศึกษาแรกเข้าที่ผู้สมัครเรียนมีคุณลักษณะและพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างทำให้ต้องมีกระบวนการโครงการเสริมเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจทางวิชาชีพเพิ่มขึ้น และการเป็นเด็บโตของธุรกิจการศึกษาทำให้มีหลักสูตรที่น่าสนใจเปิดตัวอย่างหลากหลาย ทำให้มหาวิทยาลัยต้องปรับกลยุทธ์ทางการตลาดและมีข้อยืดหยุ่นเรื่องคุณสมบัติแรกเข้าของนักศึกษาที่คณะวิชาต้องปรับเงื่อนไขตามนโยบาย ในส่วนของข้อได้เปรียบของหลักสูตรคือ หลักสูตรมีวิชาเฉพาะด้าน 4 สาขา ที่มีรายวิชาที่บังคับให้ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติทักษะทางวิชาชีพควบคู่ไปพร้อมกับการเรียนภาคทฤษฎี เพื่อตอบสนองให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานเฉพาะทางในสาขานั้น ๆ ตอบสนองต่อการเลือกความสนใจในการฝึกประสบการณ์ภาคสนามที่แตกต่างกัน และหลักสูตรมีการจัดโครงการเสริมหลักสูตรตามสาขาเฉพาะด้านที่เลือกและโครงการ CSR ที่ทำประโยชน์ให้สังคมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้ง 4 ปีให้แก่ นักศึกษา ได้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ต่อสังคมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างทักษะทางวิชาชีพในระดับจุลภาคและมหภาคให้แก่ผู้เรียน อีก

ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในอีกทางหนึ่ง

นอกเหนือจากการเน้นให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการฝึกทักษะหรือฝึกปฏิบัติทั้งในและนอกชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จริงจากการฝึกปฏิบัติ คณะภาควิชาได้พยายามพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษาที่นอกเหนือไปจากความคาดหวังทั่วไปตามมาตรฐานคุณวุฒิสภาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ (มคอ.1) และกำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาในรายวิชาบังคับภาคทฤษฎี เพื่อให้การพัฒนาคุณลักษณะเพิ่มเติมจากความคาดหวังทางวิชาชีพให้มีขึ้นในตัวของนักศึกษาหลักสูตรนี้ เช่น บัณฑิตมีความสามารถพิเศษเฉพาะในการแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ มีความมุ่งมั่นในการให้บริการสาธารณะ หรือมีทักษะทางการวิจัยและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยในแต่ละคุณลักษณะดังกล่าว ผู้จัดได้ระบุไว้อย่างชัดเจนใน ผลการเรียนรู้ (learning outcomes) ของผู้เรียนที่ชี้ให้เห็นถึงกลยุทธ์การสอนและกิจกรรมที่นักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติเพื่อการใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะเหล่านั้น

การถอดบทเรียนการจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

การจัดการความรู้และบทเรียนของนักศึกษาจากการดำเนินการใช้หลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ทั้งในภาคทฤษฎีตลอดจนถึงการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์จากกิจกรรมการฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและกลุ่ม, การฝึกปฏิบัติงาน

สังคมสงเคราะห์ชุมชน และการฝึกปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะด้าน โดยนักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิตมีบทเรียนรู้จากกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้พร้อมสู่การเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ (Professions Social Work) ใน 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ (Knowledge) ทักษะในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Skill) และทัศนคติในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Attitude) ทั้งสามองค์ประกอบนี้จะทำให้ผู้เรียนในหลักสูตรสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ภาคทฤษฎีจากการศึกษาในชั้นเรียนสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในหน่วยงานต่างๆ และการบูรณาการความรู้ร่วมกับชุมชน/สังคมซึ่งทำให้นักศึกษาเห็นภาพของการทำงานสังคมสงเคราะห์ได้ชัดเจนเพิ่มขึ้นมากกว่าการเรียนในชั้นเรียนอย่างเดียว และยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นในความสามารถและเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อทางวิชาชีพในระหว่างการฝึกปฏิบัติงาน เมื่อนักศึกษา (ผู้เรียน) ตระหนักได้ถึงความสามารถในตนเองที่ถูกเติมเต็มจากกระบวนการฝึกภาคปฏิบัตินี้ จะเชื่อมโยงให้นักศึกษาเข้าใจคุณค่าและความหมายในงานสังคมสงเคราะห์ในทุกมิติ โดยรายละเอียดของการถอดบทเรียน มีดังนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

บัณฑิต เพื่อให้ นักศึกษาสามารถนำความรู้ภาคทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้ คือ

(1) ความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ (Knowledge) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินการของหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ คือ การแบ่งลำดับขั้นองค์ความรู้ให้แก่ นักศึกษาในภาคทฤษฎีให้สอดคล้องกับจุดเน้นของการฝึกภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ของนักศึกษาตามช่วงชั้นปี กล่าวคือ นักศึกษาสังคมสงเคราะห์ในหลักสูตร 4 ปี จะต้องผ่านการฝึกภาคปฏิบัติงานจำนวนสามครั้งโดยเริ่มฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรกในภาคการศึกษา 3 ในระดับชั้นปีที่ 2, ฝึกภาคปฏิบัติครั้งที่สองในภาคการศึกษา 3 ในระดับชั้นปีที่ 3 และฝึกภาคปฏิบัติครั้งที่สามในภาคการศึกษา 2 ในระดับชั้นปีที่ 4 ก่อนการฝึกภาคปฏิบัตินักศึกษาต้องศึกษาให้ผ่านรายวิชาภาคบังคับซึ่งเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นให้มีความรู้ในศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานของการฝึกปฏิบัติงานในรายวิชานั้นๆ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจรวมทั้งทักษะในการประกอบวิชาชีพ ซึ่งผลการสนทนากลุ่มได้ข้อมูล ดังนี้

“...จากการเรียนวิชาในหลักสูตรคิดว่าเหมาะสมและดีแล้ว และรู้สึกได้ว่าการได้เข้าไปปฏิบัติงานฝึกทำให้เห็นภาพเรื่องของโรคที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและการป่วยทางจิตเวชได้ชัดเจนมากขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1

“...ความรู้ที่ได้จากการเรียนเรื่องโรคของเด็ก และการไปฝึกงานต่อทำให้รู้ว่า โรคที่เด็กเป็นมีมากกว่าที่เห็นหรือที่เคยเรียนมา การได้เห็นสิ่งที่เป็นจริง การได้ประยุกต์ใช้ความรู้นั้นทำให้รู้วิธีการช่วยเหลือได้ชัดเจนขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

“...ความรู้ที่ได้เรียนมาครอบคลุมในสิ่งที่ไปฝึกงานฝึกปฏิบัติเป็นส่วนที่ดีเนื่องจากการเห็นกลุ่มเป้าหมาย/เคสจริง ๆ ทำให้เราเข้าใจธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมาย และสามารถทำการช่วยเหลือ/ให้คำปรึกษาได้เข้าใจมากกว่าการอ่านทฤษฎีที่ไม่สามารถนึกภาพในขณะนั้นได้...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

“...การเรียนภาคทฤษฎีจะเรียนเฉพาะตามกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ไม่เข้าใจภาพที่แท้จริง แต่เมื่อได้ไปฝึกงานได้เจอเคสจริงทำให้เข้าใจปัญหาของเขาได้มากขึ้น เพราะว่าเคสจะมีลักษณะอาการที่แตกต่างไปจากที่ได้เรียนมา...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4

(2) ทักษะในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Skill) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินการของหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะพื้นฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ คือ ความสามารถของอาจารย์ภาคสนามที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ คือผู้ที่มีทักษะการทำงานด้านการแก้ไขและช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาทางสังคมที่มี

ความแตกต่างหลากหลายในปัจจุบันบุคคล และ ดำเนินการส่งเสริมด้านสวัสดิการสังคมเพื่อคุณภาพชีวิตให้สมบูรณ์ที่ครอบคลุมทั้งสี่มิติ ประกอบด้วย ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ดังนั้น อาจารย์ภาคสนามจึงเป็นผู้มีประสบการณ์และความสามารถในการดูแลผู้อื่นและมีความสามารถด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพเพื่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ นักศึกษาฝึกงานได้รับโอกาสในการสร้างเสริมความรู้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้ความรู้หรือทักษะเพิ่มเติม ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการแก้ปัญหาในการฝึกปฏิบัติงาน ผลที่เกิดกับนักศึกษา คือ การใช้ความรู้หลาย ๆ ด้านประกอบกันในการฝึกปฏิบัติงานทำให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์โดยตรง ช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเองด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพตามมาตรฐานการเรียนรู้อบรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อีกทั้ง เปิดโลกทัศน์ให้นักศึกษามีความเข้าใจที่กว้างขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะด้าน การฝึกปฏิบัติงานทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจ น่าตื่นเต้น นักศึกษาเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และมีความคิดสร้างสรรค์ ตระหนักถึงคุณค่าในการนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง สามารถเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความหมาย สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันอย่างไม่จำกัด โดยใช้องค์ความรู้จากอาจารย์นิเทศงานในคณะวิชา อาจารย์ภาคสนาม

และหน่วยฝึกประสบการณ์เป็นทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ ซึ่งผลการสนทนากลุ่มได้ข้อมูล ดังนี้

“...พี่ที่ทำงานให้โอกาสในการทำงานตัดสินนักศึกษาว่าเก่งหรือไม่เก่ง ช่วยสอนทำให้กล้าที่จะแสดงออก กล้าที่จะทำงานด้วยตัวเองมากขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1

“...สิ่งที่ได้เรียนรู้ในช่วงฝึกปฏิบัติงาน คือ การช่วยเหลือด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ช่วยเหลือเคลให้เข้าถึงสิทธิต่างๆที่เขาควรจะได้รับ ให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งอาจารย์ภาคสนามได้เติมเต็มให้โอกาสในการทบทวนความรู้และการนำมาประยุกต์ใช้ในการฝึกงาน...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4

“...การฝึกงานทำให้เราเข้าใจระบบการทำงาน ทำให้เข้าใจเคล เข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ในการดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดในสังคม และทำให้รู้สึกถึงคุณค่าของการช่วยเหลือให้เขาเห็นคุณค่าในตนเองเป็นคนดีของสังคม และไม่กระทำผิดซ้ำอีก...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6

“...การฝึกงานทำให้เข้าใจการทำงานสังคมสงเคราะห์มากขึ้น การฝึกในโรงพยาบาลทำให้เห็นกระบวนการทำงานครบถ้วนและเป็นระบบที่ดีตั้งแต่ขั้นตอนแรกจบจนกระบวนการ และการทำงานสังคมสงเคราะห์ที่โรงพยาบาลเป็นการทำงานสอดคล้องกับปรัชญาของสังคมสงเคราะห์ คือ help them to help themselves...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7

“...การฝึกงานที่โรงพยาบาลได้ความรู้เยอะมาก ได้ประสบการณ์ทำงานแบบเร็วและมีประสิทธิภาพ และได้ทำงานร่วมกับคนอื่นหลายหน่วยงาน...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8

“...รู้สึกว่าการฝึกงานทำให้เราเข้าใจผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยมากขึ้น เพราะได้คุยได้สัมผัสกับผู้ป่วย รับรู้ถึงความเป็นอยู่ที่แท้จริง...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

“...การฝึก 3 ทำให้เห็นกระบวนการทำงานและหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ได้ชัดเจน สอดคล้องกับปรัชญาของวิชาชีพ ทำให้นักศึกษาเข้าใจเรื่องของการเรียนภาคทฤษฎีและการทำงานของสังคมสงเคราะห์ได้ดี...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

“...การฝึกภาคปฏิบัติ 3 นักศึกษาได้มองตนเองว่า มีการพัฒนาตัวเองมากขึ้นจากการทำงานต่างๆ วิชาชีพสังคมสงเคราะห์เดิมที่คิดว่าน่าจะทำไม่ได้ เพราะให้คำปรึกษาไม่เก่ง แต่มุมมองเปลี่ยนไปเพราะพี่ที่ทำงานคอยสอนตลอดว่าต้องทำอะไร ทำแบบไหน แล้วเราก็ค่อยฝึกฝนสม่ำเสมอทำให้เก่งขึ้นพัฒนาขึ้นไปอีก...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

“...การฝึกงานทำให้รู้เทคนิคการทำงานสังคมสงเคราะห์ในหน่วยงานอื่นๆ ไม่ใช่รู้แค่การทำงานในหน่วยที่เราไปฝึก ในกลุ่มเพื่อนๆ ที่ไปฝึกด้วยกันได้มีการปรึกษากันเกี่ยวกับการฝึก เมื่อมีปัญหาที่มีปรึกษาอาจารย์ภาคสนามและอาจารย์ในคณะ...”

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการทำงานและได้เพิ่มความรู้อีกยิ่งขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

“...อาจารย์นิเทศงานในคณะและอาจารย์ภาคสนาม ได้ปฐมนิเทศและให้คำแนะนำตั้งแต่เรื่องการตรงต่อเวลา การสนใจต่องานที่ได้รับมอบหมาย และทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเป้าหมายและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหน่วยงานที่จะฝึกงาน ซึ่งทำให้มีความพร้อมในการฝึก 1,2,3 มากขึ้น นอกจากนี้อาจารย์ยังชี้แนวทางให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพิ่มเติมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีว่าการเรียนรู้ภายในห้องเรียน เพราะการฝึกภาคนั้นต้องใช้ความละเอียดรอบคอบในทุก ๆ เรื่อง เช่น การให้คำปรึกษา การให้คำแนะนำ การให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ รวมถึงความอ่อนน้อม/เข้มแข็ง เมื่อเรารู้หน้าที่ว่าต้องทำอะไรบ้างก็ทำให้เราได้เรียนรู้กับการฝึกมากขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

“...รู้สึกประทับใจเห็นถึงความทุ่มเทของอาจารย์ในการดูแลนักศึกษาในทุก ๆ เรื่อง ทั้งสถานที่พัก การปรับตัวให้เข้ากับหน่วยงาน ในด้วยการให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือแก่ case และที่สำคัญคือให้ความรู้ความทุ่มเทอาจารย์พร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้อย่างเต็มที่ให้กับนักศึกษา...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8

(3) ทักษะคติในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Attitude) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินการของหลักสูตรที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ คือรูปแบบการฝึกงานทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิถีการใช้ชีวิต วิธีการคิดและปรับปรุงการแสดงออกทางพฤติกรรม และมีวิธีการปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยกระบวนการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา พัฒนา จากอาจารย์ภาคสนามและอาจารย์นิเทศงานคณะวิชาได้ช่วยค้นหาศักยภาพในตนเองของนักศึกษาได้ดี ช่วยให้นักศึกษามีทัศนคติต่อโลกต่อชีวิตการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องเกิดความภูมิใจในตนเองเกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์และการช่วยเหลือผู้อื่นตามกระบวนการทางวิชาชีพ ซึ่งผลการสนทนากลุ่มได้ข้อมูล ดังนี้

“...การฝึกงานได้เติมเต็มมิติการเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพของเราได้มากขึ้น อย่างที่เพื่อนหลายคนสะท้อนมา คือ การฝึกงานทำให้รู้สึกตัวได้ว่าต้องทำอะไรกับเคลให้เหมาะสม เกิดจิตที่อยากจะช่วยเหลือ/เห็นใจผู้ตกทุกข์ได้ยาก ทำให้เริ่มมีจิตวิญญาณของการเป็นนักสังคมสงเคราะห์มากขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1

“...แต่ก่อนไม่ชอบทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ แต่หลังฝึกงานทำให้เราเห็นอีกมิติในเรื่องของจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในเรื่องของการให้การช่วยเหลือ

การการสนับสนุนทางด้านจิตใจ ทั้งเศสและ
ครอบครัว ที่ต้องช่วยกันเยียวยา...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

“...อาจารย์ภาคสนามจะทำให้รู้สึกได้ว่าเราต้อง
ดูแลเขาด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จริง ๆ อย่างเศส
ออสติก ที่ได้ดูแลเขาตลอด ในตอนนั้นคิดในใจว่า
หากเขาควรมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากกว่านี้จะช่วยเขา
ได้มาก ทำให้เกิดความรู้สึกว่าอยากช่วยเหลือเขาจริง
ๆ การฝึกงานเลยทำให้เข้าใจถึงการช่วยเหลือด้วยห
ใจความเป็นมนุษย์ได้...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

“...การฝึกงานทำให้เกิดความรับผิดชอบต่องาน
ที่ทำ เพราะถ้าขาดความรับผิดชอบจะไม่สามารถ
ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4

“...การฝึกงานชุมชน 2 เดือน ทำให้มีความ
อดทนเพราะต้องไปอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่ไม่คุ้นเคยสอง
เดือน ฝึกความอดทน การอยู่ร่วมกับคนอื่น การกิน
การอยู่ร่วมกับเพื่อนฝึกงานและคนในชุมชนด้วย
ความเข้าใจให้ได้...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

“...การฝึกชุมชนทำให้ทัศนคติในเรื่องของการมอง
คนเปลี่ยนไป เดิมทีนิสัยส่วนตัวชอบตัดสินคน แต่การ
มาฝึกปฏิบัติชุมชนครั้งนี้ ทำให้เราเปลี่ยนทัศนคติใหม่
ในเรื่องของการมองคน ไม่ตัดสินคน มองตามที่เป็นจริง
เพราะคนแต่ละคนแตกต่างกัน ทำให้คิดว่าสิ่งที่เรา
ควรทำ คือ การมองข้อดีของคน มองข้อดีของชุมชนที่
เราอยู่จะทำให้เรามีความสุขมากยิ่งขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6

“...การทำงานสังคมสงเคราะห์ต้องไม่ตัดสินคน
ในทันที เพราะถ้าเราตัดสินคนทันทีจะทำให้ไม่ทราบ
ข้อมูลเกี่ยวกับคนนั้นจริงๆ ทำให้เราสามารถนำเรื่อง
นี้มาใช้กับชีวิตจริงเราได้ด้วย เพราะเจอคนมากมาย
หลากหลายแบบ หลากหลายทัศนคติ เราต้องไม่
ตัดสินคนเลยทันที...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7

“...การฝึกงานทำให้ทัศนคติในการทำงานประจำ
เปลี่ยน จากเดิมไม่ชอบทำงานประจำเพราะไม่ชอบ
กลัวว่าตนเองจะทำได้ ไม่ได้ไม่ชอบคนที่ทำงาน ทำให้รู้
ว่านั่นเราคิดไปก่อนทำให้ภาพรวมของงานประจำ
เสียหาย แต่พอได้มาฝึกจึงรู้ว่ามันไม่ได้โหดร้าย มัน
ยังมีที่ได้อยู่ เรื่องที่ไม่ดีจะอยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่า...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8

อุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนใน
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต เพื่อให้
นักศึกษาสามารถนำความรู้ภาคทฤษฎีไปประยุกต์ใช้
ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้ คือ ปัจจัย
ภายในของนักศึกษาที่เกิดจากภาวะทางจิตใจที่ไม่
มั่นคงเนื่องจากไม่มีประสบการณ์ฝึกปฏิบัติงานจริง
มาก่อน รวมถึงเคยมีประสบการณ์ฝึกปฏิบัติงานด้าน
ลบมาก่อนทำให้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ในอนาคต
จึงส่งผลให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวล ความกลัว ท้อแท้
ซึ่งล้วนเป็นความรู้สึกเชิงลบและสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็น
ปัจจัยภายในตัวบุคคลที่ขัดขวางการพัฒนาตนเอง
ของนักศึกษา ซึ่งผลการสนทนากลุ่มได้ข้อมูล ดังนี้

“...ในช่วงก่อนขึ้นฝึกก็รู้สึกกังวลว่าจะต้องเจออะไรบ้าง ทั้งลักษณะการฝึกงานที่คิดว่าแตกต่างกับการเรียนในคณะ ทั้งกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานฝึก..”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

“...จากการฝึก 1 ตอนนั้นรู้สึกค่อนข้างหนักใจ เพราะไม่เคยทำงานมาก่อน ปรับตัวไม่ได้ ไม่เข้าใจการทำงานมาก่อนเลย ไม่รู้ว่าจะนำสิ่งที่เรียนมาเอาใช้ในการทำงานได้อย่างไร ทำให้กลัวในการฝึกงานว่าตนเองจะทำออกมาได้ไม่ดี ซึ่งในกลุ่มผู้กระทำผิด/ผู้ป่วยทางจิตเวช เป็นการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่ยากเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่เมื่อได้มาฝึก 3 ได้เกิดความมั่นใจในการให้การช่วยเหลือมากขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

“...ในช่วงก่อนฝึกก็รู้สึกกังวลว่าจะต้องเจออะไรบ้าง ทั้งลักษณะการฝึกงานที่คิดว่าแตกต่างกับการเรียนในคณะ ทั้งกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานฝึกด้วย...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

“...การฝึกก็เหมือนกับการไปทำงานจริง สิ่งทีกังวลอย่างแรก คือ เรื่องของการเดินทาง ต้องตื่นเช้ามาก บางครั้งตื่นเช้าแต่รถติดทำให้ไปทำงานสาย แต่ในเรื่องของการทำงาน คือ เราไม่สามารถปรับตัวได้ เพราะการทำงานครั้งแรก ความรู้ที่มีก็ไม่เยอะมากนัก ด้วยตัวเองเรียนไม่เก่งด้วยทำให้การทำงานของเราก่อนข้างไม่ราบรื่น เกิดความเครียดมากหลายๆ อย่าง...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4

“...คิดว่าตนเองน่าจะทำได้ เพราะให้คำปรึกษาไม่เก่ง...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7

“...ความรู้สึกต่อการฝึกงานทั้ง 3 ฝึก อันดับแรกคือรู้สึกเครียด/เหนื่อย แต่ในความเหนื่อยนั้นก็แฝงไปด้วยสิ่งที่มีประโยชน์หลายอย่าง รวมถึงความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาด้วยตนเอง และอาจารย์คอยแนะนำ/ให้คำปรึกษาเสมอในสิ่งที่เราทำไม่ถูกต้อง อาจารย์ก็จะคอยเตือนให้เราปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตัวตนให้ดีขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

แนวทางการพัฒนา ในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ภาคทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น คือ

- (1) ความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ (Knowledge) มีข้อเสนอแนะให้เติมเต็มองค์ความรู้ภาคทฤษฎีที่เกี่ยวกับการให้แนวคิดพื้นฐานในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย กลุ่ม และชุมชนที่เป็นแนวความคิดสมัยใหม่ เพราะกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างทางปัจเจกบุคคลและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการเพิ่มเติมองค์ความรู้ ควบคู่ไปกับการฝึกฝนทักษะเฉพาะทางที่จำเป็นในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ให้แก่นักศึกษาทุกคน เช่น ทักษะการให้

คำปรึกษาครอบครัว เป็นต้น ซึ่งผลการสนทนากลุ่ม
ได้ข้อมูล ดังนี้

“...เสนอให้วิชาที่เป็นวิชาหลักที่ต้องไปใช้ในการ
ทำงาน case work, group work, co/cd ควรมีการ
ฝึกปฏิบัติการกับสถานการณ์จริงบ้าง เพราะในการ
ปฏิบัติงานจริงจะได้มีแนวทางเบื้องต้นในการทำงาน
กับเคสที่ประสบปัญหา ซึ่งเราจะต้องดำเนินการ
ช่วยเหลือเฉพาะหน้า ซึ่งการผ่านการฝึกจะทำให้มี
ประสบการณ์และรู้วิธีการช่วยเหลือและส่งต่อการ
ช่วยเหลือได้ตามปัญหาและความต้องการของเขา...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1

“...การเตรียมความพร้อมก่อนการฝึก ควรเน้น
เรื่องของความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานและการทำงานใน
แต่ละฝ่ายงาน ซึ่งขณะที่เรียนจะไม่มีการสอนย้ำ
ประสบการณ์ในด้านนี้ โดยอาจจะมีการสอนปฏิบัติ
ในเรื่องของในเรื่องการปรับตัวและการวางตัวกับ
บุคลากรในหน่วยงาน การตรงต่อเวลา การใฝ่รู้ใน
งาน การใส่ใจในงานที่ได้รับมอบหมายที่เราต้องพบ
บ่อยในหน่วยงานก็จะเป็นประโยชน์กับการฝึกงาน
มากขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4

“...อยากให้มีประสบการณ์ในด้านการให้
คำปรึกษาครอบครัวของผู้กระทำผิดด้วย เพราะ
บางครั้งการฝึกงานให้คำปรึกษาผู้กระทำผิด ต้องคุย
กับครอบครัวให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข
พฤติกรรมของเขาด้วย แต่ในการเรียนเราไม่ได้ฝึกลง
มือปฏิบัติจริงทำให้เราไม่รู้แนวทางปฏิบัติ...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

(2) ทักษะในการปฏิบัติงานสังคม
สงเคราะห์ (Skill) มีข้อเสนอแนะ ให้ผู้สอนทำการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาได้พบกับ
ประสบการณ์การทำงานจริงจากหน่วยฝึกงาน
รวมถึงในกิจกรรมอื่นๆ ที่สามารถเปิดโอกาสให้
นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติบูรณาการในองค์ความรู้
เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติการ เพื่อให้นักศึกษาได้นำ
ความรู้ไปประยุกต์ใช้และทำการฝึกซ้ำๆ เพื่อให้เกิด
ทักษะ การทำซ้ำบ่อยๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่
นานและคงทน และสามารถสร้างความสัมพันธ์
เชื่อมโยง (Bond) ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง
ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากพฤติกรรมเดิมไปเป็น
พฤติกรรมใหม่ได้ โดยการตอบสนองสิ่งเร้าจาก
ผู้ใช้บริการ (Case) รวมถึงมีเพื่อนร่วมงานหรือ
อาจารย์ภาคสนองให้การดูแลจะทำให้ นักศึกษามี
แนวทางการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง
สามารถทำความเข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับทำงานสังคม
สงเคราะห์ได้ชัดเจนขึ้น โดยการตอบสนองที่ถูกต้อง
และมีผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือนี้จะทำให้เกิด
ความรู้สึกพึงพอใจและส่งผลทำให้นักศึกษาเกิด
กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการสนทนา
กลุ่มได้ข้อมูล ดังนี้

“...ในการให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษา
เคสจากการฝึกงานทุกฝ่ายในหน่วยงาน อาจารย์จะ
ช่วยนักศึกษาทุกอย่างจะไม่ปล่อยให้ให้ทำเองคน

เดียว ทำให้พวกเขาเกิดความมั่นใจในการทำงานสังคมสงเคราะห์และเข้าใจกระบวนการทำงานมากขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

“...ให้โอกาสฝึกแล้วฝึกอีกซ้ำๆ สม่ำเสมอ จนทำให้เรามีความมั่นใจมากขึ้น มีความกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น พอเราทำได้เรารู้สึกมีความสุขภาคภูมิใจในตนเองเยอะมาก ว่าคนอย่างเราก็ทำได้เหมือนกัน...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

“...ขึ้นขอบที่ได้เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนกับเพื่อนและอาจารย์ภาคสนาม เพราะทำให้เราได้รู้เทคนิคการทำงานสังคมสงเคราะห์ในหน่วยงานอื่น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6

“...เมื่อนักศึกษามีความกล้าที่จะทำงานมากขึ้น ทำให้กล้าที่จะเรียนรู้ทำหยาความสามารถของตัวเองในการทำงานที่ยากมากขึ้น เช่น การให้คำปรึกษาคบครอบครัว นักศึกษาจะรู้สึกยินดีที่ได้ฟังและช่วยเหลือผู้ป่วยและครอบครัวได้อย่างเต็มที่ เดิมความสามารถ ทำให้เกิดความมั่นใจและหาวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อที่จะช่วยเหลือให้เขาเหล่านั้นแก้ปัญหาที่เป็นให้เหลือน้อยที่สุด...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7

(3) ทักษะคติในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Attitude) มีข้อเสนอแนะ ให้มีการส่งเสริมสนับสนุนแก่นักศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการเพิ่มศักยภาพทางการศึกษาและเข้ารับการฝึกอบรมทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ในโอกาสต่างๆ เช่น การจัดโครงการศึกษาดูงาน,

กิจกรรมฝึกปฏิบัติการต่างๆ เพื่อสังคม, การเข้าร่วมกิจกรรมประชุมทางวิชาชีพในวาระต่างๆ, กิจกรรมการบริการความรู้ทางวิชาการต่างๆ เพื่อสังคม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกที่เชื่อมโยงได้ถึงคุณค่าทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ รวมถึงการเรียนรู้ได้เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม ได้ทั้งในเชิงบวก เชิงลบ และการเป็นกลาง เป็นการปลูกฝังความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นนั้นต้องใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และต้องอาศัยข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ มาประกอบการคิดและการตัดสินใจ ซึ่งผลการสนทนากลุ่มได้ข้อมูล ดังนี้

“...การฝึกงานช่วยเปลี่ยนความรู้สึกจากที่ไม่ชอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และไม่อยากทำอาชีพนี้ได้ เพราะการฝึกงานทำให้รู้สึกอยากจะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาสในสังคมอยากทำให้เขาสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

“...การได้ช่วยเหลือคนเป็นสิ่งที่ปลูกฝังทัศนคติให้อยากเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ และการฝึกนี้ยังช่วยให้เราได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ทั้งความรู้ที่ได้จากการฝึกและเทคนิคการทำงานในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ อีกด้วย...”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์

ในความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ ที่ได้จากการเรียนในหลักสูตรตลอดระยะเวลา 4 ปี นักศึกษามีความคิดเห็นว่า ครอบคลุมเหมาะสมแล้ว ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ และเมื่อได้เข้าไปฝึกปฏิบัติงาน 1, 2 และ 3 ทำให้เห็นภาพการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์มากขึ้น รวมทั้งได้เรียนรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติ ปัญหาต่างๆ โรคต่างๆ ของกลุ่มเป้าหมายตามกลุ่มสาขาวิชาเป็นอย่างดี รวมทั้งยังสร้างความเข้าใจกระบวนการ วิธีการ ทักษะและเทคนิคการทำงานสังคมสงเคราะห์ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานได้มากขึ้น ประกอบกับในขณะที่ฝึกปฏิบัติงานมีอาจารย์ภาคสนามได้ให้ความรู้ ทักษะและเทคนิคการปฏิบัติงานเพิ่มเติมในสิ่งที่นักศึกษาไม่เข้าใจ ร่วมกับอาจารย์ในคณะที่คอยสนับสนุนและให้คำแนะนำทางวิชาการตลอดเวลาจึงทำให้ได้ความรู้และประสบการณ์ในการทำงานสังคมสงเคราะห์มากขึ้น ทั้งนี้ในการฝึกแต่ละครั้งหลักสูตรยังมีการจัดประชุมสัมมนา/ปัจฉิมนิเทศ ทำให้นักศึกษาได้มีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานของแต่ละหน่วยงานร่วมกัน จึงทำให้ได้ความรู้จากการทำงานในหน่วยงานต่างๆ เพิ่มขึ้นในหลากหลายกลุ่มเป้าหมายอีกด้วย สำหรับข้อเสนอแนะในด้านความรู้ นักศึกษามองความคิดเห็นว่าวิชาที่เป็นวิชาหลักๆ ต้องไปใช้ในการทำงาน case work, group work, co/cd นั้นได้ความรู้อยู่แล้ว แต่อยากให้ฝึกกับสถานการณ์จริงบ้าง เพราะเมื่อไปเจอสถานการณ์จริงในการปฏิบัติงาน จะได้เข้าใจว่าจะดำเนินการ

ช่วยเหลือเฉพาะหน้าอย่างไร รวมทั้งความรู้ในด้านการให้คำปรึกษารอบครัวของผู้กระทำผิด

ทักษะในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

ด้านทักษะในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ นักศึกษามีความคิดเห็นว่า ได้ทักษะอย่างดีมากเมื่อไปฝึกครบทั้ง 3 ฝึกและสามารถปฏิบัติงานได้ทันทีหลังจากจบการศึกษา แต่การฝึกปฏิบัติงานครั้งแรก 1 และ 2 ที่มีความแตกต่างกันในบริบทของแหล่งฝึก นักศึกษาจะมีความกังวลเป็นอย่างมาก เพราะไม่เคยมีประสบการณ์การทำงานมาก่อน ทำให้ประหม่าไม่มีความมั่นใจในการฝึกปฏิบัติงาน จึงมีปัญหาเรื่องการปรับตัวกับการทำงาน ประกอบกับต้องไปฝึกปฏิบัติงานกับกลุ่มคนที่ มีปัญหาหลากหลาย ต้องทำกับปัญหาคน จึงมีความกลัวว่าจะทำไม่ได้ และกังวลจะจับประเด็นไม่ได้ว่าเรามีปัญหาอะไร ไม่รู้ว่าเอาที่เรียนมาทำงานได้อย่างไร และจะช่วยเหลือเขาได้อย่างไร ซึ่งในกลุ่มเป้าหมายที่ปัญหาซับซ้อน เช่น ผู้กระทำผิด และผู้ป่วยทางจิตเวช เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ทำงานด้วยยากเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ที่อาจจะแตกต่างจากการทำงานในวิชาชีพอื่นๆ โดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ได้วิชาที่เรียนมาอย่างน้อยอยู่ จึงอาจจะทำให้ไม่สามารถนำความรู้ที่เรียนมาประยุกต์ใช้ได้ แต่อาจารย์ภาคสนามและอาจารย์ในคณะก็พยายามมากที่สุดที่จะให้ได้เรียนรู้ทักษะการทำงานให้มากขึ้น แต่เมื่อได้ไปฝึกปฏิบัติงาน 3 ได้เรียนครบทุกวิชาและผ่านการฝึกปฏิบัติงานมาแล้ว ยิ่งทำให้มีความมั่นใจในการฝึกปฏิบัติงานในการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ประกอบกับอาจารย์ภาคสนามได้ให้โอกาสในการ

ปฏิบัติงานจริง เป็นกันเองกับนักศึกษาทำให้ไม่ต้องกังวลต่อการฝึกงาน นอกจากนี้ยังไม่ตัดสินคนว่าเก่งหรือไม่เก่ง แต่จะช่วยสอนอย่างเต็มใจและคอยแนะนำตลอดเวลา ทำให้นักศึกษามีความกล้าที่จะแสดงออก กล้าที่จะทำงานด้วยตัวเองมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ และสามารถฝึกงานได้ตามเป้าหมาย จึงทำให้สามารถเข้าใจทักษะและเทคนิคการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์อย่างรอบด้าน และเข้าใจถึงปรัชญาของสังคมสงเคราะห์ คือ " help them to help themselves" เป็นการช่วยเหลือให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้จริงๆ

ทัศนคติในการปฏิบัติงานสังคม

สงเคราะห์

ทัศนคติในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ นักศึกษามีความคิดเห็นว่า ในขณะที่เรียนยังไม่อิงกับบทบาทนักสังคมสงเคราะห์มากเท่าไร แต่เมื่อได้ไปฝึกปฏิบัติงานจริงเป็นสิ่งเติมเต็มมิติการเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพได้มากขึ้น ทำให้เราเห็นอีกมิติในเรื่องของจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในเรื่องของการให้การช่วยเหลือ ช่วยลดปัญหาที่เขาเป็นอยู่ จึงทำให้มีจิตที่อยากจะช่วยเหลือ เห็นใจผู้ตกทุกข์ได้ยาก ทำให้มีวิญญานของการเป็นนักสังคมสงเคราะห์มากขึ้น และคิดว่าต้องทำตัวอย่างไรให้เหมาะสม ที่แตกต่างจากเดิมไม่อยากจะเป็นักสังคมสงเคราะห์ รวมถึงการทำงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน ที่ทำงานในเชิงป้องกันปัญหา เช่น การรณรงค์ให้ความรู้ การทำโครงการเพื่อให้เข้าใจปัญหาต่างๆ และลดปัญหาที่

ชุมชนเผชิญอยู่ ทำให้เรารู้สึกว่าต้องดูแลเขาด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จริงๆ อยากรให้ทุกกลุ่มเป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากกว่านี้ การฝึกงานได้เปลี่ยนทัศนคติใหม่ในเรื่องของการมองคน การไม่ตัดสินคน เพราะมนุษย์ล้วนมีความแตกต่างกัน ดังนั้น มุมมองเรื่องทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการมีคุณค่าของมนุษย์ จึงเป็นพื้นฐานของการทำงานเพื่อผู้อื่น ลดอคติส่วนตน และเปิดมุมมองการรับรู้ในภาพกว้างได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านความรู้สังคมสงเคราะห์ การเรียนการสอนในวิชาที่เป็นทักษะ ควรสอนจากสถานการณ์จริงหรือจินตนาการได้เสมือนจริง เพื่อไปฝึกปฏิบัติงานสามารถเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้
2. ด้านทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ฝึก 1 และ 2 ควรเตรียมความพร้อมในเรื่องการปรับตัวกับการทำงานมากขึ้น เพื่อว่าเมื่อนักศึกษาลงไปฝึกในหน่วยงานจะได้ปฏิบัติตัวให้เหมาะสมได้
3. ด้านทัศนคติในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ หลักสูตรยังคงต้องใช้การพิจารณาหน่วยงานที่รับฝึก ที่เอื้อและให้โอกาสนักศึกษา ไม่ตีตรา ไม่แบ่งแยกสถาบันเพราะเป็นการสร้างทัศนคติในการเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพเป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2554). *คู่มือการถอดบทเรียน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2563, จาก <http://thainews.prd.go.th/management/15.html>
- พิสิฐ โองเจริญ. (2560). ถอดบทเรียน : การบริหารโครงการภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: บจก. ทูเกตอร์ เอ็ดดูเทนเนอร์.
- พัชรา วาณิชวดี. (2562). เทคนิคการเล่าเรื่อง: เครื่องมือสอนที่มีศักยภาพ. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 18(3) : 281-291.
- มารุต พัฒนาผล. (2562). *การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2563, จาก <https://www2.si.mahidol.ac.th/km/knowledgebase/definition/1977/>
- อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และจิรัชยา เจียวก๊ก. (2563). การถอดบทเรียนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในมนุษย์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(2) : 241-250.
- Garfield, S (2018). *Knowledge Management*. Retrieved December 1, 2020, from <https://stangarfield.medium.com/lessons-learned-process-dbc5743fb99b>

ผลกระทบจากการระบาด COVID-19 ต่อความยากจน บทบาทขององค์กรนานาชาติ และข้อเสนอในการขจัดความยากจนของประเทศไทย

กฤษฎา สุขพัฒน์*

บทคัดย่อ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาพื้นฐานสำคัญของนานาชาติ เป็นปัญหาที่อยู่คู่กับโลกของเรามาเนิ่นนาน ซึ่งมีสาเหตุมาจากองค์ประกอบหลายประการที่ซับซ้อนและเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน แม้ว่าโดยภาพรวมสถานการณ์ความยากจนในโลกมีแนวโน้มได้รับการแก้ไขปัญหาทำให้คนยากจนมีจำนวนลดลงตามลำดับ แต่การแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้ทำให้ความยากจนของประเทศไทยและของโลกย่ำแย่ลง ในปัจจุบันยังคงมีคนยากจนขั้นรุนแรงที่ทุกข์ยากอีกจำนวนมาก โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในโลก อาทิ โรคระบาดต่าง ๆ ความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงความขัดแย้งและภัยสงครามในภูมิภาคต่าง ๆ ยังคงเป็นประเด็นท้าทายและอาจทำให้ภาวะความยากจนเพิ่มขึ้นได้ การระบาดของ COVID-19 ในขณะนี้ได้สร้างบาดแผลและผลกระทบแก่ผู้คนมากมาย โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจที่ตกต่ำลง ด้านสังคมก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมเพิ่มขึ้น รวมถึงจะซ้ำเติมแก่ครัวเรือนยากจนและกลุ่มผู้เปราะบางต้องเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตมากขึ้น ดังนั้น จำเป็นที่ประเทศไทยและทุกประเทศจะต้องริเริ่มพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ แก้ปัญหาความยากจนให้ลดน้อยลง ซึ่งจำเป็นที่รัฐบาลของนานาชาติพร้อมกับองค์กรระหว่างประเทศ และทุกภาคส่วนจะต้องประสานความร่วมมือกัน เพื่อขจัดความยากจนให้หมดสิ้นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ.2030 ร่วมกันดำรงไว้ซึ่งมนุษยธรรม การมีสิทธิพื้นฐานและการมีคุณภาพชีวิตเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ความยากจน, โควิด-19, องค์กรนานาชาติ, การขจัดความยากจน, ประเทศไทย

* นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

The Impact of the COVID-19 outbreak on Poverty, Role of International Organizations, and Suggestion of Poverty Elimination in Thailand

Kritsada Sukkaphat

Abstract

Poverty is a fundamental issue of all nations. It has been occurring in our world for a long time. Poverty is caused by several complex elements. Even though there has been a tendency in the overall situation of poverty in the world to get the problem solved, the current COVID-19 pandemic is making Thailand and global poverty worse. The number of poor people in developing countries is declining due to changing situations, such as various epidemics, conflicts, and climate change. However, there are still many more severely poor people in distress in these countries. The said situation of change in the world remains a challenge and will increase poverty. The current COVID-19 outbreak has created wounds and impacts on people, especially in the economic downturn. On the social dimension, the increasing social inequalities are causing poor households and vulnerable people to face more difficulties in their lives. Therefore, it is imperative that each country urgently develops dimensions to mitigate the problems of poverty. Governments cooperate with international organizations, and all sectors to end poverty in pursuit of the 2030 United Nations Sustainable Development Goals and uphold fundamental rights and living quality that is truly compatible with human dignity.

Keywords: Poverty, COVID-19, International Organization, Poverty Elimination, Thailand

ความหมายของความยากจน

เนื่องจากความยากจนเป็นปัญหาของโลก องค์การระหว่างประเทศจึงให้ความหมายของความยากจนว่าหมายถึง การขาดแคลนที่อยู่อาศัย การขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข การขาดโอกาสทางการศึกษา การไม่มีงานทำ การไร้อำนาจ ตลอดจนตกอยู่ในความเสี่ยง และความหวาดกลัว คือ การปราศจากซึ่งทางเลือกและโอกาส รวมถึงการไม่มีเกียรติในความเป็นมนุษย์ การขาดความสามารถในการเข้าร่วมสังคม ไม่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ ไม่ได้เรียนหนังสือ เมื่อป่วยไม่สามารถไปโรงพยาบาล ไม่มีที่ดินสำหรับผลิตอาหาร ไม่มีงานให้ทำเพื่อเลี้ยงชีพ ไม่ปลอดภัย และถูกกีดกันทางสังคม อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่ดี ขาดการเข้าถึงน้ำสะอาดและสาธารณสุขที่ดี (United Nation, 2015) ในขณะที่หน่วยงานของประเทศไทยที่มีบทบาททางการวิจัยและแก้ปัญหาความยากจนให้คำนิยามว่า คือ ความขาดแคลนหรือความไม่พอเพียงกับการดำรงชีพตามความจำเป็นพื้นฐาน รวมถึงการขาดศักยภาพในการดำรงชีวิต เนื่องจากการขาดทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต การขาดความรู้ความสามารถ ขาดทางเลือก ขาดการรับรู้ข่าวสาร ไม่สามารถเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน ตลอดจนขาดการมีส่วนร่วมในการปกครอง สังคม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ความยากจนมิได้จำกัดเฉพาะคนที่ ชัดสนทางด้านเศรษฐกิจหรือรายได้เท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงความยากจนเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความขัดสนในหลายๆ ด้าน ที่มีผลทำให้ขาดศักยภาพในการดำรงชีวิต ทั้งขาดการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อย การขาดทรัพยากร ขาดที่ดินทำกิน หรือมีที่ดินแต่ไม่เพียงพอ

กับการใช้จ่ายในการดำรงชีวิต การขาดข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ในการประกอบอาชีพ การไม่สามารถเข้าถึงบริการภาครัฐ ซึ่งนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปว่า ความยากจนไม่ได้จำกัดหมายถึง ความขาดแคลนในด้านตัวเงิน รายได้ หรือทรัพยากรในการดำรงชีพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการขาดโอกาสและศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติต่างๆ อาทิ ด้านสาธารณสุข การศึกษา การเข้าถึงบริการและสิทธิขั้นพื้นฐานของชีวิต การขาดที่ดินหรือต้นทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งนำไปสู่ความไม่สามารถดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมตามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เส้นความยากจน (Poverty Line)

ธนาคารโลก กล่าวว่า ความยากจนมักถูกวัดจากระดับรายได้หรือระดับการบริโภคของบุคคล โดยจะถือว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีระดับรายได้หรือระดับการบริโภคต่ำกว่าระดับรายได้หรือระดับการบริโภคขั้นต่ำที่จะสามารถบริโภคสินค้าและบริการจำเป็นพื้นฐานได้ เรียกระดับรายได้หรือระดับการบริโภคขั้นต่ำดังกล่าวว่า “เส้นความยากจน” (Poverty Line) ธนาคารโลกใช้เส้นแบ่งกลุ่มความยากจนของประเทศที่ยากจนที่สุด เพื่อจะกำหนดเส้นความยากจนสากล (International Poverty Line) ซึ่งหมายถึง เกณฑ์ทางการเงินที่กำหนดโดยการแปลงเกณฑ์ความยากจนของทุกประเทศเป็นสกุลเงินดอลลาร์ คนที่อยู่ต่ำกว่าเกณฑ์นี้จะถือว่า อยู่

ในความยากจน ในอดีตเส้นความยากจนนานาชาติ อยู่ที่ 1 ดอลลาร์สหรัฐต่อวัน ต่อมาได้เพิ่มขึ้นเป็น 1.25 ดอลลาร์สหรัฐต่อวัน และในปี 2017 ปรับเปลี่ยนเป็น 1.90 ดอลลาร์สหรัฐต่อวัน (เงินไทย ประมาณวันละ 60 บาท) ดังนั้น คนที่มีรายได้หรือระดับรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนนานาชาติ ถือว่า เป็นคนจน

ส่วนเส้นความยากจนของประเทศ (National Poverty Line) เป็นเกณฑ์ที่กำหนดในประเทศนั้น ๆ เพื่อใช้แจกแจงคนจนและคนไม่จน โดย “คนจน” หมายถึง คนที่มีรายได้หรือค่าใช้จ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งเส้นความยากจนนี้คำนวณขึ้นมาเป็นตัวเงิน ที่สะท้อนต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าอุปโภคที่จำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำของการดำรงชีพ เส้นความยากจน (Poverty Line) ประกอบด้วยเส้นความยากจนด้านอาหาร (Food Poverty Line) และเส้นความยากจนที่ไม่ใช่อาหาร (Non Food Poverty Line) รวมกัน มีหน่วยเป็นบาท/คน/เดือน

สาเหตุสำคัญของความยากจนในระดับโลก

ปัญหาความยากจนในโลกเป็นวิกฤตสำคัญที่มีสาเหตุอันเป็นรากเหง้าของความยากจน ที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้อสัมพันธ์กันในหลายมิติ ซึ่งทำให้การขจัดปัญหาความยากจนไม่สามารถหมดไปจากภูมิภาคต่างๆ ของโลกได้ องค์การ Concern Worldwide (Concern Worldwide, 2020) ได้วิเคราะห์สาเหตุสำคัญของความยากจนในโลก สรุปสาระสำคัญคือ

1. การขาดแคลนน้ำสะอาดและอาหาร : การขาดแคลนน้ำสะอาดและอาหารเป็นต้นตอสำคัญของความยากจนขั้นรุนแรงในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล

2. การไม่มีงานทำ หรือมีรายได้ไม่เพียงพอ : การไม่มีงานทำเป็นสาเหตุของความยากจน อาจเกิดจากการไม่มีพื้นที่ประกอบอาชีพ พื้นที่ประสบปัญหาความแห้งแล้ง หรือดังเช่นในประเทศคองโก ที่ตกอยู่ในภาวะสงครามมาหลายปี

3. สงครามและความขัดแย้ง : การสู้รบและความขัดแย้งในประเทศต่างๆ มักมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความยากจนและความอดอยากของผู้คน เช่น ในประเทศซีเรีย เยเมน

4. ความไม่เท่าเทียมกัน : ความไม่เท่าเทียมกันในโลกมีหลายประเภท ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ สังคม ความไม่เท่าเทียมทางเพศ ความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีพ

5. ขาดการศึกษา : การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นหนทางไปสู่การประกอบอาชีพ มีอุปสรรคมากมายที่ทำให้เด็กจำนวนมากขาดการศึกษาที่มีคุณภาพ องค์การ UNESCO ประมาณการณ์ว่า 170 ล้านคนจะไม่สามารถยกระดับชีวิตจากความยากจนขั้นรุนแรงหากขาดการศึกษาที่มีคุณภาพ

6. Climate Change : ความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผลต่อความยากจนของผู้คนในโลก เนื่องด้วยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรม ผลกระทบของภูมิอากาศ ความแห้งแล้ง พายุถล่มมีผลต่อการประกอบอาชีพ ธนาคารโลกประเมินว่า

Climate Change จะมีอิทธิพลต่อปัญหาความยากจนของผู้คนมากกว่า 100 ล้านคนในอนาคต

7. การขาดโครงสร้างพื้นฐาน : โครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ถนน สะพาน ระบบไฟฟ้า ระบบประปา การติดต่อสื่อสาร ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การเดินทาง การเข้าถึงการทำงาน เพื่อมีรายได้และสามารถหลีกเลี่ยงจากความยากจน

8. ความสามารถที่จำกัดของรัฐบาล : การบริหารดูแลโครงการสวัสดิการสังคม อาทิ ด้านสุขภาพ การศึกษา สาธารณูปโภค มีผลต่อพลเมือง รัฐบาลที่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารปกครอง มีการคอร์รัปชัน ไม่สามารถสร้างความปลอดภัยแก่ประชาชน ย่อมเป็นสาเหตุของความยากจน

9. ขาดเงินทุนสำรอง : ผู้อยู่ในภาวะความยากจนไม่อาจฝ่าฟันอุปสรรคในชีวิต เมื่อประสบปัญหา อาทิ ความแห้งแล้ง ความขัดแย้ง หรือความเจ็บป่วย ดังเช่น ประเทศเอธิโอเปีย เมื่อประสบภาวะความแห้งแล้งอย่างรุนแรงซึ่งก่อให้เกิดวิกฤตความอดอยาก เมื่อขาดทุนสำรองทำให้ไม่อาจรับมือกับช่วงยากลำบากของชีวิตได้

ภาพรวมสถานการณ์ความยากจนระดับโลก

จากการประมาณการขององค์การสหประชาชาติ (United Nation, 2021) ในปี 2015 ประชากรโลก 10 เปอร์เซ็นต์หรือ 734 ล้านคนมีชีวิตอยู่ด้วยค่าครองชีพต่ำกว่า 1.90 ดอลลาร์ต่อวัน ในเอเชียตอนใต้และภูมิภาคซาราราของแอฟริกา คาดว่าจะมีความยากจนเพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยผู้ยากจนเพิ่มขึ้น 32 ล้านคนและ 26 ล้านคนตามลำดับที่ดำรงชีวิตด้วยค่าครองชีพต่ำกว่าเส้น

ความยากจนระหว่างประเทศ เนื่องด้วยโรคระบาดต่าง ๆ สัดส่วนจำนวนของผู้ใช้แรงงานทั่วโลกที่มีชีวิตยากจนขั้นรุนแรงลดลงครึ่งหนึ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจากร้อยละ 14.3 ในปี 2010 เป็นร้อยละ 7.1 ในปี 2019 และก่อนการระบาดของ COVID-19 ตามที่ได้คาดการณ์ไว้ว่าร้อยละ 6 ของประชากรโลกจะคงอยู่ในความยากจนขั้นรุนแรงในปี 2030 ทั่วโลกไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการขจัดความยากจนขององค์การสหประชาชาติ โดยผลกระทบจากการระบาดของ COVID-19 จะทำให้มีผู้ยากจนขั้นรุนแรงเพิ่มขึ้นอีกกว่า 70 ล้านคน (World Economic Forum, 2020) องค์การสหประชาชาติยังระบุว่า 1 ใน 5 ของเด็กยังดำรงชีวิตในความยากจนอย่างรุนแรง และผลของความยากจนและความขาดแคลนตั้งแต่ในวัยเด็กนี้ มีผลกระทบที่อาจส่งผลเมื่อเติบโตขึ้นตลอดชีวิต รวมถึงระบุว่าในปี 2016 ร้อยละ 55 ของประชากรโลกประมาณ 4 พันล้านคนยังคงไม่ได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบใด

วิกฤต COVID-19 มีผลต่อการต่อสู้กับความยากจนที่ผ่านมาหลายทศวรรษเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยใหม่ที่เผยแพร่โดย UNU World Institute for Development Economics Research ระบุว่า ผลกระทบจากการระบาดใหญ่ของ COVID-19 ทั่วโลกสามารถเพิ่มความยากจนทั่วโลกได้มากถึงครึ่งพันล้านคนหรือ 8% ของประชากรทั้งหมด นี่จะเป็นครั้งแรกที่ความยากจนเพิ่มขึ้นทั่วโลกในรอบ 30 ปีนับตั้งแต่ปี 1990

UNU-WDER กล่าวว่า ในปัจจุบันมีผู้คนมากกว่า 700 ล้านคนหรือร้อยละ 10 ของประชากร

โลกที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในความยากจนขั้นรุนแรงต้อง
ดิ้นรนเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของ
ชีวิต เช่น ด้านสุขภาพ การศึกษาและการเข้าถึงน้ำ
สะอาดและการสุขาภิบาล ผู้คนส่วนใหญ่ที่มีค่าครอง
ชีพต่ำกว่า 1.90 ดอลลาร์ต่อวันอาศัยอยู่ในภูมิภาค
ซารารของแอฟริกา ทั่วโลกอัตราความยากจนใน
พื้นที่ชนบทอยู่ที่ร้อยละ 17.2 ซึ่งสูงกว่าในเขตเมือง
มากกว่าสามเท่า

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ที่มีงานทำก็ไม่
สามารถรับประกันว่าจะมีชีวิตคุณภาพชีวิตที่ดี
ความจริงปรากฏว่า 8 เปอร์เซ็นต์ของผู้ที่มีงานทำทั่ว
โลกและครอบครัวของพวกเขายังคงอยู่ในความ
ยากจนขั้นรุนแรง ในปี 2018 เด็ก 1 ใน 5 คนต้อง
อยู่ในความยากจนขั้นรุนแรง การดูแลให้ความ
คุ้มครองทางสังคมสำหรับเด็ก ๆ และกลุ่มเปราะบาง
อื่น ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยลดความยากจน

งานวิจัยของ UNU-WIDER (2020) บ่งชี้ว่า
ประชากรโลกที่อยู่ใต้ความยากจนขั้นรุนแรงจะ
เพิ่มขึ้นเป็น 1.1 พันล้านคน ในช่วงที่โลกเผชิญกับ
การระบาดของ COVID-19 เป็นผู้ยากจนขั้นรุนแรงที่
มีรายได้เพียงวันละ 1.90 ดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ 60
บาท ซึ่งถือว่ามากที่สุดนับตั้งแต่ปี 2002 หรือ 18 ปี
ทำให้ประชากรที่เคยหลุดพ้นความยากจนกลับมาจน
อีกครั้ง

อาจกล่าวได้ว่าความหวังสำคัญของโลกใน
ขณะนี้อยู่ที่วงการวิทยาศาสตร์สายการแพทย์ที่ต้อง
เร่งพัฒนาวัคซีนและยารักษา COVID-19 ซึ่ง
สอดคล้องกับการมุ่งเน้นไปยังกระบวนการ
สาธารณสุขและความปลอดภัยในชีวิตมนุษย์ตลอด
ครึ่งปีที่ผ่านมา เวลาเดียวกันมิติด้านสังคมที่มีปัญหา

ต่าง ๆ สะสมต่อเนื่องมาก่อนการระบาด COVID-19
ดูเหมือนจะได้รับความสนใจน้อยลงหรือน้อยเกินไป
เมื่อเทียบกับผลกระทบในโลกของความเป็นจริง

งานวิจัยจำนวนมากไม่น้อยซึ่งตีพิมพ์ในช่วงที่
ผ่านมากล่าวถึงผลกระทบที่วิกฤตการระบาด
COVID-19 มีต่อความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ แต่
ผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัยชิ้นล่าสุดของ UNU-WIDER
ภายใต้ชื่อ 'Precarity and the pandemic' หรือ
'ความเปราะบางกับการระบาดใหญ่' สะท้อนถึง
ความสับสนในด้านเศรษฐกิจ การเลี้ยงชีพที่ผู้คนทั่ว
โลกจะต้องเผชิญและถือเป็นวิกฤตที่น่าหวงกังวลยิ่ง

ผู้วิจัยทำการศึกษาเปรียบเทียบ
สถานการณ์ด้านการเงินของประชากรโลกกับเส้น
ความยากจน 3 ระดับของธนาคารโลก ที่ตัวเลข
รายรับวันละ 1.90, 3.20 และ 5.50 ดอลลาร์สหรัฐฯ
หรือคิดเป็น 60, 100 และ 170 บาทตามลำดับ
ผู้วิจัยพบว่า หากคำนวณว่ารายได้ของประชากร
ลดลงในสัดส่วนร้อยละ 5, 10 และ 20 จากมาตรการ
ต่าง ๆ ที่รัฐบาลแต่ละประเทศปล่อยออกมาต่อสู้กับ
สถานการณ์ระบาด COVID-19 ตัวเลขคนจนใน
ระดับ 'ความยากจนขั้นรุนแรง' (Extreme Poverty)
ทั่วโลก หรือผู้ที่มีชีวิตอยู่ด้วยรายได้วันละ 60 บาท
จะเพิ่มขึ้นมากถึง 400 ล้านคน ขณะที่ประชากรโลก
อีก 500 ล้านคนจะตกไปอยู่ในสองระดับที่เหลือ

นอกจากนี้ ยังมีรายงานการวิจัยของ
ธนาคารโลก ซึ่งได้ผลการวิจัยที่ใกล้เคียงกับการวิจัย
ของ UNU-WIDER ซึ่งพบว่า สถานการณ์โรคระบาด
COVID-19 จะส่งผลให้มีคนยากจนเพิ่มขึ้น 40-60
ล้านคน ขณะที่คนที่ยากจนอยู่แล้วจะยิ่งยากจนมาก
ขึ้นไปอีก โดยระบุว่า ความพยายามตลอดหลายสิบปี

ที่ผ่านมาที่จะยุติความยากจนของธนาคารโลกและรัฐบาลนานาชาติ ซึ่งเริ่มเห็นผลชัดเจนในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาซึ่งยืนยันได้จากจำนวนคนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าวันละ 1.90 ดอลลาร์สหรัฐ (ราว 61 บาท) ลดลงเหลือ 10% หรือราว 734 ล้านคนในปี 2015 เมื่อเทียบกับช่วงปี 1990 ที่มีประชากรยากจนถึง 36% หรือราว 1,900 ล้านคน แต่เนื่องด้วยวิกฤตทั่วโลกของ COVID - 19 แนวโน้มทำให้การจัดกับความยากจนในช่วงหลายทศวรรษสูญเปล่า การระบาด COVID- 19 ส่งผลกระทบต่อคนยากจน ทำให้ตกงาน ขาดรายได้ และยังคงต้องแบกรับค่าใช้จ่ายสินค้าที่แพงขึ้น อีกทั้งทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นในระบบสาธารณสุขและการศึกษา

รายงานของธนาคารโลก ประเมินว่าในปี 2020 จะมีประชากรราว 40-60 ล้านคนทั่วโลกเข้าข่ายคนยากจน เพราะ COVID-19 โดยความรุนแรงจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับภาวะทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น สัดส่วนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่า 3.20 ดอลลาร์สหรัฐ/วัน (ราว 104 บาท) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นถึง 23% หรือจาก 40 ล้านคนมาอยู่ที่ 150 ล้านคน และสัดส่วนของประชากรที่มีรายได้น้อยกว่า 5.50 ดอลลาร์สหรัฐ/วัน (ราว 178 บาท) จะเพิ่มขึ้น 42% หรือจาก 70 ล้านคน มาอยู่ที่ 180 ล้านคน และในอีก 6 เดือนต่อมา ธนาคารโลกได้เปิดเผยผลการศึกษาพบว่า COVID-19 อาจทำให้ประชากรทั่วโลกราว 100 ล้านคนตกอยู่ในสถานะยากจนขั้นรุนแรง (Extreme Poverty) เนื่องจากการระบาดของ COVID-19 ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศทั่วโลกต้องออกมาตรการล็อกดาวน์ จน

ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมเสียหายเพิ่มมากขึ้น

ความยากจนในประเทศไทย

ปัญหาความยากจนในสังคมไทยถือเป็นปัญหาที่เรื้อรังมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังไม่มีวิธีการใด ๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนได้อย่างยั่งยืน ความยากจนเป็นปัญหาที่มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ (ชนพล สราวุฒิจิตร, 2558)

1. สาเหตุภายในตัวบุคคล ได้แก่ การขาดต้นทุนการผลิต ขาดที่ทำกิน ต้นทุนการผลิตมีราคาสูง ความเจ็บป่วยหรือพิการ การขาดความรู้ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ การขาดศีลธรรมและคุณธรรม ติดอบายมุข ยาเสพติด การว่างงาน ค่าแรงงานต่ำ การถูกเอาเปรียบ การเป็นหนี้ทั้งในและนอกระบบ เป็นต้น

2. สาเหตุภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ การกระจายอำนาจที่ไม่เท่าเทียม นโยบายที่ไม่ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ระบบบริหารงานภาครัฐที่ด้อยประสิทธิภาพ ความล่าช้า ความด้อยประสิทธิภาพ โครงสร้างภาษีที่ไม่เป็นธรรม การจัดสรรงบประมาณที่เหลื่อมล้ำ การให้ความสำคัญกับระบบทุนนิยม เป็นต้น

ภาพรวมสถานการณ์ความยากจนในประเทศไทย

รายงานสถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำในปี พ.ศ. 2562 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) พบว่า สัดส่วนคนยากจนลดลงจากร้อยละ 9.85 ใน

ปี 2561 มาอยู่ที่ร้อยละ 6.24 ในปี 2562 หรือมีคน
จนจำนวน 4.3 ล้านคน ลดลงจาก 6.7 ล้านคนในปี
ก่อนหน้า

นอกจากนี้ คริวเรือนยากจนมีรายได้เฉลี่ย
เพิ่มขึ้นเป็น 3,016 บาทต่อคนต่อเดือน จาก 2,823
บาทต่อคนต่อเดือนในปี 2560 คิดเป็นอัตราการ
ขยายตัวร้อยละ 6.81 สูงกว่าอัตราการขยายตัวของ
รายได้เฉลี่ยทั่วประเทศ สะท้อนให้เห็นว่า
ผลประโยชน์ตกกับคนยากจนมากขึ้น โดยมีประเด็น
ความยากจนที่น่าสนใจดังนี้

□ ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการแก้ไขปัญหา
ความยากจนที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12
ซึ่งมีเป้าหมายให้สัดส่วนประชากรที่อยู่ใต้เส้นความ
ยากจนลดลงเหลือร้อยละ 6.5 โดยสัดส่วนคนจนปี
2562 เท่ากับร้อยละ 6.2 ซึ่งให้เห็นถึงการประสบ
ผลสำเร็จในการลดความยากจน

□ แม้ว่าคนยากจนจะลดลง แต่ยังมีคนเกือบ
จนอยู่มาก โดยในปี 2562 มีคนเกือบจนทั้งสิ้น 5.4
ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.79 ของ
ประชากรทั้งหมด ถึงแม้ว่าจะลดลงจากปีก่อน แต่ยัง
ต้องเฝ้าระวังและมีมาตรการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง
เนื่องจากคนเกือบจนมีโอกาสเสี่ยงที่จะเป็นคนจนได้
ง่าย

□ ภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนมากที่สุด 3 อันดับ
คือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ
ตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด พบว่า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดาก ปัตตานี นราธิวาส เป็น
จังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุด

□ คนจนส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ ทำงานใน
ภาคเกษตรกรรม อาศัยอยู่ในครัวเรือนใหญ่ ทำให้มี

รายได้น้อย และส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบ ซึ่ง
ไม่ได้รับการดูแลภายใต้กฎหมายการคุ้มครอง
แรงงาน ทำให้โอกาสการเข้าถึงสวัสดิการจำกัด

□ ความยากจนหลายมิติ (Multi-
dimensional Poverty Index: MPI) ในภาพรวมมี
แนวโน้มลดลง โดยมิติด้านความเป็นอยู่เป็นปัญหา
มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความมั่นคงทางการเงิน
การใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ และการศึกษา
ตามลำดับ

□ เมื่อพิจารณาตามภูมิภาค พบว่า ภาคใต้มีค่า
ดัชนีความยากจนหลายมิติสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเมื่อพิจารณาตามเขต
การปกครอง พบว่า ค่าความยากจนหลายมิติในเขต
เทศบาลต่ำกว่านอกเขตเทศบาล

□ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแนวโน้มของความยากจน
ในระหว่างปี 2541-ถึงปัจจุบัน สัดส่วนและจำนวน
คนจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากจำนวนคน
ยากจน 25.8 ล้านคนหรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ
38.63 ในปี 2541 ลดลงเหลือ 11.6 ล้านคน หรือ
ร้อยละ 17.88 ในปี 2552 และลดลงเหลือ 4.3 ล้าน
คน หรือร้อยละ 6.24 ในปี 2562

จากการวิเคราะห์กลุ่มคนยากจนในระยะ
หลัง พบว่า คริวเรือนยากจน 1 ใน 3 เป็นผู้ไม่
ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ (Economically
Inactive Household) มีการพึ่งพิงสูงโดยมีเด็กและ
ผู้สูงอายุจำนวนมากในครัวเรือน และจบการศึกษา
ในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า (คนจนร้อยละ
79.18 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า)
อีกทั้งผู้มีงานทำที่ยากจนส่วนใหญ่ทำงานในภาค
การเกษตรซึ่งมีรายได้น้อย สะท้อนให้เห็นว่า

ครัวเรือนยากจนมีความสามารถในการสร้างรายได้ได้น้อย

การปรับตัวลดลงของคนจนในปี 2562 สาเหตุสำคัญเกิดจากการขยายความครอบคลุมมาตรการช่วยเหลือของภาครัฐในปี 2562 โดยเฉพาะโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือคนจนกลุ่มผู้มีรายได้น้อยโดยตรง โดยในปี 2562 มีผู้ที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวนทั้งหมด 14.5 ล้านคน เพิ่มขึ้นมาจากปี 2561 ที่มี 11.4 ล้านคน

ธนาคารโลกวิเคราะห์ความยากจนและแนวโน้มความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย

ธนาคารโลก ได้วิเคราะห์ความยากจนและแนวโน้มความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยจากสถิติอย่างเป็นทางการของภาครัฐ พบว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการลดความยากจนตลอดช่วง 30 ปีที่ผ่านมา จากเมื่อปี 2531 ที่มีสัดส่วนคนยากจนมากกว่าร้อยละ 65 เป็นต่ำกว่าร้อยละ 10 ในปี 2561 อย่างไรก็ตาม การเติบโตของรายได้ครัวเรือนและการบริโภคได้หยุดชะงักลงทั่วประเทศตลอดหลายปีที่ผ่านมาส่งผลให้ความก้าวหน้าในการลดความยากจนของประเทศไทยถดถอยลง พร้อมกับจำนวนประชากรยากจนที่เพิ่มขึ้น

ระหว่างปี 2558- 2561 อัตราความยากจนของประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.2 เป็นร้อยละ 9.8 อีกทั้งจำนวนประชากรที่อยู่ในภาวะยากจนเพิ่มขึ้นจาก 4,850,000 คนเป็นมากกว่า 6,700,000 คน ความยากจนที่เพิ่มขึ้นในปี 2561 นี้ กระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาคใน 61 จังหวัดจาก 77

จังหวัดทั่วประเทศ จำนวนประชากรที่ยากจนในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นกว่าครึ่งล้านคนในแต่ละภาค ในขณะที่อัตราความยากจนในพื้นที่ขัดแย้งสามจังหวัดชายแดนใต้สูงที่สุดเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2560

ธนาคารโลกยังวิเคราะห์ว่า ความยากจนที่เพิ่มขึ้นเร็ว ๆ นี้เกิดขึ้นพร้อมกับความท้าทายทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นใหม่และเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจไทย ช่วงสองสามปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยมีอัตราการเติบโตต่ำกว่าประเทศกำลังพัฒนาที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่อื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มีอัตราการเติบโตต่ำที่สุดในภูมิภาคนี้ คือ ร้อยละ 2.7 ในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2562 นอกจากนี้ ภาวะภัยแล้งได้เริ่มส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มที่ยากจนที่สุดอยู่แล้ว

ขณะที่ประเทศไทยมีตัวชี้วัดระดับสากลด้านภาวะความเป็นอยู่ที่ดีในระดับที่ดี เช่น การเข้าเรียนของเด็กปฐมวัย การมีน้ำใช้ สุขาภิบาล และการมีไฟฟ้าใช้ดีกว่าประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน อีกทั้งอัตราความยากจนระดับรุนแรงของประเทศไทยที่ใช้มาตรฐานสากลเป็นตัววัด คือจำนวนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่า 1.90 เหรียญสหรัฐต่อวัน มีเพียงร้อยละ 0.03 แต่อย่างไรก็ดี ความเหลื่อมล้ำยังคงเป็นประเด็นสำคัญของประเทศไทย ความมั่งคั่งยังคงไม่อาจกระจายอย่างทั่วถึงไปสู่ประชากรที่มีรายได้ต่ำที่สุดร้อยละ 40 เท่าที่ควร

เวลาเดียวกันการระบาดของ COVID-19 ที่แพร่กระจายทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยทำให้

เศรษฐกิจไทยตกต่ำลง ธนาคารกสิกรไทย คาดการณ์ว่า ในช่วงครึ่งแรกของปี 2563 เศรษฐกิจไทยจะเข้าสู่ภาวะถดถอย โดยคาดว่าเศรษฐกิจไทยทั้งปี 2563 จะขยายตัวเพียง 0.5% และจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยดังนี้

1) รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ (11.9% ของจีดีพี) คาดว่าจะลดลง 21.2% ทั้งปี 2020 โดยจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติจะหายไป 8.3 ล้านคน ทั้งนี้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ผ่านด่านสุวรรณภูมิหดตัวถึง 24.2% แม้เป็นฤดูกาลท่องเที่ยว

2) การส่งออกสินค้าของไทย เนื่องจากอุปสงค์ต่างประเทศชะลอลง ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกโดยเฉพาะ อุตสาหกรรมยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ พลาสติก และเครื่องจักรไฟฟ้ามากที่สุด

3) การผลิตและการลงทุน โดยเฉพาะกลุ่มที่พึ่งพิงวัตถุดิบจากจีน เนื่องจากจีนปิดเมือง โดย ณ สิ้นเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ข้อมูลจาก Baidu Migration Index ซึ่งว่ามีเพียง 38.9% ของแรงงานจีนเท่านั้นที่กลับเข้าทำงานในเมืองหลัก ทำให้อุตสาหกรรมไทยที่ใช้วัตถุดิบจากจีนมีแนวโน้มขาดแคลนวัตถุดิบสำหรับการผลิต

4) การใช้จ่ายครัวเรือนมีแนวโน้มอ่อนแอลง โดยคาดว่าประชาชนบางส่วนจะลดการใช้จ่าย นอกบ้านและจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลง เนื่องจากกังวลต่อการแพร่ระบาด รวมทั้งการผลิต และการลงทุนที่หยุดลง จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของแรงงานให้ลดลงตามไปด้วย

5) นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจและการเร่งเบิกจ่ายลงทุนของรัฐช่วยเศรษฐกิจได้เพียงบางส่วน

งบประมาณรายจ่ายปี 2563 ที่ล่าช้าทำให้งบลงทุนภาครัฐเบิกจ่ายได้น้อยจนถึงกลาง ไตรมาสที่ 2 แม้ราชกิจจานุเบกษาได้ประกาศใช้ พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี 2563 แต่ประเมินว่างบประมาณลงทุนจะเบิกจ่ายปริมาณมากตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม โดยอ้างอิงการเบิกจ่ายงบลงทุนของภาครัฐในช่วงปีงบประมาณ 2558 - 2562 ที่อัตราเบิกจ่ายสะสมในช่วง 2 เดือนของการใช้งบประมาณที่คิดเป็นเพียง 7.2% ของวงเงินงบประมาณ และการเบิกจ่ายจะเร่งตัวในเดือนที่ 3 เป็นต้นไป แผนกระตุ้นเศรษฐกิจมูลค่า 1 แสนล้านบาทจะสนับสนุนเศรษฐกิจได้เพียงบางส่วน ดังนั้น เศรษฐกิจไทยโดยรวมจะยังถูกกดดันจากการระบาดของ COVID-19 และการหดตัวของ การส่งออกที่ส่งผลให้การจ้างงานในอุตสาหกรรมบริการและอุตสาหกรรมการผลิตยังคงอ่อนแอต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ธนาคารโลก ยังได้คาดการณ์ว่าการระบาดของ COVID-19 จะทำให้คนไทยกว่า 1 ล้านคนสูญเสียความยากจน (The Bangkok Insight, 2564) จากรายงานของธนาคารโลกผ่าน “รายงานตามติดเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก” ภายได้หัวข้อเรื่อง “การฟื้นตัวที่ไม่เท่ากัน” (ธนาคารโลก ประเทศไทย, 2564) ธนาคารโลกประจำประเทศไทยประเมินว่า แนวโน้มเศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยได้ปรับลดประมาณการการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยปี 2564 อยู่ที่ 3.4% ลดลงจากเดิมที่คาดว่าจะเติบโตได้ถึง 4% และคาดว่าจะกลับมาฟื้นตัวได้เต็มศักยภาพเหมือนก่อนการระบาด COVID-19 ในปี 2565 ในอัตราการเติบโตที่ 4.7% ซึ่งปัจจัยสำคัญคือ การบริหารจัดการเรื่อง

วัคซีน COVID-19 ที่มีแผนกระจายแก่ประชาชน 50-60% ของประเทศภายในปีนี้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อภาคการท่องเที่ยวให้กลับเข้ามา โดยเบื้องต้นธนาคารโลก ประเมินว่าปี 2564 จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาประเทศไทยประมาณ 4-5 ล้านคน

นอกจากนั้น ธนาคารโลกยังประมาณการณ่ว่าหลังสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ความเหลื่อมล้ำและความยากจนในประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นประมาณ 1 ล้านคนจากประมาณการเดิม ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ความยากจนไม่ลดลงในรอบ 20 ปี สำหรับกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือ กลุ่มคนยากจนและธุรกิจขนาดเล็ก (SMEs) เนื่องจากเข้าถึงบริการทางสังคมได้ไม่เท่าเทียมกัน

การร่วมแก้ปัญหาความยากจนขององค์กรนานาชาติ

ในระดับโลก มีองค์กรนานาชาติจำนวนมากที่มุ่งเน้นการจัดปัญหาความยากจนในประเทศที่มีปัญหาความยากจนในระดับรุนแรงซึ่งอยู่ในทวีปแอฟริกา 3 ประเทศ คือ คองโก เอธิโอเปีย และไนจีเรีย และในทวีปเอเชีย 2 ประเทศ คือ อินเดีย และบังกลาเทศ ในบทความนี้นำเสนอองค์กรนานาชาติ 5 องค์กรดังนี้

1. องค์กรสหประชาชาติ องค์กรสหประชาชาติเป็นองค์กรที่ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 193 ประเทศ ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และหลักการที่มีอยู่ในกฎบัตรของสหประชาชาติเพื่อร่วมกันเสริมสร้างพัฒนาประชาคมโลกแก้ปัญหาที่ประสบและค้นหาแนวทางแก้ไขร่วมกันเพื่อเป็นประโยชน์ต่อนานาชาติ โดยองค์การ

สหประชาชาติดำเนินงาน ประสานงานกับกองทุนโครงการต่าง ๆ หน่วยงานอื่น ๆ ของระบบสหประชาชาติ ภารกิจขององค์การสหประชาชาติครอบคลุม 5 ประเด็นหลัก คือ

1) รักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ (Maintain International Peace and Security)

2) ปกป้องสิทธิมนุษยชน (Protect Human Rights)

3) ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (Deliver Humanitarian Aid)

4) สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนและการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศ (Support Sustainable Development and Climate Action)

5) ยึดถือกฎหมายระหว่างประเทศ (Uphold International Law)

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ สมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ได้ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน ภายใต้การดูแลสนับสนุน ติดตามของ the UN Department of

Economic and Social Affairs (UN DESA) ซึ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี (2558 - 2573) ซึ่งเป็นเสมือนพิมพ์เขียวในการพัฒนาชาติของนานาประเทศ ประกอบด้วย 17 เป้าหมายหลักที่สอดคล้องกับ หลักสิทธิมนุษยชน โดยมีเป้าหมายประการแรกที่สำคัญ คือ การขจัดความยากจน โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมายประกอบด้วย

เป้าหมายที่ 1: ขจัดความยากจน

เป้าหมายที่ 2: ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการสำหรับทุกคนในทุกวัย

เป้าหมายที่ 3: สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย

เป้าหมายที่ 4: สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมายที่ 5: บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง

เป้าหมายที่ 6: สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 7: สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืนในราคาที่ย่อมเยา

เป้าหมายที่ 8: ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุมและยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 9: สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายที่ 10: ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ 11: ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิต้านทานและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 12: สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13: เร่งต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ 14: อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 15: ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้ อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียมลพิษทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ 16: ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบและครอบคลุมในทุกระดับ

เป้าหมายที่ 17: เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมายนี้ ประกอบไปด้วย 169 เป้าหมายย่อย

(SDG Targets) ที่มีความเป็นสากลเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกัน และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ได้แก่

1) **การพัฒนาคน (People)** ให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

2) **สิ่งแวดล้อม (Planet)** ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป

3) **เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity)** ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ

4) **สันติภาพและความยุติธรรม (Peace)** ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก

5) **ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)** ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมาย 5 ประการในการขจัดความยากจนขององค์การสหประชาชาติ

1) ภายในปี 2030 ขจัดความยากจนขั้นรุนแรงของประชาชนในทุกพื้นที่ให้หมดไป ซึ่งปัจจุบันความยากจนวัดจากคนที่มีความใช้จ่ายดำรงชีพรายวันต่ำกว่า 1.90 ดอลลาร์ต่อวัน

2) ภายในปี 2030 ลดสัดส่วน ชาย หญิง และเด็ก ในทุกช่วงวัยที่อยู่ภายใต้ความยากจนในทุกมิติ

ตามนิยามของแต่ละประเทศ ให้ลดลงอย่างน้อยครึ่งหนึ่ง

3) ภายในปี 2030 ดำเนินการให้ทุกคนมีระบบและมาตรการคุ้มครองทางสังคมระดับประเทศที่เหมาะสม ซึ่งรวมถึงฐานการคุ้มครองทางสังคม (floors) โดยให้ครอบคลุมกลุ่มประชากรยากจนและกลุ่มเปราะบางให้มากที่สุด

4) ภายในปี 2030 สร้างหลักประกันว่าชายและหญิงทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่ยากจนและเปราะบาง มีสิทธิเท่าเทียมกันในทรัพยากรทางเศรษฐกิจ รวมถึงการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน การเป็นเจ้าของและมีสิทธิในที่ดินและทรัพย์สินในรูปแบบอื่น มรดกทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีใหม่ที่เหมาะสม และบริการทางการเงิน ซึ่งรวมถึงระบบการเงินระดับฐานราก (microfinance)

5) ภายในปี 2030 สร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้ที่ยากจนและอยู่ในสถานการณ์เปราะบาง รวมทั้งลดความเสี่ยงและความล่อแหลมต่อภาวะสภาพอากาศผันผวนรุนแรง การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ

2. **ธนาคารโลก (World Bank)** เป็นองค์กรสำคัญระหว่างประเทศ ประกอบด้วย 5 สถาบันสำคัญที่ทำงานร่วมกันเพื่อมุ่งขจัดความยากจน ส่งเสริมความเจริญมั่นคง และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่นานาชาติ ธนาคารโลกถือเป็นแหล่งเงินทุนและความรู้ที่สำคัญสำหรับนานาชาติ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและความช่วยเหลือทางเทคนิค การแบ่งปันให้ความรู้และนวัตกรรมใหม่สำหรับพัฒนาประเทศและ

แก้ปัญหาความจน โดยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2490 ธนาคารโลกได้ให้ทุนสนับสนุนโครงการพัฒนากว่า 12,000 โครงการ การให้ความช่วยเหลือผ่านการให้เงินทุนแก่โครงการพัฒนาทั่วโลก การช่วยเหลือเงินกู้แบบปลอดดอกเบี้ยและเงินช่วยเหลือ

ธนาคารโลกมี 3 แนวทางสำคัญในการทำงานร่วมกับนานาชาติเพื่อขจัดความยากจนและเพิ่มศักยภาพให้กับคนที่ยากจนที่สุด โดยมีภารกิจหลักคือ

1) การช่วยสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้คน

2) การลงทุนในคน หรือ การเสริมสร้างทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง (Human Capital)

3) ความสามารถต่อสู้กับภาวะวิกฤต และภัยคุกคามต่าง ๆ อาทิ Climate Change สงคราม ความขัดแย้ง โรคระบาด ภัยธรรมชาติต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและสันติภาพในภูมิภาค

4) โดยเฉพาะในช่วงวิกฤต COVID-19 ธนาคารโลกมุ่งเน้นไปที่ผู้ยากจนและกลุ่มเสี่ยงที่สุด รวมถึงบรรดาผู้ลี้ภัย การสนับสนุนภัยคุกคามที่เกิดจาก COVID-19 และการเสริมสร้างระบบระดับชาติด้านสาธารณสุข โดยในขณะนี้ 1 ใน 3 ของโครงการของธนาคารโลกมุ่งไปที่การต่อสู้กับโรคระบาดและผู้ที่ได้รับผลกระทบ

3. Oxfam International เป็นองค์กรระดับนานาชาติที่ทำงานเพื่อมุ่งยุติความยากจน การทำงานร่วมกับพันธมิตร โดยผสมผสานระหว่างกลยุทธ์และนวัตกรรมที่ใช้ได้จริงเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาการศึกษา การรณรงค์ การสนับสนุนและ

ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในภัยพิบัติและความขัดแย้ง ตั้งแต่สุขาภิบาลและน้ำสะอาดไปจนถึงการให้การศึกษาแก่เด็กให้เข้าโรงเรียนมากขึ้น โดยร่วมมือเป็นสมาพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งประกอบด้วย 19 องค์กรที่ทำงานร่วมกันกับชุมชนท้องถิ่นใน 90 ประเทศ นอกจากช่วยสร้างคุณภาพชีวิต ยังมุ่งทำงานเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขที่เป็นนวัตกรรมและเป็นประโยชน์สำหรับผู้คนเพื่อยุติความยากจน รวมถึงการต่อสู้ด้านสิทธิมนุษยชน ความไม่เท่าเทียมที่ทำให้ผู้คนตกอยู่ในความยากจน และความอยุติธรรม องค์กร Oxfam International ทำงานกับผู้คนกว่า 22.3 ล้านคนทั่วโลก สรุปภารกิจหลักคือ

1) จัดให้มีน้ำสะอาดและเรื่องสุขอนามัย

2) โครงการสนับสนุนการขาดแคลนอาหาร

3) การบรรเทาทุกข์ผู้เดือดร้อนจากภาวะสงครามและภัยพิบัติ

4) ส่งเสริมความเท่าเทียมกันของชายและหญิง และการเข้าถึงบริการที่สำคัญต่าง ๆ

4. The Organization for Poverty Alleviation and Development (OPAD)

องค์กรเพื่อการบรรเทาความยากจนและการพัฒนา เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศที่ทำงานเพื่อให้การบรรเทาความยากจน โดยการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การพัฒนาที่ยั่งยืนรวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ วิสัยทัศน์ของ OPAD คือ ปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพของคนทุกคน โดยถือว่าพวกเขาเป็นทรัพยากรไม่ใช่เหยื่อ ในปัจจุบัน OPAD ดำเนินโครงการต่าง ๆ ในประเทศ

กำลังพัฒนา กว่า 40 ประเทศ เพื่อจัดความยากจน โดยใช้เครื่องมือที่สำคัญ คือ การให้ศึกษาอบรม การพัฒนาเศรษฐกิจ การส่งเสริมสุขภาพและการกระจายรายได้ นอกจากนี้ยังสนับสนุนสิทธิที่เท่าเทียมกันในทรัพยากรทางเศรษฐกิจระหว่างชายและหญิง และทำงานร่วมกับผู้ผลิตอาหารรายย่อย เช่น กลุ่มเกษตรกรสตรีชนพื้นเมืองเพื่อสร้างรายได้และสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ยังสนับสนุนท้องถิ่นต่างๆ ในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในประเทศยากจน และสนับสนุนกฎหมายระหว่างประเทศที่ปกป้องคุณค่าด้านมนุษยธรรมในวัฒนธรรมต่าง ๆ ในเวลาเดียวกันยังช่วยสนับสนุนให้ผู้คนทั้งเด็กและผู้ใหญ่สามารถมีบทบาทและมีส่วนร่วมในชุมชนของพวกเขา

- 1) การให้การศึกษา การให้ความรู้พัฒนาเด็กและเยาวชน
- 2) การช่วยเหลือดูแลเด็ก ๆ ที่ขาดแคลน
- 3) โครงการช่วยบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 4) สร้างเสริมชุมชนและผู้ประกอบการเยาวชน เพื่อเพิ่มการจ้างงาน

5. องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) เป็นองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือเด็กยากจนและวัยรุ่นที่ด้อยโอกาส โดยมุ่งให้ความช่วยเหลือและปกป้องสิทธิของเด็กทั่วโลก องค์การยูนิเซฟทำงานในกว่า 190 ประเทศเพื่อช่วยชีวิตเด็ก ๆ ปกป้องสิทธิของพวกเขาและช่วยเสริมสร้างศักยภาพของพวกเขาตั้งแต่เด็กปฐมวัยจนถึงวัยรุ่น โดยมีภารกิจในการส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก

เพื่อให้เด็กทุกคนมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย อาทิ การลดการเสียชีวิตของเด็กทั่วโลก การสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสำหรับเด็กทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ตกอยู่ในอันตรายในการถูกทิ้ง การส่งเสริมเด็กและสตรีโดยช่วยให้มีส่วนร่วมในระบบการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ พัฒนาเด็กและเยาวชน และช่วยเหลือในภาวะภัยพิบัติ สงคราม หรือสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ

องค์การยูนิเซฟเริ่มงานในประเทศไทยใน พ.ศ. 2491 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพ สุขอนามัยและโภชนาการของเด็กไทย มีการสนับสนุนโครงการเพื่อจัดโรคร้ายในเด็ก ๆ โครงการฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรค และการจัดน้ำดื่มสะอาดและสุขอนามัยในพื้นที่ชนบท ตลอดจนแจกจ่ายนมถั่วเหลืองผสมข้าวโพดและเกลือผสมไอโอดีน เป็นต้น ภารกิจหลักขององค์การยูนิเซฟคือ

- 1) การปกป้องคุ้มครองเด็ก (Child Protection)
- 2) โครงการเสริมสร้างพัฒนาชีวิตวัยรุ่นให้เติบโตอย่างมีศักยภาพ
- 3) การช่วยเหลือเด็กที่พลัดบ้าน อาทิ จากความขัดแย้ง ความยากจน ผู้อพยพ เด็กเร่ร่อน
- 4) การให้ความช่วยเหลือเด็กที่พิการ
- 5) ความช่วยเหลือเด็กจากสภาพแวดล้อมและ Climate Change เช่น ผลจากโรคระบาด COVID 19 ภัยธรรมชาติ
- 6) การส่งเสริมความเท่าเทียมกันในเด็กชายและหญิง

การแก้ปัญหาความยากจนในประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นำเสนอรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560 โดยได้กล่าวถึงความยากจนและเหลื่อมล้ำว่าเป็นปัญหาที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ เนื่องจากความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคมไทย ขณะเดียวกันความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาที่นำไปสู่ปัญหาความยากจนได้ ทั้งนี้ ภายใต้อุตสาหกรรมชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนของประเทศไทย โดยในระยะสั้นได้นำเสนอแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย แบ่งเป็น 5 ด้านสำคัญดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมการมีงานทำ เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้คนยากจนสามารถหลุดพ้นจากปัญหาความยากจนได้ เนื่องจากยังมีคนยากจนจำนวนมากที่ไม่ได้ทำงาน โดยแนวทางที่สำคัญในด้านนี้คือ

1) การพัฒนาทักษะแรงงาน เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานไทยให้เป็นแรงงานฝีมือที่มีคุณภาพและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยการพัฒนาคุณภาพแรงงานทั้งด้านทักษะฝีมือแรงงาน ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะทางภาษา และทักษะด้านการจัดการ

2) ส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุด้วยการยืดช่วงเวลาทำงานและเพิ่มโอกาสในการทำงาน

3) การส่งเสริมให้มีโครงสร้างค่าจ้างในสถานประกอบการที่สอดคล้องกับความสามารถและประสบการณ์ รวมทั้งยกระดับกลไกการดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ใช้แรงงานให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

4) การส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการกระบวนการผลิต การแปรรูป รวมถึงการจัดการช่องทางทางการตลาด

5) จัดหาแหล่งทุนให้เกษตรกรรายย่อยมีทุนในการพัฒนาการเกษตรและยกระดับเป็นผู้ประกอบการเกษตรกร

2. ด้านการกระจายถือครองที่ดินและการเข้าถึงทรัพยากร โดยแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินระหว่างเขตพื้นที่ ป่าทับซ้อนพื้นที่ทำกินของประชาชน รับรองสิทธิชุมชนในการเข้าใช้ประโยชน์ที่ดิน กำหนดมาตรการเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์อย่างเป็นทางการ และกระจายการถือครองที่ดินในขนาดที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการถือครองที่ดิน ปรับระบบเอกสารสิทธิ์การถือครองที่ดินประเภทต่าง ๆ ให้ผู้มีรายได้น้อยและผู้ที่ไม่มียุทธศาสตร์ใช้เป็นที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ใช้เป็นหลักฐานประกอบการขอพิจารณาสินเชื่อกับสถาบันการเงินได้ รวมถึงการปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะเพื่อการประกอบอาชีพสำหรับประชาชน เพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างเป็นธรรมและมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง

3. ด้านการจัดสวัสดิการ การมีสวัสดิการที่ตรงจุด และตอบสนองต่อปัญหาของกลุ่มคนจนจะ

เป็นการช่วยลดทั้งปัญหาความยากจนและเหลื่อมล้ำ โดยแนวทางการจัดสวัสดิการคือ

1) พัฒนาระบบสวัสดิการ หลักประกันทางสังคม และหลักประกันทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยใช้ระบบฐานข้อมูลในการจัดสวัสดิการให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยหลักประกันทางเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ หลักประกันรายได้ของกลุ่มเกษตรกร หลักประกันด้านการออม และการบริหารจัดการการเงินต้องส่งเสริมให้คนยากจนทุกคนมีการออมในระดับที่เหมาะสม ไม่เป็นภาระเมื่อเข้าสู่ช่วงสูงวัย

2) การกระจายบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ มีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุข ด้วยการพัฒนาสถานพยาบาลให้เพิ่มกำลังคนและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการขยายการให้บริการ รวมทั้งยกระดับคุณภาพการให้บริการตามมาตรฐานสากลทั่วทุกพื้นที่ และส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงความรู้เพื่อการดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัวได้มากขึ้น

3) เน้นการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรในพื้นที่ห่างไกล และยากจน และกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ การสนับสนุนกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาในระดับจังหวัด เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รวมถึงระบบการติดตามสนับสนุนและประเมินผลเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของประชาชน

4. ด้านกฎหมาย การมีกฎระเบียบที่เอื้อประโยชน์ต่อคนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมเป็นอีกปัจจัย

หนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำได้ โดยมีแนวทางคือ

1) ปรับปรุงระบบและกลไกในการคุ้มครองผู้บริโภค การสนับสนุนองค์กรของผู้บริโภคให้มีความเข้มแข็ง ป้องกันการละเมิดสิทธิผู้บริโภค รวมทั้งส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเป็นรูปธรรม

2) ปฏิรูประบบภาษี โดยกำหนดมาตรการเพื่อสร้างความเสมอภาคที่สำคัญ การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อความเสมอภาคในการจัดเก็บภาษี และพัฒนาระบบข้อมูลการทำธุรกรรมทางการเงินของประชาชนและภาคธุรกิจ กำหนดเป้าหมายการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมเพื่อนำไปใช้ในการจัดบริการที่ชัดเจน

5. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เป็นสิ่งหนึ่งที่รัฐจำเป็นต้องจัดหาให้กับประชาชนอย่างเท่าเทียม เนื่องจากว่า ยังมีโครงสร้างพื้นฐานในบางประเภทที่ยังเหลื่อมล้ำอยู่ โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยี ซึ่งแนวทางในการดำเนินการแก้ไขคือ การกระจายโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี คมนาคม ขนส่งมวลชน การสื่อสาร พลังงาน สิ่งแวดล้อม โดยให้การจัดทำผังเมืองและผังภาค เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากร เพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ลดการกระจุกกระจายของเมือง ปกป้องพื้นที่เกษตรกรรม วางแผนโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคให้มีความคุ้มค่าต่อการลงทุน ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างโครงสร้างพื้นฐานกับจำนวนประชากร และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของแหล่งงาน และการจ้างงาน

**แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศ
ไทยหลังวิกฤต COVID-19**

สมชัย จิตสุชน (2563) ผู้อำนวยการวิจัย
ด้านการพัฒนาอย่างทั่วถึง สถาบันวิจัยเพื่อการ
พัฒนาประเทศไทย ได้วิเคราะห์บทเรียนจากมิติ
ต่างๆ ที่ได้รับจากวิกฤตการระบาดของ COVID-19
และได้ประมวลสรุปเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย
9 ประการ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย อัน
นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของ
ประเทศชาติ ดังนี้

**1. วิเคราะห์และคำนึงถึงมิติความเหลื่อมล้ำใน
ทุกนโยบาย:** วิกฤต COVID-19 ทำให้เห็นถึงปัญหา
ความเหลื่อมล้ำที่เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว และแนวโน้มที่
ความเหลื่อมล้ำจะเพิ่มทวีขึ้นหลังเกิดการระบาด
จำเป็นที่รัฐจะต้องรอบคอบระมัดระวังในการกำหนด
นโยบาย โครงการต่างๆ ที่จะมิต่อความเหลื่อมล้ำ
ในสังคม

**2. พัฒนาทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ทางเศรษฐกิจในทุกระดับ:** โดยเฉพาะลดความ
เหลื่อมล้ำคุณภาพการศึกษา พัฒนาเด็กปฐมวัย
สร้างความรู้ วินัย ทักษะทางการเงินให้กับประชาชน
ฐานราก สร้างความรู้ในการดูแลสุขภาพและความรู้
ทางดิจิทัลให้ประชาชนฐานราก

3. ปฏิรูประบบความคุ้มครองทางสังคม: เพิ่ม
แนวคิดการให้ความช่วยเหลือแบบถ้วนหน้าซึ่ง
ป้องกันการตกหล่น การใช้ระบบไอทีมาบริหาร
จัดการระบบประกันสังคมและการคุ้มครองทาง
สังคมอย่างเต็มรูปแบบ มีฐานข้อมูลผู้ได้รับสวัสดิการ
สังคมที่ครอบคลุมเพื่อป้องกันทั้งการตกหล่นและ

การได้รับความช่วยเหลือซ้ำซ้อน รวมถึงมีมาตรการ
ในการป้องกันปัญหาความยากจนเรื้อรัง

**4. พัฒนาเทคโนโลยีที่เอื้อต่อรากหญ้าและ
ธุรกิจรายเล็ก:** ประชาชนฐานรากไม่สามารถพัฒนา
ก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีเพื่อลด
ความเหลื่อมล้ำ เช่น การให้บริการคนยากจนได้
รวดเร็วยิ่งขึ้น

5. ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง:
เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา
ความยากจนได้ จากฐานคิดของความมีเหตุผล
พอประมาณ มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้ช่วยให้
ประชาชนและองค์กรต่างๆ ผ่านพ้นวิกฤตการระบาด
COVID-19

**6. ปรับระบบราชการให้มีความยืดหยุ่นและ
คล่องตัวมากขึ้น:** ควรพัฒนาให้มีความสามารถใน
การปรับตัวที่รวดเร็วและทันการณ์ เนื่องด้วยระบบ
ราชการไทยยังมีระบบการบริหารที่ไม่คล่องตัว เน้น
การตรวจสอบ ระบบราชการที่ไม่เอื้อต่อการปฏิรูป
พัฒนาอย่างแท้จริง

**7. ป้องกันการผูกขาดและคอร์รัปชันและ
ยกระดับธรรมาภิบาล:** การผูกขาด การคอร์รัปชัน
และการขาดธรรมาภิบาลที่ดีทำให้เกิดความเหลื่อม
ล้ำในสังคมไทย จำเป็นที่ภาคประชาสังคมและ
องค์กรอิสระต้องมีส่วนร่วมในการติดตามอย่าง
เด่นชัด

8. ปรับทัศนคติสังคม: เนื่องด้วยประชาชน
บางส่วนยังมีทัศนคติในการแก้ปัญหาความยากจนที่
ไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง เช่น มีทัศนคติว่า
ความยากจนเป็นผลจากบุญกรรมแต่ชาติก่อน

9. ส่งเสริมประชาธิปไตยที่แท้จริงและกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและชุมชน: มุ่งพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีสิทธิมีเสียงในการกำหนดนโยบาย มุ่งเน้นพัฒนาการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นเพื่อประชาชนให้ได้รับสวัสดิการความช่วยเหลือ การส่งเสริมพัฒนาในด้านต่าง ๆ

บทสรุป

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของประเทศไทยเรา และของนานาชาติ แม้ว่าสถานการณ์ภาพรวมจะพบว่า ปัญหาความยากจนทั้งในประเทศไทยและในระดับนานาชาติมีแนวโน้มลดลงจากในอดีต คนยากจนขั้นรุนแรงลดลงกว่าครึ่งในหลายทศวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามยังมีคนยากจนทุกข์ยากมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนคือ 1.90 ดอลลาร์ต่อวันอีกจำนวนมาก โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา เป็นต้น ในเขตพื้นที่ชนบทห่างไกล ในประเทศกำลังพัฒนาที่ขาดเสถียรภาพ หรืออยู่ในภาวะสงคราม ประสบภัยธรรมชาติ รวมถึงการระบาดของโรคอุบัติใหม่

การจัดปัญหาความยากจนทั้งในประเทศไทย และในโลกจึงเป็นภารกิจเร่งด่วนที่นานาชาติจะต้องแก้ไขพัฒนาสาเหตุของความยากจนในประเทศของตน รัฐบาลแต่ละประเทศจะต้องประสานความร่วมมือกับนานาชาติ และร่วมมือกับองค์กรสาธารณกุศลต่างๆ เพื่อจัดความยากจนให้ลดลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) อันเป็นวาระการพัฒนาระดับนานาชาติ ที่นานาชาติได้ลงนามร่วมกันเมื่อปี

2015 (พ.ศ. 2558) โดยเป้าหมายประการแรกที่สำคัญคือ การขจัดความยากจน ลดจำนวนผู้ไม่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนให้เป็นศูนย์ภายในปี 2030 โดยที่ผ่านมาประเทศไทยและนานาชาติได้พยายามดำเนินการและมีแนวโน้มสามารถบรรลุเป้าหมายได้ในปี 2030 แต่การระบาดของ COVID-19 เป็นสาเหตุและอุปสรรคสำคัญที่สร้างบาดแผลและผลกระทบอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความยากจนขั้นรุนแรงเพิ่มขึ้นอีกหลายสิบล้านคนทั่วโลก และทำให้เป้าหมายการขจัดความยากจนยังไม่อาจบรรลุผลสำเร็จได้ในปี 2030 ดังนั้นท่ามกลางวิกฤตและหลังวิกฤตปัญหา COVID-19 ประเทศไทยและนานาชาติยังต้องมุ่งมั่นและเร่งฟื้นฟูแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมต่อไป

สำหรับการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศไทย ท่ามกลางความท้าทายและผันผวนของวิกฤตปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะ COVID-19 หากมีนโยบายที่ถูกต้องและมีการบริหารจัดการที่ดีจะสามารถขจัดปัญหาความยากจนได้ผลสำเร็จเร็วยิ่งขึ้น ในการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศไทยควรแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคล และระดับโครงสร้าง ดังนี้

1. ระดับปัจเจกบุคคล ควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพ เพิ่มความสามารถของคนยากจนให้มีภูมิคุ้มกัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ใน 2 บริบท คือ

1.1 การพัฒนาคุณธรรมและค่านิยมในชีวิต ผู้ที่ปรารถนาจะหนีจากความยากจนจำเป็นต้องยึดมั่นคุณธรรม เสริมสร้างคุณลักษณะและมีค่านิยม

ในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น มีความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ รู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ลุ่มหลงในอบายมุข มีระเบียบวินัยในตนเอง มีเป้าหมายในชีวิต

1.2 การส่งเสริมให้มีการศึกษาและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การศึกษาที่มีคุณภาพสามารถช่วยผู้คนที่หลุดพ้นความยากจน โดยช่วยให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ แต่ละคนจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาทักษะการทำงาน การเพิ่มความรู้ความชำนาญในสาขาอาชีพของตน รวมถึงการเรียนรู้และสามารถปรับตัวพัฒนาสู่รูปแบบวิถีใหม่ เท้าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมสามารถนำเทคโนโลยีและข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการยึดมั่นนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประดำเนนชีวิตและการประกอบอาชีพ

2. ระดับโครงสร้าง

2.1 การปฏิรูประบบการเมือง การพัฒนา นักการเมืองให้มีคุณภาพเพื่อมาบริหารประเทศ ถือเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและพัฒนาระบบโครงสร้างสำคัญของประเทศ เช่น โครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา

2.2 การปฏิรูประบบโครงสร้างของสถาบัน เช่น ปรับปรุงระบบบริหารจัดการของภาครัฐ การส่งเสริมนโยบายการพัฒนา การสร้างระบบกฎหมายที่เป็นธรรม การจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม

การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น การส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจให้เข้มแข็งหรือมีสวัสดิการในระดับชุมชน ท้องถิ่น

2.3 การแก้ไขความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมในสังคม เช่น การให้คนยากจนมีโอกาสศึกษา หรือรับบริการทางสาธารณสุขที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง การพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม การจัดสวัสดิการทางสังคมให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาสอย่างทั่วถึง รวมถึงให้มีหลักประกันป้องกันเพื่อไม่ให้ผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาสมีชีวิตที่ทุกข์ยากเพิ่มขึ้นจากภัยธรรมชาติ หรือโรคอุบัติใหม่

2.4 การปฏิรูปการศึกษาของไทยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น มุ่งส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กไทยให้มีการศึกษาอย่างทั่วถึง เพราะผลการศึกษาชี้ว่า คนจนมักเป็นผู้มีการศึกษาต่ำ เป็นเกษตรกรที่ขาดความรู้ การได้รับการศึกษามีความรู้ เมื่อเติบโตขึ้นจะมีองค์ความรู้และศักยภาพในการประกอบอาชีพ สามารถเลี้ยงชีพอย่างยั่งยืน นำพาครอบครัวของตนหลีกเลี่ยงความยากจนได้ รวมถึงการลงทุนในทรัพยากรบุคคล เช่น การให้ความรู้ สนับสนุนการฝึกอบรมทักษะเพื่อสร้างคนไทยที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะความชำนาญในการทำงาน พัฒนาตนให้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลง รวมถึงพัฒนาด้านภาษาเพื่อสื่อสารในโลกไร้พรมแดน

ในการแก้ปัญหาความยากจนทั้ง 2 ระดับประเทศไทยต้องเป็นหลักในการแก้ปัญหาในประเทศไทยของตนอย่างจริงจัง ในขณะที่เดียวกันก็ควรเปิดช่องทางให้องค์กรนานาชาติเข้ามาช่วยแก้ปัญหาด้วย โดยอยู่บนพื้นฐานของการร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งองค์กรนานาชาติต่าง ๆ มีความ

ปรารถนาดีต่อมวลมนุษยชาติในการดำรงไว้ซึ่ง
มนุษยธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ร่วมถึงการ
ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอาเซียนและ
นานาชาติ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

อันเป็นวาระการพัฒนาของสหประชาชาติ เพื่อขจัด
ความยากจนและนำความผาสุกและสวัสดิภาพมาสู่
ประเทศไทยและนานาชาติ

บรรณานุกรม

- ธนาคารโลก ประเทศไทย. (2564). *การฟื้นตัวที่ไม่เท่ากันส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นทั่วเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก*. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2564, จาก <https://thaipublica.org/2021/03/world-bank-report-uneven-recovery-widen-inequality-across-east-asia-pacific/>
- ชนพล สราญจิตร. (2558). *ปัญหาความยากจนในสังคมไทย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2564, จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSocSci/article/download/48375/40186>
- สมชัย จิตสุชน. (2563). *ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย : เปลี่ยนวิกฤตโควิด-19 ให้เป็นโอกาส*. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2564, จาก <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2020/12/wb168.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แนวทางการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2564, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?filename=social&nid=10855
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2562*. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2564, จาก <http://social.nesdc.go.th/social/Portals/0>
- The Bangkok Insight. (2564). *ธนาคารโลกชี้ COVID-19 คุกคามไทย 1 ล้านคนสู่ความยากจน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.thebangkokinsight.com/news/business/covid-19-business/583095/>
- World Economic Forum. (2020). *COVID-19 could push 100 million people into extreme poverty, says World Bank*. Retrieved April 22, 2021, from <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/world-bank-coronavirus-covid19-extreme-poverty>
- Concern Worldwide. (2020). *11 Top causes of global poverty*. Retrieved April 22, 2021 from <https://www.concernusa.org/story/causes-of-poverty/>
- United Nations.(2015). *70 Ways the UN Makes A Difference*. Retrieved April 13, 2020, from

<https://www.un.org/un70/en/content/70ways/index.html#health>

United Nation. (2021). *End poverty in all its forms everywhere*. Retrieved April 19, 2021, from

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/>

อนุสัญญา และ กติการะหว่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ สวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการในประเทศไทย

กฤษฎภณ โภยเต็ม*

บทคัดย่อ

คนพิการเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกซึ่งมีมากกว่า 2 พันล้านคนคิดเป็น 37.5% ของประชากรโลก ในขณะที่ประเทศไทย ณ เดือนมีนาคม 2564 มีคนพิการรวมทุกประเภทกว่า 2 ล้านคน องค์การสหประชาชาติ ได้ออกอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการซึ่งเป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ส่งเสริมพิทักษ์และรับรองให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเสรีภาพขั้นพื้นฐานและมีความเสมอภาคอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด การมีเสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง และความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ การเข้าร่วมของคนพิการได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคม ความเทียมของโอกาส และการเคารพสิทธิของเด็กพิการเพื่อสงวนรักษาอัตลักษณ์แห่งตน

ประเทศไทยให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2551 ทำให้รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิคนพิการมากขึ้น นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีผู้นำคนพิการเข้าไปเป็นคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการแห่งสหประชาชาติเพื่อผลักดันมิติเกี่ยวกับคนพิการในการดำเนินงานของสหประชาชาติในทุกด้าน รวมถึงการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมให้สตรีมีบทบาท ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ : อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ, กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ, สวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการ

* นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการเทศบาลตำบลสำโรงพลัน อ.โพธิ์เรียง จ.ศรีสะเกษ

Convention, International Covenant, and related Laws to Social Welfare for People with Disabilities in Thailand

Kidsapon Koytem

Abstract

People with disabilities are a worldwide phenomenon with more than 2 billion people, accounting for 37.5% of the world's population. While in Thailand, as of March 2021, there are more than 2 million people with all types of disabilities. The United Nations has released the Convention on the Rights of Persons with Disabilities since 2008. The CRPD is an international human rights law that promotes, ensures human rights, fundamental freedoms, promoting respect for inherent dignity, the full effective participation of people with disabilities in society, and respecting the rights of children with disabilities to preserve their identities.

Thailand ratified the Convention on the Rights of Persons with Disabilities on July 29, 2008, forcing the government to pay more attention to respect for the rights of people with disabilities. In addition, Thailand has a leader of persons with disabilities to serve as the United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities to mobilize the dimension of persons with disabilities in all aspects as well as the protection of human rights and promoting women's roles to drive further implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities

Keywords: Convention on the Rights of Persons with Disabilities, laws relating to persons with disabilities, Social welfare for persons with disabilities

บทนำ

ความพิการเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นมนุษย์ เกือบทุกคนจะประสบกับความพิการชั่วคราวหรือถาวรในช่วงหนึ่งขงชีวิต ประชากรมากกว่าสองพันล้านคนหรือประมาณ 37.5 % ของประชากรทั่วโลกอาศัยอยู่กับความพิการบางรูปแบบและจำนวนนี้เพิ่มขึ้น ความพิการเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีภาวะสุขภาพเช่นสมองพิการดาวน์ซินโดรมและภาวะซึมเศร้าตลอดจนปัจจัยส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อมรวมถึงทัศนคติเชิงลบการกีดกันและอาคารสาธารณะที่ไม่สามารถเข้าถึงได้และการสนับสนุนทางสังคมที่จำกัด คนพิการประสบกับผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่แย่กว่ามีโอกาสนในการเข้าถึงการศึกษาและการทำงานน้อยกว่าและมีแนวโน้มที่จะอยู่ในความยากจนมากกว่าผู้ที่ไม่มีความพิการ บ่อยครั้งที่คนพิการไม่ได้รับบริการด้านการรักษาพยาบาลที่ต้องการ ผู้ที่มีความพิการมีแนวโน้มที่จะพบว่าทักษะของผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพไม่เพียงพอ การทำให้คนพิการไม่สามารถเข้าถึงโลกได้มากขึ้น และจำเป็นต้องมีงานและบริการเพิ่มขึ้นอีกมากเพื่อตอบสนองความต้องการของคนพิการ ในระดับสากล สิทธิของคนพิการได้รับการรับรองอยู่ในปฏิญญาสากล และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ซึ่งเป็นการประกันว่าคนพิการทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน

ความหมายคนพิการ

องค์การสหประชาชาติ ให้คำนิยามของคำว่า “คนพิการ” (disabled persons) ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Declaration on

the Rights of Disabled Persons) ไว้ว่าหมายถึงบุคคลซึ่งไม่สามารถสร้างหลักประกันให้แก่ตนเองไม่ว่าทั้งหมด หรือบางส่วน ในด้านสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในฐานะปัจเจกบุคคลหรือในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ สังคมทั่วไป เนื่องจากความสามารถทางร่างกายและจิตใจที่ไม่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็มาแต่กำเนิด หรือไม่ก็ตาม

องค์การอนามัยโลก ให้คำนิยามของคำว่า “ความพิการ” (disability) ไว้ว่าเป็นข้อจำกัดหรือการขาดซึ่งความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ โดยวิธีการ หรือโดยวิธีของบุคคลทั่วไป เนื่องจากความบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ให้คำนิยามของคำว่า “คนพิการ” (disabled persons) หมายถึง บุคคลที่มีหนทางในการสร้างความมั่นคงหรือการรักษาไว้ หรือการแสวงหาความก้าวหน้าในอาชีพการงานที่เหมาะสมของตนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจที่ปรากฏอย่างชัดเจน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้คำนิยามคำว่า “พิการ” หมายถึง เสียอวัยวะ มีแขน มีขา เสียไปจากสภาพเดิม เป็นต้น

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556 (ราชกิจจานุเบกษา, 2550; ราชกิจจานุเบกษา, 2556) ได้ให้ความหมาย “คนพิการ” ว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์

พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

สถานการณ์ด้านคนพิการของโลก

ปัจจุบันทั่วโลกมีคนพิการมากกว่า 2 พันล้านคนทั่วโลกซึ่งคิดเป็น 37.5% ของประชากรโลก องค์การอนามัยโลก ระบุว่าคนพิการคือบุคคลที่มีปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเกิดจากข้อจำกัดของร่างกาย โดยองค์การอนามัยโลกได้ระบุว่า จากจำนวนคนพิการกว่า 2 พันล้านคน 20% ของพวกเขาอยู่กับความยากลำบากในการทำงานในชีวิตประจำวัน 1.3 พันคนได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากความบกพร่องทางสายตา คิดเป็น 17% ของประชากรโลก 466,000,000 คนไม่มีงานทำอันเนื่องมาจากการสูญเสียการได้ยิน ซึ่งคิดเป็น 6% ของประชากรโลก ผู้คนประมาณ 200 ล้านคนมีความบกพร่องทางสติปัญญา (IQ ต่ำกว่า 75) คิดเป็น 2.6% ของประชากรโลก 75 ล้านคนต้องการรถเข็นในชีวิตประจำวัน คิดเป็น 1% ของประชากรโลก ตัวเลขเหล่านี้ อาจยังคงเป็นค่าเฉลี่ยที่เปลี่ยนแปลงไป แต่สิ่งหนึ่งที่แน่นอนคือจำนวนคนที่ได้รับผลกระทบจากความพิการในรูปแบบต่าง ๆ มีตั้งแต่ผู้ใหญ่จนถึงเด็ก นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเน้นย้ำข้อเท็จจริงที่ว่าคนบางคนมีความพิการหลายอย่างหรือมีความพิการซ้ำซ้อน ผู้คนจำนวนมากขึ้นทุกปีได้รับผลกระทบจากความพิการ มักเป็นคนที่เปราะบางที่สุดหรือมีความเสี่ยงมาก

ที่สุด องค์การอนามัยโลกกล่าวว่า “จำนวนคนพิการเพิ่มขึ้นเนื่องจากประชากรสูงอายุและโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น”

กฎหมายระหว่างประเทศของคนพิการ

กฎหมายระหว่างประเทศได้ให้ความสำคัญแก่นคพิการเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปโดยสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับความคุ้มครองจะบัญญัติไว้ในกติกาว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights) และกติกาว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิทางสังคม ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) ซึ่งเป็นการรับรองสิทธิทางบุคคล แต่กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีอยู่นั้นยังไม่อาจประกันการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานและความเสมอภาคของคนพิการได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2545 องค์การสหประชาชาติจึงได้แต่งตั้งคณะทำงานยกร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities -CRPD)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD)

ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2549 ที่สำนักงานใหญ่สหประชาชาติในนิวยอร์กและเปิดให้ลงนามเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2550 มี 82 คน ผู้ลงนามในพิธีสารเลือกรับและการให้สัตยาบันอนุสัญญานี้เป็นจำนวนผู้ลงนามสูงสุดในประวัติศาสตร์ของอนุสัญญาสหประชาชาติ เป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรกของศตวรรษที่ 21 และเป็นอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ที่เปิดให้ลงนามโดยองค์กรบูรณาการระดับภูมิภาค อนุสัญญามี

ผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 อนุสัญญานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือด้านสิทธิมนุษยชน ที่มีมิติการพัฒนาสังคมอย่างชัดเจน โดยใช้การแบ่งประเภทของคนพิการอย่างกว้าง ๆ และยืนยันอีกครั้งว่าคนพิการทุกประเภทจะต้องได้รับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งหมด ชี้แจงและกำหนดคุณสมบัติว่าสิทธิทุกประเภทใช้กับคนพิการอย่างไรและระบุพื้นที่ที่ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้คนพิการสามารถใช้สิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพและพื้นที่ที่มีการละเมิดสิทธิของตนและในกรณีที่ต้องมีการเสริมการคุ้มครองสิทธิ

อนุสัญญา CRPD เป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ส่งเสริมพิทักษ์และรับรองให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เสรีภาพขั้นพื้นฐานและมีความเสมอภาคอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิดของคนพิการอนุสัญญาฉบับนี้ยังเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของคนพิการ ไม่เฉพาะด้านพลเมืองเท่านั้น แต่รวมถึงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และชีวิตครอบครัวอีกด้วย อนุสัญญา CRPD ให้ความสำคัญในเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิดของคนพิการ การอยู่ได้ด้วยตนเอง การมีเสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง และความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ การมีส่วนร่วมของคนพิการอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคม การยอมรับคนพิการว่าเป็นส่วนหนึ่งของความแตกต่างของมนุษยชาติและความ เป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมของโอกาส ความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิง การเคารพขีดความสามารถของเด็กพิการที่มีพัฒนาการ

อย่างต่อเนื่อง และการเคารพสิทธิของเด็กพิการเพื่อสงวนรักษาอัตลักษณ์แห่งตน

บทบาทของประเทศไทย กับ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563 ที่ประชุมรัฐภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities – CRPD) สมัยที่ 13 ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Committee on the Rights of Persons with Disabilities) โดยเป็นการประชุมวาระเฉพาะกิจเพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการแห่งสหประชาชาติ รอบที่ 3 โดยประเทศไทยมีนางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย สตรีพิการไทยเป็นผู้สมัครจากประเทศไทยได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นสมัยแรก ทั้งนี้ นางสาวเสาวลักษณ์ เป็นหนึ่งในผู้สมัคร 88 คน ที่ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการ วาระ 4 ปี (ค.ศ.2020-2024) ทดแทน 9 ตำแหน่งที่หมดวาระลง โดยนางสาวเสาวลักษณ์ได้ให้คำมั่นว่า จะมุ่งมั่นจะสานต่อการทำงานของนายอมเจ็ย บุญตัน ผู้นำคนพิการไทยที่เคยเป็นคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการแห่งสหประชาชาติ ชุดที่ 1 เพื่อพัฒนาการเข้าถึงสำหรับคนพิการ การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลักดันมิติเกี่ยวกับคนพิการในการดำเนินงานของสหประชาชาติในทุกด้าน รวมถึงการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมให้สตรีมีบทบาท ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการเพิ่มมากขึ้น การจัดการเลือกปฏิบัติต่อ

สตรีและเด็กพิการ การดำรงชีวิตอิสระ การมีส่วนร่วมของคนพิการบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน และการส่งเสริมการประสานงานระหว่างคณะกรรมการ CRPD กับองค์กรอื่น ๆ ภายใต้กรอบสหประชาชาติ

สำหรับ นางสาวเสาวลักษณ์ เป็นคนจังหวัดพิจิตร สำเร็จการศึกษาด้านการประชาสัมพันธ์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และได้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรในระดับอาเซียนและในต่างประเทศมากมาย นับเป็นสตรีที่ยืนหยัดต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง จนได้รับรางวัลบุคคลในภาคเอกชนดีเด่น ด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน สตรี ปี 2551 เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์เกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ประกอบกับการทำงานด้านพิทักษ์สิทธิคนพิการอย่างเข้มแข็ง ได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกสมาคมส่งเสริมศักยภาพสตรีพิการ และเป็นผู้ร่วมก่อตั้งสมัชชาคนพิการอาเซียน และเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการทำงานด้านพิทักษ์สิทธิมนุษยชน กลุ่มสตรีและเด็กพิการอย่างต่อเนื่อง การผลักดันแผนสตรีพิการ เด็กพิการ และแผนการจัดการภัยพิบัติ เป็นผู้ผู้นำผู้ประกอบการสตรีในระดับอาเซียนที่มีความโดดเด่น รวมทั้งได้รับเชิญไปร่วมเสวนาสถาสร้างแรงบันดาลใจและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทั้งในและต่างประเทศเสมอ จึงเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับสากล

สถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย

ในประเทศไทยแยกประเภทความพิการตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความ

มั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ได้กำหนดประเภทความพิการไว้ 7 ประเภท ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2555)

1) ความพิการทางการเห็น ได้แก่

ตาบอด หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาข้างที่ตีกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้วอยู่ในระดับต่ำกว่า 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ลงมาจนกระทั่งมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือมีลานสายตาแคบกว่า 10 องศา

ตาเห็นเลือนราง หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็นเมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาข้างที่ตีกว่า เมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้ว อยู่ในระดับตั้งแต่ 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ไปจนถึงต่ำกว่า 6 ส่วน 18 เมตร (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 ฟุต (20/70) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2) ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ได้แก่

หูหนวก หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการได้ยินจนไม่สามารถรับข้อมูลผ่านทางทางการได้ยิน เมื่อตรวจการได้ยิน โดยใช้

คลื่น ความถี่ที่ 500 เฮิรตซ์ 1,000 เฮิรตซ์ และ 2,000 เฮิรตซ์ ในหูข้างที่ได้ยินดีกว่าจะสูญเสียการได้ยินที่ความดังของเสียง 90 เดซิเบลขึ้นไป

หูตึง หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการได้ยิน เมื่อตรวจวัดการได้ยินโดยใช้คลื่นความถี่ที่ 500 เฮิรตซ์ 1,000 เฮิรตซ์ และ 2,000 เฮิรตซ์ ในหูข้างที่ได้ยินดีกว่าจะสูญเสียการได้ยินที่ความดังของเสียงน้อยกว่า 90 เดซิเบลลงมาจนถึง 40 เดซิเบล

ความพิการทางการสื่อความหมาย หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องทางการสื่อความหมาย เช่น พูดไม่ได้ พูดหรือฟังแล้วผู้อื่นไม่เข้าใจ เป็นต้น

3) ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ได้แก่

ความพิการทางการเคลื่อนไหว หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือการสูญเสียความสามารถของอวัยวะในการเคลื่อนไหว ได้แก่ มือ เท้า แขน ขา อาจมาจากสาเหตุอัมพาต แขน ขา อ่อนแรง แขน ขาขาด หรือภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังจนมีผลกระทบต่อการทำงานมือ เท้า แขน ขา

ความพิการทางร่างกาย หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือความผิดปกติของศีรษะ ใบหน้า ลำตัว และสภาพลักษณะภายนอกของร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน

4) ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม ได้แก่

การที่บุคคลมีข้อจำกัด ในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมซึ่งเป็นผลมาจาก ความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองใน ส่วนของการรับรู้อารมณ์หรือความคิด

5) ความพิการทางสติปัญญา ได้แก่ การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติ หรือมีระดับเขาว์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป โดยความผิดปกตินั้นแสดงก่อนอายุ 18 ปี

6) ความพิการทางการเรียนรู้ ได้แก่ การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยเฉพาะด้านการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางสมอง ทำให้เกิดความบกพร่องในด้าน การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ หรือกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานอื่นในระดับ

ความสามารถที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามช่วงอายุ และระดับสติปัญญา

7) ความพิการทางออทิสติก ได้แก่ การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษา และการสื่อความหมาย พฤติกรรมและอารมณ์ โดยมีสาเหตุมาจากความผิดปกติของสมองและความผิดปกติที่นั่นแสดงก่อนอายุสองปีครึ่ง ทั้งนี้ ให้รวมถึงการวินิจฉัย กลุ่มออทิสติกสเปกตรัมอื่น ๆ เช่น แอสเพอร์เกอร์ (Asperger)

ข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย

จากรายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2564 ในประเทศไทยมีคนพิการจำนวน 2,092,595 คน แยกเป็น เพศชาย จำนวน 1,091,845 คน คิดเป็นร้อยละ (ร้อยละ52.18) และเพศหญิง จำนวน 1,000,750 คน คิดเป็นร้อยละ (ร้อยละ47.82) แยกเป็นภูมิภาค ดังนี้ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, มีนาคม 2564)

1. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 832,609 คน คิดเป็นร้อยละ 39.79
2. ภาคเหนือ จำนวน 460,820 คน คิดเป็นร้อยละ 22.02
3. ภาคใต้ จำนวน 436,491 คน คิดเป็นร้อยละ 20.86
4. กรุงเทพมหานคร จำนวน 97,544 คน คิดเป็นร้อยละ 4.66

5. ข้อมูลรอกการยื่นยื่น จำนวน 5,502 คน คิดเป็นร้อยละ 0.26

ตารางที่ 1 ข้อมูลคนพิการในประเทศไทย ณ วันที่ 31 มีนาคม 2564

ลำดับที่	ประเภทความพิการ	จำนวน	ร้อยละ
1	ทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย	1,043,192	49.85
2	ทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย	394,259	18.84
3	ทางการเห็น	190,767	9.12
4	ทางจิตใจหรือพฤติกรรม	163,278	7.80
5	ทางสติปัญญา	142,667	6.82
6	พิการมากกว่า 1 ประเภท	124,312	5.94
7	ออทิสติก	16,233	0.78
8	ทางการเรียนรู้	13,126	0.63
9	ข้อมูลรอกการยื่นยื่น	4,761	0.23
รวม		2,092,595	100.0

ที่มา: กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, มีนาคม 2564

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา CRPD

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2551 ซึ่งมีผลบังคับใช้ให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในอนุสัญญาตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม 2551 เป็นต้นไป (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, 2552) การเป็นรัฐ

ภาคีมีนัยว่ารัฐบาลประเทศนั้นตระหนักกว่ามีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการไม่ได้ จะต้องเคารพ คุ้มครอง และสิทธิที่พึงมีแก่คนพิการเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป นอกจากนี้จะต้องมีการปฏิบัติดังนี้ (อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ, 2006)

1. รัฐบาลจะต้องกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลัก (Focal Point) เพื่อเป็นกลไกประสานงานภาครัฐ ดูแลประเด็นที่สนับสนุนการดำเนินงาน ในภาคส่วนต่างๆ และประเทศไทยได้กำหนดให้กระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักตามอนุสัญญาฉบับนี้

2. รัฐบาลจะต้องจัดตั้งโครงสร้างภายในเพื่อส่งเสริมพิทักษ์และติดตามการปฏิบัติตามอนุสัญญาฉบับนี้ เช่น ตั้งคณะกรรมการที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับอนุสัญญา โดยมีองค์ประกอบที่มาจากทุกภาคส่วน

3. รัฐบาลจะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมโดยเฉพาะคนพิการ และองค์กรของคนพิการให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการติดตามการดำเนินงาน

4. รัฐบาลจะต้องมีการจัดทำรายงานเกี่ยวกับมาตรการในการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาภายในเวลา 2 ปี หลังจากอนุสัญญาจะมีผลบังคับใช้ และหลังจากนั้นต้องส่งฉบับต่อๆ ไป อย่างน้อยทุกๆ 4 ปี หรือเมื่อคณะกรรมการร้องขอ

สิทธิของคนพิการตามอนุสัญญา CRPD

จุดประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้คือเพื่อส่งเสริม คุ้มครอง และประกันว่าคนพิการทุกคนมี

สิทธิได้รับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน และส่งเสริมการเคารพในศักดิ์ศรีโดยกำเนิดของ คนพิการรวมถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา หรือประสาทสัมผัสในระยะยาว ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์กับอุปสรรคต่างๆ อาจขัดขวางการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคมอย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น

ประเทศที่เข้าร่วมในอนุสัญญาต้องพัฒนาและดำเนินการตามนโยบาย กฎหมาย และมาตรการทางการบริหารเพื่อรักษาสิทธิที่รับรองในอนุสัญญาและยกเลิกกฎหมาย ข้อบังคับ ขนบธรรมเนียม และแนวปฏิบัติที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการรับรู้เป็นสิ่งสำคัญในการปรับปรุงสถานการณ์ของคนพิการ ประเทศที่ไร้สัตยาบันจะต้องต่อสู้กับทัศนคติแบบเหมารวมและอคติ และส่งเสริมความตระหนักในความสามารถของคนพิการ ต้องรับประกันว่าคนพิการจะได้รับสิทธิโดยกำเนิดในการมีชีวิตอย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น ต้องตระหนักว่าบุคคลทุกคนเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ห้ามเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของความทุพพลภาพ และรับประกันการคุ้มครองทางกฎหมายที่เท่าเทียมกัน และทำให้แน่ใจว่าคนพิการมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัย และไม่ถูกกลั่นแกล้งหรือเลือกปฏิบัติโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการ ในประเด็นพื้นฐานของความสามารถในการเข้าถึง อนุสัญญายังกำหนดให้ประเทศต่างๆ จะต้องระบุและขจัดอุปสรรคและอุปสรรค และทำให้แน่ใจว่าคนพิการสามารถเข้าถึงสภาพแวดล้อม การคมนาคมขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสาธารณะ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของตน ยอมรับสิทธิใน

มาตรฐานการครองชีพและการคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ ซึ่งรวมถึงที่อยู่อาศัย บริการและความช่วยเหลือสำหรับความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความพิการ เช่นเดียวกับความช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความทุพพลภาพในกรณีของความยากจน รัฐต้องประกันการเข้าถึงการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การฝึกอาชีพ การศึกษาผู้ใหญ่ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน การศึกษาคือการใช้สื่อ เทคนิค และรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม นักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือจะต้องได้รับมาตรการสนับสนุน และนักเรียนที่ตาบอด หูหนวก และตาบอด จะต้องได้รับการศึกษาในรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมที่สุดจากครูที่พูดภาษา มือ และอักษรเบรลล์ได้คล่อง การศึกษาของคนพิการต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมในสังคม สำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าในตนเอง และการพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ คนพิการมีสิทธิได้รับมาตรฐานด้านสุขภาพสูงสุดที่ทำได้โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของความทุพพลภาพ พวกเขาต้องได้รับบริการสุขภาพฟรีหรือราคาจับต้องได้ในระดับคุณภาพและมาตรฐานเดียวกันกับบุคคลอื่น รับบริการสุขภาพที่จำเป็นเนื่องจากความทุพพลภาพของตน และไม่ต้องถูกเลือกปฏิบัติในการประกันสุขภาพ เพื่อให้คนพิการได้รับอิสระภาพและความสามารถสูงสุด ประเทศต่างๆ จะต้องให้บริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพและการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างครอบคลุมในด้านสุขภาพ การจ้างงาน และการศึกษา จะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรม นันทนาการ ยามว่าง และกีฬา โดยจัดให้

มีรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ละคร และสื่อทางวัฒนธรรมในรูปแบบที่เข้าถึงได้ โดยทำให้โรงละคร พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ และห้องสมุดสามารถเข้าถึงได้ และโดยรับประกันว่าผู้ทุพพลภาพมีโอกาสในการพัฒนาและใช้ศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของตนไม่เพียงแต่เพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสมบูรณ์ของสังคมด้วย ประเทศต่างๆ ต้องประกันการมีส่วนร่วมในกีฬากระแสหลักและกีฬาเฉพาะสำหรับผู้ทุพพลภาพ และเพื่อให้แน่ใจว่ามีการดำเนินการและติดตามอนุสัญญา ประเทศต่างๆ จะต้องกำหนดจุดศูนย์กลางในรัฐบาลและสร้างกลไกระดับชาติเพื่อส่งเสริมและติดตามการดำเนินการ

กฎหมายไทยที่สอดคล้องกับอนุสัญญา CRPD

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้ความสำคัญ กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลและทุกคน จะต้องได้รับความ คุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญเสมอ กัน และให้ สิทธิและเสรีภาพโดยบุคคลย่อมเสมอกัน ในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความ คุ้มครองตาม กฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความ แตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของ บุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทาง ศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญหรือ เหตุอื่นใด จะกระทำมิได้โดยมาตรการที่รัฐกำหนด ขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้ สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อ

คุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือ ผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

2) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ให้สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา โดยมี การจัดการศึกษาสำหรับซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

3) พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้ บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ และคนพิการยังได้สิทธิเฉพาะสำหรับคนพิการอีก เช่น สิทธิการได้รับ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งในและนอกหน่วยบริการได้แก่ กายภาพบำบัด การประคบ แก้ไขการพูด จิตบำบัด พฤติกรรมบำบัด การฟื้นฟู การได้ยิน การฟื้นฟู การเห็น การกระตุ้นพัฒนาการ การได้รับอุปกรณ์เครื่องช่วย ตามประเภทความพิการการพัฒนาศักยภาพในรูปแบบอื่นๆ เช่น การเข้ารับบริการการฝึกการใช้ไม้เท้าขาวเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพการเห็น เป็นต้น

4) พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2550 ได้มีแนวทางการจัดสวัสดิการสังคม ในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การสวัสดิการ

สังคมให้แก่ผู้รับบริการ สวัสดิการสังคม โดยคำนึงถึง ลักษณะหรือรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการ เช่น การส่งเสริมการพัฒนา การ สงเคราะห์ การ คุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 มีสาระทั้งในด้านการ กำหนดมาตรการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างกลไกเพื่อการคุ้มครองคนพิการ กล่าวคือ คนพิการสามารถร้องขอเกี่ยวกับสิทธิคน พิการและดำเนินคดีเกี่ยวกับสิทธิคนพิการให้เป็นไปตามกฎหมาย คนพิการที่ไม่มีสัญชาติไทยหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่สูงของประเทศ และมีฐานะยากจนอาจ ได้รับการช่วยเหลือตามหลักสิทธิมนุษยชน คน พิการมีช่องทางร้องขอให้จัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่ เป็นธรรมได้ดียิ่งขึ้น มีกลไกการร้องขอ การรวบรวม พยานหลักฐาน การไกล่เกลี่ยและการวินิจฉัยและ คณะอนุกรรมการขจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็น ธรรมต่อคนพิการ องค์กรด้านคนพิการมีบทบาทใน การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การ เสนอแนะ การร้องขอ การช่วยเหลือให้บริการจัดหา งาน การกีฬาหรือนันทนาการ การประสานงาน เกี่ยวกับงานอันมีลิขสิทธิ์ ของบุคคลอื่น เพื่อ ประโยชน์ แก่คนพิการ มี “ศูนย์บริการคนพิการ” ทำหน้าที่สำรวจ ติดตามสภาพปัญหาคนพิการ จัดทำ ระบบข้อมูล ให้บริการข้อมูลข่าวสารการให้ คำปรึกษาหรือช่วยดำเนินการเกี่ยวกับการขอใช้สิทธิ

ประโยชน์แก่คนพิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดสรรงบประมาณของตนเองเพื่อตั้งเป็น กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการส่วน ท้องถิ่นได้ องค์กรคนพิการระดับชาติ ทุกประเภท ความพิการได้รับงบประมาณในการบริหารจัดการ คนพิการและผู้ดูแลคนพิการได้เข้าถึงการจ้างงาน ตามกฎหมายเพิ่มขึ้นโดยการให้สัมปทานจัดสถานที่ จำหน่ายสินค้าหรือบริการจัดจ้างเหมาะสมช่วงงานหรือ จ้าง เหมาะบริการโดยวิธีกรณีพิเศษ ฝึกงาน หรือจัด ให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกล่ามภาษา มือ หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือ ผู้ดูแลคนพิการก็ได้

6) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ได้ระบุไว้ว่าบุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในสิ่งแวดล้อมและ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ บุคคลมีหน้าที่ ร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการ ดำเนินการให้เกิด สิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อม สุขภาพของเด็ก คนพิการ คนสูงอายุ คนด้อยโอกาส ในสังคมและ กลุ่มคนต่าง ๆ ที่มีความจำเพาะในเรื่อง สุขภาพต้องได้รับการส่งเสริม และคุ้มครองอย่าง สอดคล้องและเหมาะสมด้วย ซึ่งเป็นการให้ ความสำคัญแก่คนพิการและสอดคล้องกับอนุสัญญา

7) พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 ได้ให้ สิทธิและหน้าที่ ทางการศึกษา โดยคนพิการมีสิทธิทางการศึกษาโดย ไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจน ตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทาง การศึกษา และสามารถ เลือกรับบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดย

คำนึงถึง ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและ ความต้องการจำเป็นพิเศษของความพิการ ต้อง ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐาน และประกันคุณภาพ การศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการ เรียนรู้การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ ของคน พิการแต่ละประเภทและบุคคล

ความก้าวหน้าของสิทธิสวัสดิการที่คนพิการใน ประเทศไทย จากการเข้าร่วม CPRD

คณะรัฐมนตรีได้มี มติเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2560 อนุมัติในหลักการของการแผนพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ แห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2564 โดยให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องบูรณา การดำเนินการตามแนวทางและมาตรการที่กำหนด ไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับ ที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2564 เพื่อขับเคลื่อนแผนไปสู่การ ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ และให้ สำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีนำเสนอแผนพัฒนา คุณภาพชีวิต คนพิการแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2564 ต่อคณะกรรมการเตรียมการยุทธศาสตร์ชาติ ทราบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบดำเนินการเกี่ยวกับการ เตรียมการ ยุทธศาสตร์ในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิ การ คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคน พิการ ร่วมบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละ ประเด็น โดยการขับเคลื่อนนโยบายด้านคนพิการ ด้วยกลไกกำกับนโยบายทั้งในเชิงพื้นที่และเชิง ประเด็น ตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

แห่งชาติฉบับที่ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2560 – 2564) (คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, 2560) ตามแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมพลังคนพิการและองค์กรด้านคนพิการให้มีศักยภาพและความเข้มแข็ง (Empowerment)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ ขจัดกาเลือกปฏิบัติ เพื่อให้คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง (Quality Management)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความเข้าใจและเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการและความพิการ (Understanding)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างสภาพแวดล้อมและบริการสาธารณะที่ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ : Accessibility

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการบูรณาการเครือข่ายและสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอย่างยั่งยืน : Linkage

รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมการจัดตั้งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในทุกด้าน โดยเริ่มจากสถานที่ในหน่วยงานของภาครัฐ และจัดทำชุมชนต้นแบบที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอิสระของทุกคนในสังคม เพื่อเป็นต้นแบบชุมชนที่คนพิการ และทุกคนในสังคม สามารถดำรงชีวิตและเดินทางได้อย่างอิสระ สะดวก ปลอดภัย ดำเนินการให้มีโครงการการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อทุกคน (Universal Design) ร่วมกับภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ออกแบบปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับทุกคน โดยเฉพาะคนพิการ ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตสามารถใช้งานได้สะดวกปลอดภัยด้วยตัวเอง เช่น

ทางลาด ห้องน้ำ ที่จอดรถ ป้ายสัญลักษณ์ และบริการข้อมูล ด้านการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สำหรับคนพิการให้มีความสะดวก และเหมาะสมกับการดำรงชีวิต และการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้คนพิการมีสุขอนามัยที่ดี มีความมั่นคงปลอดภัย โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับคนพิการ

ในด้าน การให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิและสวัสดิการ ได้ตั้งศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด 77 ศูนย์ และศูนย์บริการคนพิการทั่วไปอีก 2,474 ศูนย์ ทั่วประเทศ เพื่อให้คนพิการในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงสิทธิ และบริการอย่างทั่วถึง สะดวก และรวดเร็ว รวมทั้งเป็นการส่งเสริมองค์กรคนพิการให้เข้มแข็ง และมีมาตรฐานในการจัดบริการให้แก่คนพิการ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลคนพิการให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการและความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการทางการแพทย์ เช่น การปรับสภาพร่างกาย จิตใจ สังคม พฤติกรรมสติปัญญา เข้าถึงแหล่งความรู้ และอบรมฝึกฝนอาชีพ ด้านสิทธิทางการแพทย์ เวชภัณฑ์จำเป็น ยา วัคซีนโรค อุปกรณ์บำบัดรักษาและช่วยฟื้นฟู และจัดการศึกษาที่เหมาะสม ด้านการประกอบอาชีพ รวมทั้งสิทธิต่าง ๆ ในสังคม

การเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา CRPD ของประเทศไทยนั้น ส่งผลให้คนพิการ ทุกคนในประเทศไทย ได้รับสิทธิ และเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเต็มที่ และเท่าเทียมกัน โดยความพิการไม่อาจเป็นอุปสรรค

ภายใต้กฎหมายของประเทศไทย รวมไปถึงนโยบาย ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ซึ่งเป็น สวัสดิการกระแสหลัก โดยรัฐเป็นผู้จัดสวัสดิการสิทธิ ความเท่าเทียม ความเป็นธรรม การมีส่วนร่วม ความ ต้องการของคนพิการ โดยมีการบริหารสวัสดิการ สังคม แบบบูรณาการร่วมกัน ตามความสามารถของ ภาคส่วนต่างๆ ซึ่งมีการทำงานอย่างเป็นระบบ โดย เกิดขึ้นจากข้อเรียกร้องและข้อเสนอแนะ ผ่านระบบ การเมือง เกิดเป็นนโยบายสังคม การจัดหา ทรัพยากร การจัดบริการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็น ธรรม รวมถึงสิทธิพื้นฐานสำหรับคนพิการที่ ควร ได้รับ

บทสรุป

ความพิการเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่พึง ปรารถนา แต่เมื่อต้องกลายเป็นคนพิการ การเข้า เป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD) และการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ของประเทศไทยให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วย สิทธิคนพิการได้สร้างหลักประกันกับคนพิการในการ ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีเช่นเดียวกับคนที่ไม่พิการ และการที่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ได้ส่งเสริมให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สามารถจัดตั้ง “ศูนย์บริการคนพิการ” ทำให้คนพิการทุกพื้นที่ได้รับ การคุ้มครองสิทธิของคนพิการมากขึ้น อปท. หลาย พื้นที่พยายามส่งเสริมให้คนพิการเข้าถึงสิทธิ ไม่ถูก เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม คนพิการได้รับการ เงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพเร็วขึ้น “ศูนย์บริการ คนพิการ” ของ อปท. ทำหน้าที่สำรวจ ติดตาม

สภาพปัญหาคนพิการในพื้นที่ ให้ได้รับเบี้ยความ พิจาร และจัดสรรงบประมาณของตนเองเพื่อตั้งเป็น กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการส่วน ท้องถิ่นได้ บทบาทของ “ศูนย์บริการคนพิการ” ของ อปท. ส่งผลให้เกิดการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ เท่าเทียมกัน การเพิ่มขีดความสามารถและสร้าง ความเท่าเทียมในการดำรงชีวิต ได้สะท้อนให้เห็นถึง ความยุติธรรม และสิทธิพื้นฐานสำหรับคนพิการอัน ควรได้รับ รวมถึงการให้โอกาสทางสังคม การจัดหา ทรัพยากร การจัดบริการสังคมแก่คนพิการอย่าง ทั่วถึง การสร้างโอกาสและทางเลือกในการประกอบ อาชีพ แก่คนพิการ การส่งเสริมการสร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพสร้างความเข้มแข็งของคนพิการ มีการ จัดสรรทรัพยากรให้คนพิการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทางสาธารณะ และส่วนบุคคลอย่างทั่วถึง และ สามารถเข้าถึงโอกาส โดยใช้อำนาจที่มีอยู่เกี่ยว กอบ สนับสนุนบูรณาการ ร่วมแบ่งปันรับฟัง ร่วมตัดสินใจ และสนับสนุนให้คนพิการได้ตัดสินใจด้วยตัวเอง และ ช่วยเหลือตามกรอบแนวทางนโยบาย มีการพัฒนา ศักยภาพของคนพิการให้สามารถแก้ไขปัญหาของ ตนเอง พร้อมไปกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม โดยเน้นสภาพแวดล้อมรอบตัวที่จะเสริมแรง และ เอื้อต่อการใช้บริการ ให้คนพิการมีกำลังใจในการ ดำเนินชีวิต ทำให้เกิดความสบายใจ สามารถออกสู่ สังคมได้ด้วยความภาคภูมิใจ และการสร้างโอกาส ในการส่งเสริมและพัฒนา ด้านการศึกษา การฝึก อาชีพ ทำให้คนพิการมีโอกาสในการพัฒนาตนเองใน ด้านความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ การ ดำเนินชีวิตในสังคม สามารถสร้างประโยชน์แก่

สังคมได้เท่าเทียมกับคนที่ไม่พิการ สร้างคุณค่าของ
ตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2560 -2564)*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ.
- ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555. (2555, 26 กรกฎาคม) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 119 ง. หน้า 22-23.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550. (2550, 27 กันยายน) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 ตอนที่ 61 ก. หน้า 8-24.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556. (2556, 29 มีนาคม) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 130 ตอนที่ 30 ก. หน้า 6-12.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2552). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD))*. กรุงเทพฯ : ไอเดีย สแควร์.

BOOK REVIEW:

*Book Review: Adolescents, families, and Social Development:
How Teens Construct their worlds?"*

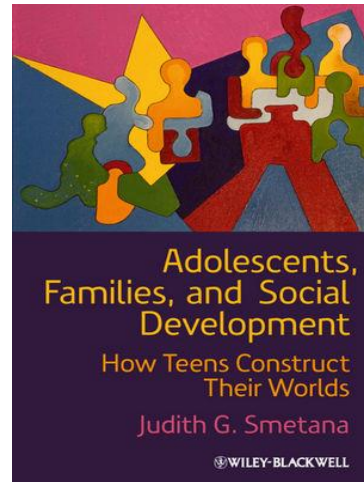
By Judith G. Smetana

ซิสเตอร์พรทิพย์ กัณฑ์*

Judith G. Smetana เป็นศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาและผู้อำนวยการด้านหลักสูตรการพัฒนาด้านจิตวิทยาในระดับการศึกษาปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัย Rochester ซึ่งเป็นที่อาจารย์เองดำรงตำแหน่งประธาน the Frederika Warner Chair จากปีคริสต์ศักราช 1995 ถึง 1998 Judith G. Smetana มีผลงานบทความมากกว่า 150 ชิ้นที่เน้นถึงการพัฒนาศีลธรรมของเด็ก ๆ การใช้เหตุผลของสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่ในบริบทของเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

เนื้อหา

หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนต้องการบ่งชี้ว่าสิ่งที่ผู้คนส่วนใหญ่คิดและมองวัยรุ่นว่าเป็นบุคคลที่เป็นปัญหาแท้จริงเป็นเรื่องที่เข้าใจกันผิด บุคลิกภาพนิสัย และพฤติกรรมของวัยรุ่นนั้นเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามธรรมชาติของวัยรุ่น ภายในหนังสือ ผู้เขียนได้ใช้ตัวอย่างจากการสัมภาษณ์วัยรุ่นและบรรดาพ่อแม่ทั้งหลาย ผู้เขียนสาธิตถึงหลักการปฏิบัติหรือการรับมือกับเด็ก ๆ

เยาวชน รวมทั้งแนวทางการอบรมเพื่อช่วยให้เยาวชนทั้งหลายเข้าใจและพัฒนาตนเองต่อมุมมองจากสังคมและผู้คนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความปลอดภัยมั่นคง ความยุติธรรม สวัสดิการ สิทธิมนุษยชน ประกอบกับผู้เขียนได้นำแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ มาพินิจวิเคราะห์เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์พ่อแม่กับลูกๆที่เป็นวัยรุ่น ความเชื่อของพ่อแม่ และหลักการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ในความหลากหลายของวัฒนธรรมและเชื้อชาติ ทั้งนี้ หนังสือเล่มนี้ได้กำเนิดเกิดขึ้นด้วยการทำวิจัยที่เชื่อมโยงไปหลายศาสตร์เช่น

* นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

มนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ จิตวิทยาศาสตร์ โดยภาพรวมหนังสือเล่มนี้ต้องการเสนอพัฒนาการของวัยรุ่นภายใต้สภาพแวดล้อมแบบครอบครัวอย่างโดยตรงและลึกซึ้ง

บทที่ 1 มุมมองต่อวัยรุ่นและครอบครัวของเขา

ในบทแรก ผู้เขียนได้นำเสนอการวิจัยและการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป ผู้ปกครอง และตัววัยรุ่นที่อาศัยในอเมริกาและประเทศอื่น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ที่มีความคิด ทศนคติอย่างไรต่อวัยรุ่น จากการนำเสนอ คนส่วนใหญ่ที่มองและยอมรับว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่รับได้ยากและเป็นตัวปัญหามากมายในสังคม ดังประโยคหนึ่งในการสัมภาษณ์ว่า “วัยรุ่นอเมริกันนั้น น่าจะทำสังคมแย่ลงไม่ก็ทำอะไรให้ดีขึ้นได้ชนิดเดียว” อย่างไรก็ตามผู้เขียนยืนยันกรานว่ามุมมองวัยรุ่นที่ว่า เป็นตัวปัญหานั้นที่จริงแล้วเป็นมุมมองที่เกินความเป็นจริง แท้จริงแล้วไม่ว่าการโต้เถียง การทะเลาะ ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติของวัยรุ่น ดังนั้นในตอนท้ายของบทเกริ่นนำนั้น ผู้เขียนได้วาดเนื้อหาคร่าวๆของบทที่เหลือซึ่งมุ่งเน้นสร้างความเข้าใจถึงธรรมชาติของวัยรุ่น และเกี่ยวกับการเลี้ยงดูด้วยความเข้าใจและความรักที่จะนำพาลูกๆที่เป็นวัยรุ่นนั้นเติบโตไปในทางที่ดี

บทที่ 2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นกับผู้ปกครองของเขาจากมุมมองจิตวิทยาพัฒนาการ

ในส่วนแรกผู้เขียนได้นำเสนอคำนิยามของสภาวะวัยรุ่นจากนักจิตวิทยาในด้านการเจริญเติบโตของสภาวะอารมณ์และจิตใจ และสิ่งที่พอจะเข้าใจได้ นั่นก็คือวัยรุ่นนั้นเป็นวัยที่เริ่มเติบโตและออกห่าง

จากความรักฉันท์ครอบครัว วัยรุ่นเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนและเริ่มหาความรักแบบโรแมนติกกับเพศตรงข้าม อีกทั้งวัยรุ่นเองนั้นเริ่มแสดงจุดยืนในความคิดและคุณค่าในเรื่องต่าง ๆ ดังนั้นไม่ครอบครัวจะจนหรือรวย พ่อแม่ทุกคนต้องเผชิญกับการโต้เถียงกับลูกๆ อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้เรียบเรียงผลของการสำรวจที่หลากหลายมากขึ้นและมีรายละเอียดมากขึ้นโดยผลของแบบสำรวจบ่งชี้ว่าความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับวัยรุ่นนั้นเป็นเพียงแค่ชั่วคราวและไม่ใช่เพียงแค่ว่าพ่อแม่เท่านั้นที่เผชิญปัญหาอันวุ่นวายของวัยรุ่น แต่ตัววัยรุ่นเองก็ต้องเผชิญหน้ากับการค้นหาตัวตนไม่ว่าจะเรื่องการแต่งกาย ทรงผม การเรียน การงาน อนาคต ความสัมพันธ์ และอื่น ๆ

บทที่ 3 ความขัดแย้งและทัศนคติของพวกเขา

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูกๆที่เป็นวัยรุ่นนั้น แท้จริงแล้วเกิดจากการไม่เข้าใจกัน บางครั้งเป็นความความเข้าใจผิดของฝั่งผู้ใหญ่ที่มองว่าวัยรุ่นนั้นอาจจะสอนแล้วไม่ฟัง หรือสั่งแล้วก็ไม่ทำตาม ในบทนี้ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่าบางครั้งความผิดหวังในตัวลูกๆนั้นเกิดจากการคาดหวังในบรรทัดฐานที่สูงกว่า หรือการคาดหวังที่แตกต่างจากวัยรุ่นคนๆหนึ่ง ดังนั้นผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดและการสัมภาษณ์ที่บ่งชี้ว่า วัยรุ่นนั้นเป็นวัยที่เริ่มสร้างความคิด ความเชื่อ และตัวตนด้วยตัวเอง และวัยรุ่นก็เริ่มได้รับอิทธิพลรอบข้างจากกระแสสังคม ความเชื่อ หลักปฏิบัติในสังคม รวมทั้งพ่อแม่ เพื่อน และคนรอบข้าง นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ยกตัวอย่างปัญหาความขัดแย้งหลักๆที่พบเจอในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวชนชั้นกลางชาวยุโรป

อเมริกัน อาทิเช่น การทำงานบ้าน พี่น้องทะเลาะเบาะแว้ง การคบเพื่อน การเล่าเรียน ทำการบ้าน ผลการเรียน ยา เหล้า และเพศสัมพันธ์ ดังนั้นบทที่สามนี้ได้นำเสนอมุมมองของทั้งสองฝ่ายที่มองปัญหาความขัดแย้งไม่เหมือนกัน เพราะวัยรุ่นนั้นเริ่มเติบโตที่จะเป็นนายของตัวเอง

บทที่ 4 เสียงของผู้ปกครอง: ความขัดแย้ง และ ขนบธรรมเนียมทางสังคม

ในตัวอย่างที่ 4 มีเนื้อหาหลักๆ สองประเด็น ประเด็นแรก ผู้เขียนได้พยายามอธิบายความแตกต่างระหว่าง ขอบเขตของศีลธรรม (Moral Domain) ขอบเขตขนบธรรมเนียม (conventional Domain) และขอบเขตจิตวิทยา (Psychological Domain) ที่มีผลกระทบต่อหลักความคิดและหลักปฏิบัติของวัยรุ่น ด้านศีลธรรมนี้เกิดจากการที่ตัวของเด็กนั้นได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆที่เล่นด้วยกัน เด็กเหล่านี้ได้เริ่มพัฒนาและทำความเข้าใจตั้งแต่เด็กแล้วว่า สิ่งใดที่ทำความแล้วมีผลกระทบต่อผู้อื่นในทางที่ไม่ดีหรือไม่ยุติธรรม ส่วนขนบธรรมเนียมนั้นจะเกี่ยวกับคุณอำนาจ หรือวัฒนธรรมที่เกิดจากคนส่วนใหญ่อยอมรับและเห็นตรงกันว่าเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมควรปฏิบัติ อย่างไรก็ตามบรรทัดฐานนี้บางทีอาจจะไม่ใช่หรือถูกเสมอไปสำหรับคนกลุ่มๆหนึ่ง หรือบุคคลๆหนึ่ง ส่วนหลักจิตวิทยานั้นเกี่ยวกับความคิดและทัศนคติของวัยรุ่นคนหนึ่งที่มีมองตัวเองและคนอื่น ๆ หลักจิตวิทยานี้ยังรวมถึงเรื่องความปลอดภัย ความรอบคอบ และการดูแลสุขภาพ อย่างไรก็ตามทั้งสามขอบเขตนี้ บางครั้งมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน รวมทั้งความแตกต่างทางด้านอารมณ์และ

ความรู้ความเข้าใจของวัยรุ่นเองนั้นก็สามารปรับผันผลลัพธ์ด้านความคิดและพฤติกรรมได้หลายๆ แบบ ส่วนประเด็นที่สองนั้น ผู้เขียนได้นำเสนอปัญหาความขัดแย้งของผู้ปกครองและวัยรุ่นในสามหลักที่อธิบายข้างต้น ผลจากการสัมภาษณ์นั้นแสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ปัญหาด้านความสัมพันธ์พ่อแม่ลูกนั้นอยู่ในขอบเขตขนบธรรมเนียม (Conventional Domain) อาทิเช่น เรื่องการเข้าห้องส่วนตัววัยรุ่น การเข้านอน การทำกิจกรรม

บทที่ 5 เสียงของวัยรุ่น : อาณาจักรส่วนตัว

เนื้อหาของบทนี้ยังคงเชื่อมต่อกจากบทที่แล้วในเรื่องขอบเขต(Domain) ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเข้าใจผิดหรือความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองและลูกๆ อย่างไรก็ตาม แรกเริ่มนั้นผู้เขียนได้นำเสนอบทสัมภาษณ์ของวัยรุ่นมากมายโดยเฉพาะในมุมมองขอบเขตจิตวิทยา (Psychological Domain) เพื่อชี้ประเด็นเรื่องที่ว่า การเจริญเติบโตของวัยรุ่นเชื่อมโยงกับที่ตัววัยรุ่นนั้นกำลังสร้างความเป็นบุคคลในลักษณะเฉพาะของตัวเอง สร้างอำนาจการตัดสินใจด้วยตัวเอง และสร้างความคิดเห็นของตัวเอง หลักจากนั้นผู้เขียนได้นำเสนอการวิจัยต่างๆ ที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของอิทธิพล (ศีลธรรม ขนบธรรมเนียม และการปฏิสัมพันธ์)ภายนอกซึ่งมีผลต่อกระบวนการซึมซับ และสร้างทัศนคติแนวทางการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นคนๆหนึ่ง อาทิเช่น การมีพี่มีน้อง วัฒนธรรมของวัยรุ่น (รวมทั้งเพื่อนสนิทและเพื่อนไม่สนิท) การอบรมเลี้ยงดู โดยสรุปบทที่ 5 นี้ ต้องการสื่อถึงเรื่องวัยรุ่นนั้นมีแนวโน้มต้องการที่จะปกครองของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิดเห็น ภาพลักษณ์ตนเอง หลักการปฏิบัติในชีวิต

และอื่น ๆ โดยผ่านอิทธิพลจากภายนอกและสภาพแวดล้อม

บทที่ 6 อาณาจักรส่วนตัว ความขัดแย้ง ความเชื่อมโยงและวัฒนธรรม

มีแนวคิดหนึ่งว่าด้วยสภาวะแวดล้อมที่เป็นระบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) กับสังคมนิยม (Collectivism) นั้น ส่งผลต่อการเติบโตและพัฒนาของตัววัยรุ่นแตกต่างกัน โดยประเทศที่เน้นเสรีภาพส่วนบุคคลนั้นวัยรุ่นจะค่อนข้างเป็นตัวของตัวเองในความคิดและสถานะตัวตน ในขณะที่ระบบสังคมนิยมนั้นจะทำให้วัยรุ่นนั้นมีความกลมกลืนกับผู้อื่นในขนบธรรมเนียมและการปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ชี้แจงว่าแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ผิวเผินเกินไป ผู้เขียนได้นำผลการวิจัยและการสำรวจที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเกี่ยวกับอิทธิพลของสังคมต่อตัววัยรุ่น ดังนั้นผู้เขียนจึงนำเสนอแนวคิดที่มีความลึกซึ้งและงานวิจัยที่มาจากหลายๆประเทศเพื่อชี้ให้เห็นว่า สภาวะแวดล้อมที่เป็นระบบปัจเจกชนนิยมกับสังคมนิยมไม่เพียงพอดที่จะเป็นมาตรวัดปัญหาของวัยรุ่น แต่ยังคงต้องลงไปที่รายละเอียดของตัวบุคคล (ทัศนคติและความคิดของวัยรุ่นที่มีต่อศีลธรรม ขนบธรรมเนียม) ในสภาวะแวดล้อมที่ต่างกัน

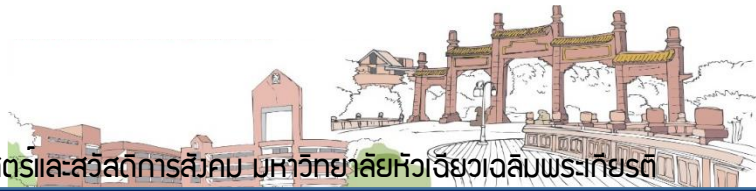
บทที่ 7 ความสัมพันธ์ของวัยรุ่นและการพัฒนาภายในและระหว่างวัฒนธรรม

ในบทนี้จะเป็นการต่อยอดรายละเอียดจากบทที่แล้ว โดยส่วนใหญ่ บทนี้ผู้เขียนได้ลงรายละเอียดผ่านทาง การนำเสนอผลการวิจัยและ

การสัมภาษณ์พ่อแม่และลูกๆจากหลายๆประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อาทิเช่น บราซิล จีน ไต้หวัน ญี่ปุ่น อเมริกา (ยุโรป แอฟริกัน อเมริกัน) ซึ่งผลการวิจัยและการสัมภาษณ์นั้นได้ยืนยันว่าวัยรุ่นมีปัญหาความขัดแย้งในเรื่องที่คล้ายๆกัน เช่น เรื่อง การแต่งตัว การร่วมกิจกรรม หรือการตัดตัดสินใจตามในสิ่งที่ตัวเองต้องการ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ลูกนั้น ในบางประเทศอาจหายไปโดยที่ลูกๆจะทำตามความต้องการของพ่อแม่ สิ่งนี้เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในประเทศจีน แต่ชาวยุโรปอเมริกันดูเหมือนจะตรงกันข้าม

บทที่ 8 วัยรุ่น – ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองในครอบครัวแอฟริกัน อเมริกัน

ชาวแอฟริกันในอเมริกานั้น มักจะถูกตัดสินให้อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่ากลุ่มคนผิวขาว ยิ่งกว่านั้นยังถูกมองว่าเป็นตัวปัญหาของสังคม โดยเฉพาะวัยรุ่น แต่ข้อมูลได้ชี้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นแค่เกินครึ่งเพียงเล็กน้อยจากเปอร์เซ็นต์ของวัยรุ่นทั้งหมดในอเมริกา ดังนั้นในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอผลการสอบถามและสัมภาษณ์บรรดาครอบครัวชนชั้นกลางที่มีลูกๆวัยรุ่นจากเปอร์เซ็นต์ที่เหลือแน่นอนตัวคำถามก็จะเป็นเรื่องความสัมพันธ์พ่อแม่ลูก เรื่องความคาดหวังของทั้งสองฝ่าย อีกทั้งในบทนี้ได้เจาะจงถึงทัศนคติการเลี้ยงลูกของชาวแอฟริกันในอเมริกาที่เป็นชนชั้นกลางที่มีต่อเรื่องการเหยียดผิวหรือการแบ่งพวก สิ่งที่น่าสนใจคือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่และลูกนั้นคล้ายๆกับวัยรุ่นทั่วไปไม่แตกต่างจากชนชาติอื่น ๆ ส่วนเรื่องการเลี้ยงดูที่เปิดใจ ให้ความใส่ใจใจพูดคุยและให้กำลังใจต่อ

ปัญหาเรื่องการเหยียดผิวหรือการแบ่งพวกนั้นสามารถทำให้วัยรุ่นแอฟริกันอเมริกันเติบโตได้อย่างดีและเป็นผู้ใหญ่

บทที่ 9 ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของผู้ปกครอง

ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอทัศนคติและความเชื่อของพ่อแม่ถึงเรื่องอำนาจการอบรมสั่งสอนลูกๆที่เป็นวัยรุ่นในสามขอบเขต (ศีลธรรม(Moral) ธรรมเนียม(Conventional) และความรอบคอบ (Prudential)) จากบทก่อนหน้านี้ ความเชื่อโดยทั่วไปของผู้เป็นพ่อเป็นแม่นั้นเชื่อว่า พวกเขาเองมีสิทธิ์ที่จะวางกฎระเบียบ อบรมหลักคุณธรรม ขนบธรรมเนียม และตัดสินใจเรื่องต่างๆ แทนลูกๆ แต่การสำรวจทำให้พบว่า โดยส่วนใหญ่วัยรุ่นไม่เห็นด้วย หรือไม่ค่อยเชื่อพ่อแม่ จากการสัมภาษณ์ พ่อแม่และลูกๆ ได้บอกเล่าปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ในมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนั้นในบทนี้ผู้เขียนเห็นว่าปัญหาด้านความสัมพันธ์ของพ่อแม่ลูกส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากเรื่องของอำนาจการตัดสินใจและการควบคุมของพ่อแม่ ณ จุดนี้ ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า พ่อแม่ควรจะบริหารอำนาจในการดูแลลูกๆอย่างไรและเท่าไร

บทที่ 10 รูปแบบและวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงดูบุตร

Diana Buamrind ได้แบ่งประเภทการเลี้ยงดูลูกๆวัยรุ่นเป็น 4 ประเภท ประเภทแรกคือพ่อแม่ที่ใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดูในแบบอิสระอย่างมีขอบเขต (Authoritative Parent who are responsive and demanding) ประเภทที่สองคือพ่อแม่ที่ใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดูในแบบเข้มงวด

(Authoritative Parent who are demanding but not responsive) ประเภทที่สามคือ พ่อแม่ที่เลี้ยงดูแบบเอาใจลูกๆ (Permissive or Indulgent Parent who are responsive but not demanding) และประเภทสุดท้าย พ่อแม่ที่ปล่อยปะละเลยลูกๆ (Permissive or Indulgent Parent who are not responsive and not demanding) ถึงแม้ว่าบทก่อนหน้านี้จะนำเสนอความต้องการความเป็นตัวเองของวัยรุ่น แต่ผลการสำรวจพบว่าวัยรุ่นช่วงแรกและกลางๆนั้นจะมีพัฒนาการที่ดีกว่าเมื่อได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ประเภทแรกที่ช่วยวางขอบเขตด้านหลักศีลธรรม ธรรมเนียมและความรอบคอบของลูกๆ รวมทั้งการดูแลด้วยความอบอุ่น ความรู้ความเข้าใจ การสนทนา และสนับสนุนการตัดสินใจของลูกๆอย่างเหมาะสม ดังนั้นในบทนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า การเลี้ยงดูวัยรุ่นนั้นยังต้องการอบรม การวางกรอบแนวทางการดำเนินชีวิตจากพ่อแม่ดังเช่นพ่อแม่ประเภทแรก อย่างไรก็ตามในช่วงวัยรุ่นปลาย เด็ก ๆ นั้นจะเริ่มมีความคิดและความต้องการเป็นตัวของตัวเองที่สูงขึ้นซึ่งพ่อแม่ก็ต้องพยายามลดล้นบทบาทของตัวเองตามอายุของเด็กที่มากขึ้นเพื่อเขาจะได้เรียนรู้และเติบโตด้วยตัวเอง

บทที่ 11 การเปิดเผยข้อมูลและความลับในความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นกับผู้ปกครอง

เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เริ่มสร้างความคิด ความเชื่อ และความเป็นตัวเอง ดังนั้นการปกปิดเรื่องชีวิตส่วนตัวหรือความรู้สึกก็เป็นอีกหนึ่งคุณลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนได้เรียบเรียงประเภทข้อมูลที่วัยรุ่นชอบปกปิด

พ่อแม่เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่เข้าใจกันและการขัดแย้ง เช่น เรื่องกิจกรรมที่โรงเรียน การบ้านการเรียน เรื่องเพื่อน เรื่องที่สู้มเสี่ยง เรื่องความรัก และความรู้สึกส่วนตัว อีกทั้งความแตกต่างทางวัฒนธรรมยังบ่งชี้ถึงการเปิดเผยของวัยรุ่นด้วย ยิ่งกว่านั้นผู้เขียนได้เน้นถึงว่า ความสนิทสนมใกล้ชิดในความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกนั้นช่วยเลี่ยงโอกาสที่วัยรุ่นนั้นจะทำผิด เพราะพ่อแม่จะได้รับการเปิดเผยเรื่องต่าง ๆ จากลูกๆ และสามารถช่วยนำพาวัยรุ่นไปในทางที่ถูก ถึงแม้ว่าการถามคำถามอาจจะดูเหมือนเป็นการยุ่มยามชีวิตส่วนตัวของวัยรุ่น แต่ในขณะที่เดียวกันการกระทำนั้นก็สื่อถึงความสนใจและใส่ใจที่มีต่อลูกๆ อย่างไรก็ตาม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และวัยรุ่นนั้นนั้นยังคงมีความซับซ้อนในความสัมพันธ์ที่ต้องการการค้นคว้าการวิจัยที่ลงรายละเอียดในแต่ละปัญหาของวัยรุ่น

บทที่ 12 การประสานงานและการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาสังคม

ผู้เขียนได้เกริ่นความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในวัยรุ่นในแต่ละระดับ ซึ่งความคิดความเข้าใจของวัยรุ่นนั้นก็จะพัฒนาไปในทางที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นตามลำดับแต่ละช่วงวัย เรื่องหลายๆที่มีการพัฒนาในช่วงวัยรุ่นนั้นคือ การปกครองตัวเองเรื่องนามธรรม และศีลธรรม ต่อจากนั้นผู้เขียนได้นำเสนอการพัฒนาในด้านศีลธรรมของตัววัยรุ่นในเชิงซับซ้อน และเน้นผ่านมุมมองของอิทธิพลของโลกออนไลน์ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเองและคนอื่น วัฒนธรรม ศีลธรรม ผลการสำรวจบ่งชี้ว่าช่วงกลางของวัยรุ่นนั้น เป็นช่วงที่เป็นห่วงที่สุดเพราะมี

แนวโน้มที่จะทำตามความต้องการของตัวเองมากกว่าผู้อื่นในสถานการณ์ที่เอื้อผลประโยชน์ อย่างไรก็ตามคำสรุปนี้ยังไม่เพียงพอและต้องการการวิจัยค้นคว้าที่ลงละเอียดและซับซ้อนมากขึ้น แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญคือ มีการพิสูจน์ได้ว่าโดยธรรมชาติ วัยรุ่นมีกระบวนการเจริญเติบโตทางด้านความคิดและการวิเคราะห์ผ่านทางสิ่งที่ได้สัมผัสภายนอกหรือประสบการณ์การอยู่ร่วมกับผู้คนหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป

บทที่ 13 ชีวิตหลังวัยรุ่น: การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นผู้สาว

ในปัจจุบันวัยรุ่นตอนปลายวัย 18 ปี จนเข้าวัยผู้ใหญ่ นั้น มีรูปแบบชีวิตที่ คล้ายๆกันซึ่งเรียกว่า “มูเมอแรง” โดยส่วนใหญ่วัยรุ่นกลุ่มนี้จะต้องออกไปดำเนินชีวิตข้างนอกบ้าน และไปศึกษาต่อที่ ๆ ห่างไกลจากบ้าน และจะกลับบ้านช่วงเทศกาลวันหยุด ณ ช่วงเวลานี้เอง วัยรุ่นกลุ่มนี้ได้มีโอกาสที่จะเติบโตพัฒนาตัวเองมากที่สุด พวกเขาสามารถเป็นตัวของตัวเอง และตัดสินใจได้ด้วยตัวเองมากขึ้น อีกทั้งการพัฒนานี้ไม่ใช่แค่เรื่องการเรียนการทำงาน แต่รวมถึงปฏิสัมพันธ์กับสังคมและความรักต่อเพศตรงข้าม อย่างไรก็ตาม การเติบโตในทางที่ดีนั้นผู้เขียนได้ยืนยันผ่านงานวิจัยว่า วัยรุ่นกลุ่มนี้จะเติบโตได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อการดูแลของแม่ในช่วงแรกและช่วงกลางของวัยรุ่นนั้น เป็นแบบประเภทให้อิสระอย่างมีขอบเขต (Authoritative Parent who are responsive and demanding) นอกจากนี้ยังมีการเสนอด้วยอีกว่า วัยรุ่นที่ได้ออกจากบ้านไปใช้ชีวิตหรือเรียนนอกบ้านนั้นมีอัตราใน

เชิงลบด้านความสัมพันธ์กับพ่อแม่น้อยกว่าวัยรุ่นที่อยู่บ้านตลอด

สรุปและบทวิจารณ์

โดยภาพรวมแล้วหนังสือเล่มนี้ทำให้เข้าใจปัจจัยและสาเหตุของปัญหาความแย้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก ทำให้ผู้อ่านได้เปิดใจยอมรับและเข้าใจสภาวะธรรมชาติของวัยรุ่น ดังนั้นหนังสือเล่มนี้จึงตอบโจทย์ได้เป็นอย่างดีต่อผู้เป็นพ่อเป็นแม่ ผู้ทำงานสังคมสงเคราะห์กับวัยรุ่น คุณครูต้องยอมรับว่าผู้เขียนได้บรรเทาความเข้าใจผิดของผู้คนที่ว่า วัยรุ่นนั้นคือตัวปัญหา แต่แท้จริงตัววัยรุ่นนั้นก็แค่กำลังเติบโตเพื่อที่จะเป็นตัวของตัวเอง เป็นผู้ที่จะมีความคิดของตัวเอง เป็นผู้ที่จะยืนได้ด้วยตัวเอง เป็นผู้ที่จะมีครอบครัวของตัวเอง ดังนั้นสิ่งที่บรรดา

พ่อแม่ นักวิจัย นักจิตวิทยา และบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นจะต้องทำคือ ช่วยกันสร้างกลยุทธ์และสภาพแวดล้อมที่จะช่วยให้เด็กทุกคนเติบโตและพัฒนาตัวเองไปในทางที่ดีและถูกต้อง อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้นำเสนอความสัมพันธ์พ่อแม่ลูกของประเทศอเมริกาโดยส่วนใหญ่ และยังคงต้องการการวิจัยและการสำรวจที่หลากหลายมากขึ้น ลงรายละเอียดมากขึ้น ซับซ้อนมากขึ้น และเสนอมุมมองที่รอบด้านมากขึ้น เพราะเรื่องการเข้าใจบุคคลๆหนึ่งนั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและยากที่จะหยั่งถึง และมากกว่านั้น ปัจจุบันสิ่งเร้าและอิทธิพลจากภายนอกนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นการเข้าใจวัยรุ่นนั้นก็ต้องผันไปตามกาลเวลาและสถานการณ์ด้วยเช่นกัน

หนังสืออ้างอิง

Judith G. Smetana. (2011). *Adolescents, Families, and Social Development: How Teens Construct Their Worlds*. New York: wiley-blackwell.